

**SİVAS SİNEMA SALONLARI ÜZERİNE BİR SÖZLÜ TARİH
ÇALIŞMASI**

MUSTAFA ABURŞU

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
SİNEMA TELEVİZYON ANABİLİM DALI**

**DANIŞMAN
PROF. DR. FATMA GÜRSES**

DÜZCE, 2023

**SİVAS SİNEMA SALONLARI ÜZERİNE BİR SÖZLÜ TARİH
ÇALIŞMASI**

MUSTAFA ABURŞU

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
SİNEMA TELEVİZYON ANABİLİM DALI**

**DANIŞMAN
PROF. DR. FATMA GÜRSES**

DÜZCE, 2023

T.C.
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SİVAS SİNEMA SALONLARI ÜZERİNE BİR SÖZLÜ TARİH
ÇALIŞMASI

Mustafa ABURŞU tarafından hazırlanan tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından Düzce Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sinema Televizyon Anabilim Dalı'nda **YÜKSEK LİSANS** olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Fatma GÜRSES

Düzce Üniversitesi

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Fatma GÜRSES

Düzce Üniversitesi

Prof. Dr. Ali KARADOĞAN

Munzur Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Selim BEYAZYÜZ

Düzce Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 03/07/2023

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

03/07/2023

Mustafa ABURŞU

TEŐEKKÖR

Bu çalıřmanın yűrűtűlmesinde bana sabırla yol gűsteren ve desteęiyle sűrekli moral veren tez danıřmanım Sayın Pof. Dr. Fatma GÖRSES'e, yerel tarih ile ilgili konuları çalıřırken nerelere bakmam gerektięini űęreten kıymetli babam emekli Atatűrk İlke ve İnkılap Tarihi Okutmanı Faruk ABURŐU'ya, sinema iřletmecisi Sayın Fikret Durak'a teőekkűr ederim.

Sinema iřletmecisi, emekçisi ve seyircisi olarak Sivas sinemacılık tarihine katkıda bulunan herkese, sorularımı sabırla ve açık yűreklilikle cevaplayan çalıřmamın bűtűn paydařlarına őűkranlarımı sunarım.

03/07/2023

Mustafa ABURŞU

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xiii
ÖZET	xiv
ABSTRACT.....	xv
GİRİŞ	1
1) Araştırmanın Konusu	3
2) Araştırmanın Amacı.....	3
3) Araştırmanın Önemi	3
4) Araştırmanın Yöntemi	3
5) Literatürün Değerlendirilmesi.....	6

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DÖNEMİNDE SİVAS'TA SİNEMA GÖSTERİMİ VE İLK SİNEMA SALONLARI

1.1.SİVAS SİNEMALARININ TARİHÇESİ	10
1.1.1.Sivas Tarihi.....	10
1.1.2.Sivas'ta Yapılan İlk Film Gösterimi.....	13
1.1.3.Sivas'ta Açılmış İlk Sinema Salonu	17
1.2.SİVAS YAYIN BİBLİYOGRAFYASINDA SİNEMA YAZILARI	19
1.2.1.Yerel ve Süreli Yayınlarda Sivas Sinemaları	19
1.2.2.Kamu Kurum ve Kuruluşların Basmış Olduğu Kaynaklarda Sivas Sinemaları	23
1.2.3. Sivas Kültür Yayınlarında Sinema Yazıları	26
1.3.SİVAS SİNEMALARININ REKLAM FAALİYETLERİ	28

İKİNCİ BÖLÜM

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDEN GÜNÜMÜZE SİVAS'TA SİNEMA SALONLARI

2.1.SÖZLÜ TARİH GÖRÜŞMELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	31
2.2.SİVAS KENT BELLEĞİNDE SİNEMA SALONLARI	35
2.2.1. Asri Sinema	37
2.2.2.Yeni Hayat (1932-1939)-Tan Sineması (1939-1971).....	37

2.2.3.Sivas Halkevi Sineması (1940-1952)	42
2.2.4.Cer Atölyesi Sineması (1946–1980)	51
2.2.5.Yazlık Ali Sabri Sineması (1949-1951)	57
2.2.6.Sümerbank Sivas Çimento Fabrikası Sineması (1949 -1990).....	60
2.2.7.Yalçın Sineması (1952–1991).....	65
2.2.8.Yazlık Ersin Sineması (1953-1956)	68
2.2.9.Yazlık Selçuk Sineması (1957-1963).....	70
2.2.10.Esen Sineması (1960 -1978).....	71
2.2.11.Yazlık Güler Sineması (1959-1963).....	77
2.2.12.Yazlık Nur Sineması (1961-1975).....	78
2.2.13.Sivas Yarı Açık Cezaevi Sineması (1962-1985)	82
2.2.14.Yazlık Birlik Sineması (1963-1965)	84
2.2.15.Omay İş Sineması (1965-1992).....	84
2.2.16.Derya Sineması (1977-1985).....	88
2.2.17.Konak Sineması (1967-1980).....	89
2.2.18.Yıldız Sineması (1971-1996)	90
2.2.19.Sıcak Çermik Yazlık Sineması (1974-1976).....	92
2.2.20.Emek Sineması (1974–1982)	93
2.2.21.Sivas Atatürk Kültür Merkezi Sineması (1990-2001).....	96
2.2.22.Klas Sineması–Cinenora Sineması (1999-Devam)	98
2.2.23.Polat Center Sineması (2003-2017).....	99
2.2.24.Sivas İva Park Avşar Sineması (2016–Devam).....	100
SONUÇ	103
KAYNAKÇA.....	106
ÖZGEÇMİŞ	117

ŞEKİL LİSTESİ

Görsel 1. Mösyö Doklonil Antuvan'ın Fransız Konsolosluğuna Verdiği Dilekçe (Başbakanlık Arşivi, 10 Aralık 1909).....	15
Görsel 2. Mösyö Doklonil Antuvan'ın Fransız Konsolosluğuna Verdiği Dilekçe (devam) (Başbakanlık Arşivi, 10 Aralık 1909).	16
Görsel 3.Lüzumlu Telefonlar Sütunu (Haber, 03 Aralık 1965).....	22
Görsel 4.Sinema Reklamları (Anadolu, 22 Ağustos 1976).	28
Görsel 5.Sivas Kent Meydanında Sinema Afişlerinin Asıldığı Panolar, 1967 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).	29
Görsel 6.Sivas Kent Meydanında Turizm Danışma Burosu'nun Yanında Sinema Afişlerinin Sergilendiği Panolar,1977 (Turgay Kural Fotoğraf Koleksiyonu).....	30
Görsel 7.Tan Sineması Şehir Merkezinden Görünüşü, 1936 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).....	39
Görsel 8.Tan Sineması ve Tan Sineması'nın Yazlık Sineması,1955 Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).	39
Görsel 9.Tan Sineması'nın, İnönü Caddesi tarafından Görünüşü, 1955 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).	40
Görsel 10.Tan Sineması, 1957 (Turgay Kural Fotoğraf Koleksiyonu).	40
Görsel 12.a.Haci Ahmet Tipici b. Mehmet Emin Erdayı (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).....	41
Görsel 13.Tan Sineması Kat Krokileri, 2022 (Uğur Tuztaşı Koleksiyonu).	41
Görsel 15.Reklam Kupürü (Sivas, 15 Şubat 1936).....	42
Görsel 16.Halkevi Binası ve Sivas Kent Meydanı, 1940 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).....	43
Görsel 17. Sivas Halkevi ile C.H.P Genel Sekreterliği Arasındaki Yazışma, 1941 (T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri).....	44
Görsel 18.Tarihli Sivas Halkevi ve C.H.P Genel Sekterliği Yazışması, 1942 (T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri).....	45
Görsel 19.Ali Sabri Yazlık Sineması'nın Reklamı (Ülke, 4 Temmuz 1947).	47
Görsel 20.Sivas Halkevi Yazlık Sineması'nın Kurulduğu Bahçe,1944 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).	48
Görsel 21.Sivas Halkevi ve C.H.P Genel Sekreterliği yazışması,1944 (T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri).....	48

Görsel 22. Sivas Halkevi ve C.H.P Genel Sekreterliği Yazışması,1945 (T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri).....	49
Görsel 23.Halk Evi Sineması'nın Reklamı (Ülke, 21 Aralık 1946).	49
Görsel 24.Sivas Halkevi Binası, 1942 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).	50
Görsel 25.Atatürk'ün Sivas Gezisi ve Cer Atölyesi İnşaatı İncelemesi, 1937. (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).	52
Görsel 26.Cer Atölyesi Sineması'nın Faaliyet Gösterdiği Bina, 2015 (Erdoğan Önemli Bıçak Fotoğraf Koleksiyonu).....	53
Görsel 27.Cer Atölyesi Sineması Tadilat Projesi, 1968 (TÜDEMSAŞ Bakım, Onarım, Dairesi Başkanlığı Arşivi).	53
Görsel 28.Cer Atölyesi Sinema Salonu'nun Makine Dairesi ve Zeiss Ikon Ernon IV Marka 35 mm Sinema Makinası, 2015 (Erol Cesur Fotoğraf Koleksiyonu).....	53
Görsel 29.Cer Atölyesi Sinema Salonu'nun Günümüzde Görünüşü, 2022 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).	54
Görsel 30.Cer Atölyesi Sineması'nda Kullanılmış Sinema Ekipmanları; (a. 35 mm film makinası b. Sinemada kullanılmış koltuklardan örnekler. c . 35 mm film sarma makinası. d. 35 mm film makaraları. e. Sinemanın hoparlörü. f. Sinemada kullanılmış pikap), 2022 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).	55
Görsel 31.Sivas Cer Atölyesi'nin C.H.P Genel Sekreterliği'nden Film Talebi Belgesi, 1946 (T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri).	56
Görsel 32.Cer Atölyesi Sineması Ana Salon, 1980 (Sirer Doğan Fotoğraf Koleksiyonu).	56
Görsel 33.Ali Sabri Şekercioğlu, 1965 (Murat Şekercioğlu Fotoğraf Koleksiyonu).	57
Görsel 34.Ali Sabri Şekercioğlu (soldaki) Hasan Zati SUNGUR (sağdaki), 1960 (Murat Şekercioğlu Fotoğraf Koleksiyonu).....	58
Görsel 35.Ali Sabri Şekercioğlu Sivas Ticaret Sanayi Odası Sicil Kaydı, 1947 (Sivas Ticaret Sanayi Odası Arşivi).....	58
Görsel 36. Ali Sabri Gazoz Kapağı, 1946 (Faruk Aburşu Koleksiyonu).	58
Görsel 37.Sivas Hava Fotoğrafında Ali Sabri Sineması'nın Yeri, 1956 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).	59
Görsel 38.Sivas Ali Sabri Yazlık Sineması'nın Makinistliğini Yapan Salih Şekercioğlu,	59
Görsel 39.Ali Sabri Şekercioğlu'nun Tokatta Açtığı Ali Sabri Sineması, (1961 Murat Şekercioğlu Fotoğraf Koleksiyonu).....	60
Görsel 40.Sümerbank Çimento Fabrikası Kampüsünün Genel Görünüşü, 1945 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).	61
Görsel 41.Sümerbank Çimento Fabrikası Sineması Binası Ön Cephe Görünümü, 2022 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).	61

Görsel 42.Ana Salon ve Balkonun Görünümü, 2022 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).....	62
Görsel 43.Sümerbank Çimento Fabrikası Sineması Sahnenin Görünümü, 2022 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).	62
Görsel 44.Balkonun Genel Görünümü, 2022 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu). .	63
Görsel 45.a,b,c, Sümer Sümerbank Çimento Fabrikası Sineması'nın Bauer Marka Sinema Makinası Genel Görünümleri. d. Sinema Makinasının Marka Etiketleri, 2021 (ODTÜ Toplum ve Bilim Merkezi Sergi Alanı Koleksiyonu).	64
Görsel 46.Sivas Hava Fotoğrafı Yalçın Sineması, 1956 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).....	65
Görsel 47.Yalçın Sineması, 1964 (Mustafa Kömürlüoğlu Fotoğraf Koleksiyonu).	66
Görsel 48.Yalçın Sineması'nın Genel Görünümü, 1990 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).....	66
Görsel 49.Yalçın Sineması Kat Planı, 2022 (Uğur Tuztaş Arşivi).....	67
Görsel 50.1963-1968 Yılları Arasında Yalçın Sinemasını İşleten Ortaklar ve Personel. (Sağ başta, Suzi Kömürlüoğlu, ortada Mehmet Afşar, arkada Lütfi Kömürlüoğlu, sol ön Biletçi Hafız sol arka, organizatör Edip Eti), 1963 (Mustafa Kömürlüoğlu Fotoğraf Koleksiyonu).....	68
Görsel 51.Ersin Sineması'nın Kurucusu Selim Sırrı Zaralıoğlu, Eşi Sudiye Hanım ve Oğulları Ersin Zaralıoğlu, 1951 (Ersin Zaralıoğlu Fotoğraf Koleksiyonu).	69
Görsel 52.Sivas Hava Fotoğrafı Ersin Sineması'nın Kurulduğu Boş Arsa, 1956 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).	69
Görsel 53.Ersin Sineması'nın 1953 -1956 Yılları Arasında Hizmet Verdiği Arsa, 1968 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).	70
Görsel 54.Yazlık Selçuk Sineması'nın Ana Kapısı, 1961 (Baytekin Çetinel Fotoğraf Koleksiyonu).....	71
Görsel 55.Şifahiye Medresesi Bitişğinde, Yazlık Selçuk Sineması, 1956 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).	71
Görsel 56.Esen Sineması'nın İstasyon Caddesinden Görünümü, 1976 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).	72
Görsel 57.Esen Sineması, Ön Cephe Görünümü, 1967 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).....	73
Görsel 58.Esen Sineması Dış Cephe Rölyef Çalışması, 2022 (Uğur Tuztaş Koleksiyonu).....	73
Görsel 59.Esen Sineması'nın 2 ve 3. Katlarının Planı, 2022 (Uğur Tuztaş Koleksiyonu).....	74
Görsel 60. Esen Sineması Makine Dairesi, Makinist Vahap Koç, 1970 (Recep Karşlı Fotoğraf Koleksiyonu).	75

Görsel 61.(sol) Rüstem İzmirli, (sağ), Mehmet Suzi Kömürlüoğlu, 1965 (Mustafa Kömürlüoğlu Fotoğraf Koleksiyonu).	75
Görsel 62.Esen Sineması'nın Seyircilere Dağıttığı Reklamlı Peçete, 1965 (Mustafa Kömürlüoğlu Koleksiyonu).	76
Görsel 63.Ali Tipici ve Metin Tipici (Kadir Tipici Fotoğraf Koleksiyonu).....	76
Görsel 64.Sivas Hava Fotoğrafı, Yazlık Güler Sineması'nın Bulunduğu Arsa, 1962 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).	77
Görsel 65. İnönü Bulvarında, Soldaki İki Binanın Ortasına İnşa Edilmiş Dört Katlı Güler Apartmanı'nın Arka Bahçesinde Güler Sineması Faaliyette Bulunmuştur, 1962. (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).	78
Görsel 66.Sivas Hava Fotoğrafı, Nur Sineması, 1962. (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).....	79
Görsel 67.Ahmet Karapolatgil, Hakkı Karapolat. (Recep Karapolatgil Fotoğraf Koleksiyonu).....	79
Görsel 68.Hakkı Karapolat'ın Sivas Belediyesi'nden Aldığı Sinema Ehliyetnamesi (Ali Rıza Karapolat Koleksiyonu).....	80
Görsel 69.Yazlık Nur Sineması Planı, 2021 (Recep Karapolat Koleksiyonu).	81
Görsel 70.Sivas Valiliği Fotoğraf Koleksiyonu, Sivas Yarı Açık Cezaevi Kampüsü ve Sinema Salonu, 2018.	83
Görsel 71.Sivas Hava Fotoğrafı Yazlık Birlik Sineması, 1962 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).....	84
Görsel 72.Omay Sineması Kat Planları, 2022 (Uğur Tuztaş Koleksiyonu).	85
Görsel 73.Omay İş Sineması Giriş Kapısı, 1967 (Recep Karşlı Fotoğraf Koleksiyonu).	86
Görsel 74.Omay İş Sineması Makine Dairesi, KPD 2, 35 mm Sinema Makinesi, 1965 (Recep Karşlı Fotoğraf Koleksiyonu).....	86
Görsel 75.Omay İş Sineması 18.30 Matinası Öncesi Uranüs Müzik Gurubu'nun Mini Konser Etkinliği. (Davul Tefrik Yücel, Kontrbas Çetin Uslu, Ritim Gitar Oğuz Kitapçı, Solist Cemil Ertürk, Solo Gitar Aydoğan Gölbaş, Klavye Zafer Ertürk,1967 (Aydoğan Gölbaş Fotoğraf Koleksiyonu).	87
Görse 76.Omay Sineması, Derya Düğün Salonu'nun Genel Görünüşü, 1991 (Recep Karşlı Fotoğraf Albümü).	87
Görsel 77.Sinema Makinisti Recep Karşlı'nın Sivas Belediyesi'nden Almış Olduğu Sinema Operatörü Ehliyetnamesi (Recep Karşlı Koleksiyonu).	88
Görsel 78.Derya Sineması, Ana Girişi, 1980 (Recep Karşlı Fotoğraf Koleksiyonu)...	89
Görsel 79.Konak Sineması'nın Faaliyet Gösterdiği Bina, 2021(Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).....	90

Görsel 81.Yıldız Sineması'nın Atatürk Caddesinden Görünüşü, 2015 (Fikri Durak Fotoğraf Koleksiyonu).....	91
Görsel 82.Klas 2 Sineması Bilet Gişesinden Görünüm, 2017 (Fikri Durak Fotoğraf Koleksiyonu).....	92
Görsel 83.Klas 2 Sineması Kantininden Görünüm, 2017 (Fikri Durak Fotoğraf Koleksiyonu).....	92
Görsel 84.Emek Sineması'na Alparslan Türkeş'in Gelişi, 1972 (Sirer Doğan Fotoğraf Koleksiyonu).....	93
Görsel 86.Sivas Emek Sineması, 1972 (Uğur Tuztaşı Koleksiyonu).	95
Görsel 87.Emek Sineması Genel Görünüm,1974 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).	95
Görsel 88.Sivas Kültür Merkezi Sineması'nın Hizmet Verdiği Çok Amaçlı Salon, 2014 (Ahmet Opan Fotoğraf Koleksiyonu).	96
Görsel 89.Sivas Kültür Merkezi Sineması'nın Faaliyet Gösterdiği Çok Amaçlı Salon, 2013 (Ahmet Opan Fotoğraf Koleksiyonu).	97
Görsel 90.Kültür Merkezi Sineması Bileti, 1995.	98
Görsel 91.Klas 1 Sineması Afiş Bilbordu ve Sineması Bilet Gişesi, 2014. (Fikri Durak Fotoğraf Koleksiyonu).	99
Görsel 92.Polat Center Sineması'nın Yer Aldığı Polat İş Merkezi, 2014.	100
Görsel 93.Polat Center Sineması Girişi ve Bilet Gişesi, 2014.....	100
Görsel 94.Sivas İva Park Alışveriş Merkezi'nin Dış Görünümü, 2018.....	101
Görsel 96.Sivas İva Park Avşar Sineması Bilet Gişesi, 2022 (Atahan Hangişi Fotoğraf Koleksiyonu).....	102
Görsel 97.Sivas İva Park Avşar Sineması Fuaye Alanı ve Büfe Kısım, 2022 (Atahan Hangişi Fotoğraf Koleksiyonu).	102

ÇİZELGE LİSTESİ

Tablo 1. Sözlü Görüşmecilerin Bilgileri.....	34
Tablo 2. Sivas'ta Açılmış Sinemaların Kronolojik Listesi.	36
Tablo 3. Sivas Halkevin Sineması'nda 1940–1947 Yılları Arasında Gösterilen Filmler (Ozpay 2020: 12).	46
Tablo 4. Sivas Avşar Sinema Salonlara Seyirci Sayısı Dağılımı.	100

ÖZET

SİVAS SİNEMA SALONLARI ÜZERİNE BİR SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI

Mustafa ABURŞU

Düzce Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sinema Televizyon Anabilim Dalı

Tezli Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Fatma GÜRSES

Nisan, 2023, 117 (sayfa)

Sinema, 19. yüzyılda icat edilen ve günümüze kadar durmaksızın gelişmeye devam eden popüler, sanatsal ifade biçimidir. Ülkemizde sinema konulu araştırmalar genellikle yapım, yönetmen ve yapım firmalarını konu edinmekte, kültürel toplumsal bellekte yer alan sinema salonlarını kapsayan çalışmalar ise yetersiz kalmaktadır. Bu konuda yerel düzeyde yapılan araştırmalar Türkiye’de sinema tarihi konusundaki çalışmalara katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda Sivas sinema salonları üzerine yapılan ilk araştırma niteliğindeki bu çalışma, Sivas kent belleğinde yer alan bilgiler ışığında sinemaların kuruluşundan günümüze tarihsel gelişimini ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, araştırmanın konusu, amacı, önemi, yöntemi ve Sivas matbu kaynaklarında yer alan Sivas sinemaları başlıklı yazıların da derlendiği literatür değerlendirilmesi yer almaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde Cumhuriyet öncesi dönemde Türkiye’de sinema gösterimi ve ilk sinema salonları, Sivas şehir tarihi ve sinema salonlarının bu tarihsel çerçevede gelişimine değinilmiş, Sivas’ta yapılan ilk sinema gösterimi ve ilk sinema salonu konusu ele alınmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde kartopu örneklemeyle sinema sahipleri, yakınları ve sinema çalışanlarından oluşan 25 katılımcı ile 2021-2023 yıllarını kapsayan süreçte sözlü tarih görüşmesi yapılmıştır. Bu görüşmelerden ve doküman analizi ile elde edilen veriler çerçevesinde Erken Cumhuriyet Dönemi’nden günümüze kadar açılmış 23 sinema salonunun tarihsel gelişimi ve dönüşümü ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Son olarak araştırma bulguları Türkiye’de sinema tarihi çalışmaları çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sivas, Sinema, Bellek, Sinemacılık, Sözlü Tarih

ABSTRACT

AN ORAL HISTORY STUDY ON SİVAS MOVİE THEATERS

Mustafa ABURŞU

Düzce University

Graduate School of Graduate Studies Department of Cinema and Television

Master's Degree Thesis

Advisor: Prof. Dr. Fatma GÜRSES

February, 2023, 117 (pages)

Cinema is a popular form of artistic expression that was invented in the 19th century and has continued to develop non-stop until today. Studies on cinema in our country generally focus on productions, directors and production companies, while studies covering movie theaters, which take place in cultural and social memory, are insufficient. Research on this subject at the local level contributes to studies on the history of cinema in Turkey. In this context, this study, which is the first research on Sivas movie theaters, aims to reveal the historical development of cinemas from their establishment to the present day in the light of the information contained in Sivas city memory. In this context, the study consists of two parts. The introduction includes the subject, purpose, importance, methodology of the research and the evaluation of the literature, including the articles titled Sivas cinemas in Sivas printed sources. In the first part of the study, cinema screenings and the first movie theaters in Turkey in the pre-Republican period, Sivas city history and the development of movie theaters in this historical framework are mentioned, and the first movie screening and the first movie theater in Sivas are discussed. In the second part of the study, oral history interviews were conducted with 25 participants consisting of cinema owners, their relatives and cinema employees in the period covering the years 2021-2023. Within the framework of the data obtained from these interviews and document analysis, it was tried to reveal the historical development and transformation of 23 movie theaters opened from the Early Republican Period to the present day. Finally, the research findings are evaluated within the framework of cinema history studies in Turkey.

Keywords: Sivas, Memory, Cinema, Cinema Management, Oral History

GİRİŞ

Sinemayı var eden tüm teknik unsurlar modern teknolojinin ürünüdür. *Yedinci Sanat* kavramı, sinemanın diğer altı sanat disiplininin ve modernitenin sunmuş olduğu imkânları bünyesinde topladığını ortaya koyan bir kutsama beyanıdır. *Yedinci Sanat*, tüm sanatların en nihayetinde ulaştığı yetkinleşmiş erişkinliği tanımlar. Bir diğer deyişle bütün geleneksel sanatlar film yaratım sürecinde sinemaya yardımcı birer alt şubedir. Bu tespit aynı zamanda modernitenin, sinemayı toplumsal, kültürel ve ideolojik taşıyıcı aygıt olarak konumlandığı yeri de ifade eder.

19. yüzyılda Avrupa’da ortaya çıkan devrimler ve bunların sonucunda hissedilen düzen ihtiyacının bir ürünü olan modernite, büyük bir söylem olarak toplumları çevrelerken aynı zamanda aynılaştırıcı bir özelliğe sahip olarak bireyleri de inşa etmektedir. Bu bağlamda yukarıda bahsettiğimiz sinema sadece bir teknik terim olmaktan öte hem modernitenin bu aynılaştırıcı etkisinin bir enstrümanı hem de buna karşıt düşüncelerin yine modernitenin araçsallığı üzerinden ifade edilebildiği bir alan olmuştur. Yani “sinema, henüz Birinci Dünya Savaşı’nın getirdiği yıkımın yaşanmadığı, Batı’da moderniteye, bilime, tekniğe, insan aklına ve kültüre inancın sonsuz olduğu bir dönemin ürünü” (İnceoğlu, 2008: 39). Dolayısıyla sinema bir sanat olmasının yanı sıra toplumları tasarlayan modernitenin ileri uçtaki araçlarından biridir.

Sinema yapısı itibariyle “büyülü” dür. Sinema oluşturduğu atmosfer sayesinde tüm duyuları etkisi altına alır, izleyiciyi farklı duygu ve ruh durumlarına taşır. İzleyici film boyunca seyir için düzenlenmiş mekânda, düzenleyicinin koymuş olduğu kurallar çerçevesinde bu deneyimi yaşar. Sinema mekânları, yarattığı atmosfer bağlamında gündelik hayattan kopuştur. *Seyir* sözcüğü Arapça sayr kökünden gelmektedir. (a) Gidiş, yürüyüş, ilerleyiş. (b) Karada ilerleyen taşıtların belirli bir güzergâhı izleyerek ilerlemesi (c) Bir yerden başka bir yere gitmek maksadıyla yola çıkma (e) Göze hoş gelen şeye, eğlenmek için bakma, temaşa (f) Baktığın zaman eğlendirecek şey, eğlendirici durum anlamları taşır (TDK sözlüğü, 1985:145). *Seyir* sözcüğü öznenin hareketle ilişkisini kurması bakımından çok güçlüdür. Sözcük filmin akar halini, seyircinin film izleme eylemini yapmak için içinde bulunduğu hareketliliği, film izlerken seyircinin içinde bulunabileceği duygu durumlarını barındırır ve ifade eder.

Dolayısıyla seyir mekânlarının incelemesi, bir toplumun sosyolojik analizini de sağlar. Bu bağlamda çalışma sinemanın Sivas'taki serüvenini kronolojik olarak açığa çıkartmaya odaklanmıştır.

Sivas Kızılırmak havzasında, İç Anadolu Bölgesi'nin merkezi konumda çok eski bir medeniyet merkezidir. Kent, yüzyıllar boyunca elinde bulundurduğu jeopolitik ve kültürel önemi günümüzde kısmen korumaktadır. Sivas'ta kökleri yüzlerce yıl öncesine dayanan sosyal, kültürel kurumlar bugün halen varlıklarını sürdürmektedirler. Sivas'ta ilk sinemaların kurulması bazı modernleşme adımlarının atılmasıyla mümkün olabilmiştir. Tekeli'nin (2009:123) belirttiği gibi "Türkiye'nin kentleşmede mekânsal stratejisi; Ankara'nın başkent yapılması, başkent merkezli demiryolu ağı kurulması ve Anadolu'da kurulmakta olan fabrikaların bu demiryolu ağına eklenenebilir şehirlerde olması üzerine düşünülmüştür". Sivas'ta bu modernleşme stratejisinin en yoğun etkilediği şehirlerden birisi olmuştur. Nitekim "Sivas Ankara'dan önce Atatürk tarafından başkent olabilecek bir şehir olarak düşünülmüyordu" (Tankut, 1988:95). Başkent olmasa bile 1930'da trenin gelişi ve akabinde Sümerbank çimento fabrikasının kurulması ile Sivas modernleşmenin hızlı bir aynılaştırma ile şekillendirdiği bir şehir olmuştur. Bu noktada Sivas'ta betonarme binalar diğer Anadolu şehirlerine göre daha erken yapılmaya başlanmıştır. Betonarme olarak inşa edilmiş ilk bina, 1932 yılında İhsan Bey tarafından, Rus asıllı usta Todor'a yaptırılan Emek Apartmanı'dır. Sivas'ta sinema binası olarak inşa edilmiş ilk betonarme bina ise 1932 yılında inşa edilen *Yeni Hayat Sineması*'dır (1939 Tan Sineması olarak isim değişikliğine uğramıştır). Sinemaların önünü açan ikinci önemli modernleşme adımı ise 1934 yılında Sivas'ta elektrik şebekesinin kurulması ve işyerlerine ve hanelere elektrik verilmesidir. Sivas'ın sinemacılık tecrübesini diğer pek çok Anadolu şehrine göre hızlandıran önemli bir etken ise, devlet eliyle kurulmuş işletmelerin bünyelerinde barındırdıkları sinema salonlarıdır. *Sivas Halkevi Sineması* (1940), *Cer Atölyesi Sineması* (1946), *Sümerbank Sivas Çimento Fabrikası Sineması* (1950) müteşebbislere sinemacılık sektörünün karlı bir iş olduğu ile ilgili fikir vermiş, yatırımcıları sahaya yatırım yapmaya teşvik etmiştir. Böylelikle Sivas'ta 1950'li yıllardan günümüze kadar yazlık ve yerleşik pek çok sinema açılmıştır.

1) Araştırmanın Konusu

Sinemalar, toplumsal bellekte yaşattıkları deneyimler bağlamında önemli yer tutarlar. Çalışma Sivas'ta 1920'lerden günümüze kadar açılmış sinema salonlarının kuruldukları yerleri, işletmecilerini, çalışanlarını tespit etmek ve sinemaların teknik detaylarını açığa çıkarmaktır. Çalışma ayrıca Sivas sinema seyircisinin, film izlemeyi nerede, nasıl, hangi şartlarda deneyimlediğini anlamayı hedeflemektedir.

2) Araştırmanın Amacı

Bu tez çalışmasının amacı Sivas kent merkezinde açılmış tüm sinema solanlarını tespit etmek ve ulaşılabilen sözlü ve yazılı kaynaklar ışığında Sivas sinemalarını nerelerde kurulduğu, binalarının teknik detayları, işletmecileri, personelleri ve kullanılan sinema makinaları gibi detaylı bilgilerle kayda geçirmektir. Bu amaç doğrultusunda sinema sahipleri, çalışanları ve konunun ilgilileriyle yarı yapılandırılmış sorularla görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca Sivas basınında, Sivas sinemalarıyla ilgili haberler taranmıştır. Sivas kültür yayınları bibliyografyası taranmıştır. Sinema konulu yazılar ve haberler tespit edilip, doküman analizi metoduyla analiz edilmiştir.

3) Araştırmanın Önemi

Çalışma Sivas sinemaları ile ilgili yapılmış ilk kapsamlı akademik çalışma özelliği taşımaktadır. Sivas halkı tarafından ismi dahi bilinmeyen sinema solanları tespit edilmiş, işletmecileri, personeli, kuruldukları yerler belirlenmiştir. Ayrıca bu tez çalışmasında Sivas'ta açılmış tüm sinema solanlarını kronolojik sırayla listelemiştir. Hazırlamış olduğum bu tez çalışmasından önce Sivas'ta sinemaları ile ilgili çalışma bulunmamaktadır. Bu yönüyle çalışmanın Türkiye sinema araştırmaları ve Sivas kültürü çalışmaları bibliyografyasına önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4) Araştırmanın Yöntemi

Araştırmalar çözümlmek istenen bir problem ile başlar. Araştırma problemi planlı ve sistemli, olarak iki temel yaklaşımla çözülebilir. Bu yaklaşımlar deneme ve taramadır. Deneme modelleri neden sonuç ilişkilerini belirlemeye çalışmak amacıyla, doğrudan araştırmacının kontrolü altında, gözlenmek istenen verilerin üretildiği araştırma

modelleridir (Balcı, 2021: 23). Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu halen var olduğu şekilde belirlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Tarama modelindeki araştırmalar nitel ve nicel araştırma olarak iki ana kategoriye ayrılır. Nicel Araştırmalar, ilgili verilerin sayılar bakımından analiz edilebildiği çalışmalardan oluşur. Deneysel türden araştırmalar da nicel türdedir (Şahin, 2017: 42).

Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma türüdür. Literatürde vak'a çalışmaları, doğal çalışma, etnografik çalışma, monografi gibi adlarda karşımıza çıkan nitel araştırmalar, tarama modelindeki araştırmaların kapsamındadır. Nitel araştırma, istatistiki prosedürler veya diğer nicelik belirtme araçlarıyla ulaşılmayan bulguları meydana getiren araştırma yöntemidir. Diğer bir deyişle, nitel araştırmalar, gözlemlerin tanımının çoğunlukla sayısal terimlerle açıklanamadığı araştırmalardır (Çoşkun, 2007: 32). Nitel araştırmalarda kullanılan tekniklerden biri de görüşmedir. Görüşme, araştırmaya dahil edilen kişilerin bir konu ya da durum ile ilgili duygu ve düşüncelerinin araştırılması tekniğidir. (Karataş, 2017: 46). Görüşme tekniği, kişilerin, düşüncelerinin, tutumlarının, tecrübelerinin anlaşılması için oldukça etkilidir. Bu teknik, çalışmalarda ulaşılmak istenen verinin elde edilmesine yönelik tüm girişimleri içerir özelliktedir. Görüşme tekniği kimi kaynaklarda mülakat olarak ifade edilmektedir. Bu tanımlamaya göre, mülakat-görüşme iki ya da daha fazla sayıda kişi arasında belirli bir amaç etrafında ve belirli bir düzende gerçekleştirilen söyleşilerdir (Çoşkun, 2007: 47).

Nitel araştırmalarda kullanılan doküman analizi, belli bir amaca yönelik olarak bulunan belgelerin, okunması, incelenmesi ve bilgilerin analiz edilmesi işlemlerini kapsar (Karasar, 2005: 34). Çalışmada yerel gazete koleksiyonları, kurum arşivleri, il yıllıkları, telefon rehberleri, kişisel fotoğraf albümleri gibi kaynaklar taranmış ve doküman analizine tabi tutulmuştur. Ayrıca sosyal ağlar taranmış, sinema ve sinemacılık ile ilgili bulunabilen gönderiler incelenmiş, gönderi sahipleri ile iletişime geçilip sözlü görüşmeler yapılmıştır. Çalışmada bugün var olmayan sinemaların, mimari detayları sözlü görüşmeler ile kayıt altına alınmıştır. Çalışmada sinemaların mimari detayları görüşmecilere sorulmuş, alınan bilgiler ışığında eskizler çizilmiştir. Cumhuriyet Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Sivas Sinemaları çalışma grubu yardımıyla, elde edilen eskizlerden Sivas'ın önemli beş sineması olan *Esen Sineması*, *Omay Sineması*, *Yıldız Sineması*, *Emek Sineması* ve *Yalçın Sineması*'nın planları

Çizilmiş ve çalışmaya dâhil edilmiştir. Ayrıca Sivas sinema salonlarının kaç kişilik olduğu, perdelerinin boyutu, sinema makinalarının markaları gibi teknik detaylara çalışmada yer verilmiştir. Bu tez çalışmasında ayrıca sinemaların makinistlerine değinilmiş, tespit edilen tüm makinistler sinemaların ilgili başlığına eklenmiştir.

Bellek, insanların geçmiş deneyimlerinin saklanması sağlayarak hafızamızdaki bilgilere erişmemize ve anlamamıza izin veren özel bir mekanizmadır. Öğrenme, dikkat ve anlayış gibi kritik düşünce becerilerini geliştirmek için ya da yaratıcılığa odaklanmada yardımcı olsun diye bu mekanizmanın içerdiği kavramlar olduğu da söylenebilir. İnsan belleğinde hem algılar hem de tecrübeler tutulur. Algılar fiziksel etkilere gösterilen tepkilerdir. Tecrübeler ise yaşanan olaylar ya da gerçekler sayesinde kazanılabilir. Bellek kavramı genellikle sadece insan beyni ile ilgili olarak ele alınır. Bellek alışmaları, günümüzde sürekli önemini arttırarak sosyal bilimlerde kendine yer bulmaktadır. Disiplinler arası bir alan olan bellek çalışmaları genel anlamıyla toplumların hatırlama ve unutma süreçlerini inceler (Bilgin, 2013: 74). Sosyal bilimlerde, kültürel ve tarihsel çalışma alanlarından beslenen bellek çalışmaları, nöroloji biliminin alanı içerisinde bulunan kapsamın ana unsurlarından biri olan belleği; bireysel, sosyal, kültürel, kolektif, yapay ve doğal gibi türlere ayırarak insani bilimlerin alanına dâhil etmiş ve metodlaştırmıştır (Blight, 2015: 303).

Sözlü tarih alanında en yetkin tarihçilerden biri olan Thompson’a göre sözlü tarih, tarihe meydan okur. Kayıt altına alınmadan belleklerde saklı kalan tarihsel bilgi açığa çıkarıldığında, dokümana bağlı klasik tarih anlayışının ortaya koyduğu verileri çürütebilecek ya da tasdik edebilecek güçtedir (Thompson, 2000: 1-3). Farklı sosyal, beşeri araştırma alanlarında kullanılan sözlü tarih, günümüzün en popüler veri toplama araçlarından biri olarak karşımıza çıkar. Sözlü tarihi günümüzde sadece tarihçiler kullanmamaktadır. Antropologlar, sosyologlar, etnograflar, gazeteciler, eğitim bilimciler gibi pek çok farklı disiplinden araştırmacılar tarafından da kullanılmaktadır (Thompson 1999: 68). Bu çalışmada sözlü tarih metodu kullanılarak, sinemaların, bulundukları yerler, açılış kapanış yılları, sinema işletmecileri, sinema personelleri, sinemaların teknik donanımları ayrıntılı şekilde kayıt altına alınmıştır. Sivas Merkez’de açılan tüm yazlık ve yerleşik sinemalar kronojik olarak edilen bilgiler ışığında, başlıklar halinde çalışmaya eklenmiştir

5) Literatürün Değerlendirilmesi

Türkiye’de sinema tarihi yazımının gelişebilmesi için koşullar oldukça geç olgunlaşmıştır. Sinema ile ilgili konuları çalışacak insanların yetişmesi sürecince, özellikle belleklerden derlenmesi gereken ilk dönem sinema işletmecilerinin, çalışanlarının ve seyircilerinin sahip oldukları çok değerli bilgiler, ölümler neticesinden kaybedilmiştir. Bu sebeple, film arşivleri ve filmsel malzemeler gibi, Türkiye’de sinema sektörü ile ilgili insan kaynağı doğru şekilde kayda alınamamıştır. Anadolu’nun pek çok şehrinde açılmış sinemalar, sinema işletmecileri, sinema çalışanları ve sinema seyircileri ile ilgili çalışmalar yok denecek kadar azdır. Sivas sinemaları ile ilgili yapılmış sadece bir akademik çalışma vardır.

Sivas’ta açılmış sinema solanları ile ilgili tek çalışma 2020 yılında, UBCAK 4. Uluslararası Bilimsel Çalışmalar Kongresi’nde sunulmuş, “1923–1980 Yılları Arasında Taşrada Sinemanın Gelişimi: Sivas Örneği” başlıklı tebliğdir. Çalışma Ozan Özpay’a aittir. Özpay Sivas’ın sinemalarını tespit etmiş, sinemaları kronolojik olarak sıralamış, Sivas yerel basınında sinemalarla ilgili çıkan haberlerden seçki yaparak önemli gördüklerini ele almıştır. Çalışmada seyirci deneyimleri ve 1923-1980 yılları arasında Sivas merkez ilçede açılan bütün sinemalar yer almamaktadır (Ozpay, 2020: 65).

“Sinema’nın Mardin’deki Seyri: Sinema, Şehir ve Seyir” isimli çalışmasında, Yektanurşin Duyan, seksenli yıllardan itibaren sinema araştırmalarının film odağından uzaklaşarak, film dağıtımı, sinema filmlerinin dolaşımı, sinemaların sosyal kültürel alanlarla ilgilenmeye başladığına dikkat çekmiştir. Çalışma Yeni Sinema Tarihi yaklaşımını esas alarak sinemanın Mardin’de ki başlangıcını ve 1980’lerin ilk yarısına kadar ki sürecini inceler. Çalışmanın odağında Mardin Şehri’nin en önemli üç sineması Melek, Lale, İstiklal vardır. Çalışma Mardin’de ilk sinema salonu, salonların kronolojik sıralaması, gösterim tarihleri ve matinalar, sinema sahipleri, çalışanları ve seyirci deneyimlerine odaklanmıştır (Duyan, 2021: 32).

Hasan Akbulut’un *Sinemaya Gitmek ve Seyir: Bir Sözlü Tarih Çalışması*, konulu araştırması 1960-1980 tarihleri arasında Türkiye’de sinemaya gitmiş seyircilerin deneyimlerini, sözlü tarih metoduyla ele almıştır. Çalışmada elde edilen veriler, tematik analize tabii tutulmuş ve film seyir deneyiminin toplumsal, kültürel ve politik doğası ortaya korulmaya çalışmıştır (Akbulut, 2014: 1).

Aydın Çam ve İlke Şanlıer Yüksel'in 2020 tarihli *Türkiye Sinema Mekânları, Seyir ve Seyirci Araştırmaları Bibliyografyası: Yaklaşımlar, Kaynaklar Yöntemler* başlıklı araştırmasında seyir ve seyirci araştırmalarının muhtemel kaynakları ele alınmıştır. Edebi kaynaklarda ve edebiyatın konusu olarak sinema mekânları irdelenmiştir. Ayrıca çalışmada sinema dergileri ve sinema gazeteleri ele alınmış, bu gazete ve dergilerde seyir ve seyirci konulu yazılardan örnekler analiz edilmiştir. Çalışmanın son kısmında çok geniş bir alan sinema yazıları bibliyografya ayrılmıştır (Çam ve Yüksek, 2020: 594).

Emine Uçar İlbuğa'nın, *Eski Sinema Salonları ve İzleyici Deneyimleri Üzerine Bir sözlü Tarih Çalışması*, başlıklı makale çalışması, Türkiye'de sinema salonlarının en çok ilgi gördüğü 1960–1970 yılları arasında, Türkiye'nin çeşitli kentlerinde sinema izleyicisi olmuş, toplam 22 kişiyle yarı yapılandırılmış sorular sorarak görüşmeler yapmıştır. İlbuğa, çalışmada elde ettiği sonuçları, sinemaların bireylerin bilinçlenmesine etkileri, sinemanın sosyalleşmeye katkıları, sinemanın izleyicilerin belleklerinde kapladığı yer bağlamında analiz etmiştir (Uçar İlbuğa, 2021: 293).

Serdar Öztürk'ün *Türkiye'de Sinema Mekânlarını Sözlü Tarih Üzerinden Anlamak*, başlıklı çalışması, sinema mekânlarındaki insan deneyimlerini anlamak ve bu deneyimlerde özne konumunda bulunan seyirci ve filmler arasında gibi alımlamalar gerçekleştiğini analiz etmektedir. Çalışma 1950-1980 yılları arasında Türkiye'de sinemaların seyirciler tarafından nasıl kullanıldığını, seyircilerin film karakterlerini nasıl algıladıklarını ve sinema deneyimlerini gündelik hayata nasıl aktardıklarını incelemektedir (Öztürk, 2013: 19).

Nigar Pösteği, "*Sinema Salonlarının Dönüşümünde Bellek ve Mekân İlişkisi*" başlıklı çalışmasında, bir buluşma mekânı olarak sinema salonlarının bellek oluşturmada önemli olduğu saptamasını yapmıştır. Maurice Halbwachs, Jan Assman gibi teorisyenlerin çalışmalarının ışığında, belleğin diğer sanat dalları ve sinema yapıtları ile ne şekilde bir etkileşim içinde olduğunu irdlemiştir (Assman, 2001: 76). Pösteği çalışmasında, ortak bellek, bir ortak bellek ürünü olarak sinemasal imge ve sinema salonlarının bağlantısını irdemiş ve bulduğu sonuçları araştırmasında sunmuştur (Pösteği, 2019: 31).

"*Sinema Salonlarının Dönüşümü: İzmir Örneği*" isimli yüksek lisans tezi çalışmasında Sedef Kasapoğlu, Türkiye'de Osmanlı Devleti'nin son döneminden, 2000'li yıllara kadar sinema, sinemacılık, sinema salonlarını ile ilgili bilgi vermiştir. Daha sonra İzmir'de açılmış

sinema salonlarını dönemlere ayırarak kronolojik olarak salonların detaylarını başlıklar halinde vermiştir. Çalışma sözlü görüşmelerle, sinema işletmecilerinin ve sinema seyircilerinin belleklerini, yarı yapılandırılmış sorularla sorgulamış ve çıkan sonuçlar betimsel analize tabi tutularak çalışmaya eklenmiştir (Kasapoğlu, 2015: 74).

Mehtap Özsoy “*Toplumsal Tarihe Sinema Penceresinden Bir Bakış: Bir Sözlü Tarih Çalışması*” isimli doktora tezinde, Giresun’da açılmış sinemaları, arşiv belgeleri, yerel süreli yayınlar, sözlü kaynaklar ışığında ele almıştır. Ayrıca çalışma, Giresun’daki sinemaların ve seyir deneyiminin kültürel ve gündelik hayatla ne gibi bağlantıları olduğunu sorgulamaktadır. Özsoy, tespit ettiği sinemaların yapmış olduğu bütün etkinlikleri, yerel basından, arşivlerden tarayıp, izleyici ile etkileşimini tespit etmiş ve farklı alanlarda gerçekleştirilen seyir etkinliklerinin, kültürel, politik, etkilerini analiz etmiştir (Özsoy, 2021: 120).

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI DÖNEMİNDE SİVAS'TA SİNEMA GÖSTERİMİ VE İLK SİNEMA SALONLARI

Lumiere kardeşler 1890'larda sinema makinesini icat ettiklerinde, Yunanca *kinema* "hareket, devinmek" *graphē* "yazmak, kayıt" kelimelerinin birleşiminden *Cinématographe* kelimesini Fransızca için türetmişlerdir. *Cinématographe* canlı fotoğraf anlamına gelmektedir. *Cinéma* bu kelimenin kısaltılmış şeklidir. Fransızca kelimenin Türkçeleştirilmiş hali ise günümüzde kullandığımız "sinema" kelimesidir (Onaran, 1994: 23-24). Yalnızca Luimiere Kardeşler değil, sinemanın buluşlar çağında çeşitli film gösterim makinası yapan mucitlerde icatlarına hep "devinim", "canlılık", "yaşam" kavramlarıyla ilgili adlar vermişlerdir. Çünkü yeni icadın en önemli özelliği, hareketliliği ve yaşamı olduğu gibi yansıtabilmesidir. Nitekim günümüzde çok yaygın olan, hemen hemen her ülkede kullanılan sinema sözcüğünün yanı sıra ABD'de çok kullanılan "motion picrute, moving picture" devinimli resim anlamına gelmektedir (Özön, 1972: 7).

Sinema icadından çok kısa bir süre sonra Osmanlı Devleti topraklarına giriş yapmıştır. Türk toplumunun sinemayla tanışması, 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin son dönemine denk gelmektedir. İlk gösterimler İstanbul'da, Osmanlı Devleti saraylarında ve çeşitli konaklarda dar bir çevreye yapılmıştır (Evren, 2014: 16-17). Daha sonra çeşitli müteşebbis iş adamları aracılığıyla halka ücret karşılığında gösterimler yapılmaya başlanmıştır. II. Abdülhamit'in kızı Ayşe Osmanoğlu yazdığı hatıratında, Yıldız Sarayı'nda yapılan ilk film gösterimin detaylarını şu şekilde aktarmaktadır:

"Bertrand taklit ve hokkabazlık yapar, her sene babamdan izin isteyerek Fransa'ya gider, birtakım yeni şeyler öğrenip gelirdi. Saraya sinemayı bu getirmiştir. O zamanki sinemalar şimdiki gibi değildi. Perde büyük fırçalarla iyi ıslatılır, küçük parçalar gösterilirdi. Bu parçalar pek karanlık görülür, filmler bir dakikada biterdi. Bununla beraber çok yeni bir şey olduğundan hoşumuza giderdi" (Osmanoğlu, 1985: 75).

Saray ve çevresinde yapılan gösterimlerin ardından, halka açık ilk film gösterimi Beyoğlu'nda, 11 Aralık 1896 tarihinde Sponek Birahanesi'nde gerçekleşmiştir (Gökmen, 1973: 13). Bu film gösterimiyle ilgili elimizde detaylı bir anı vardır. Nijat Özön'ün tabiriyle "Büyük bir talih eseri olarak Sponeck salonundaki bu ilk film gösterimiyle ilgili çok canlı bir anı, Ercüment Ekrem Talu tarafından anlatılmıştır"

(Özön, 2010: 35). Özön'ün de ifade ettiği gibi, halka açık bu ilk film gösteriminin kaleme alınması ve günümüze ulaşması sinema tarihimiz açısından çok önemlidir. Talu tarafından kaleme alınan bu anı, halka açık ilk film gösteriminin detaylarını vermesinin yanında, ilk defa bir seyircinin film izleme deneyimini kayda alınmış olması açısından dikkate değerdir. Zira daha sonraki Türk sinema tarihi yazımında yakın tarihlere kadar seyirci deneyimi ile ilgili yazılara ve çalışmalara rastlayamamaktayız. Sponek Birahanesi'nde gerçekleştirilen ilk gösterimden 1908 yılına kadar sinema gösterimlerinin asıl işlevi film izletmek olmayan mekânlarda yapıldığını bilmekteyiz. Filmler kiraathane, birahane, panayır, okul, tiyatro, bahçeler gibi çeşitli kamusal alanlarda, kimi zaman başka etkinliklerle birlikte gösterilmişlerdir (Çeliktemel, M ve Thomen, Ö.2015: 78). 1908 yılında Sigmund Weinberd tarafından *Pathé* (Cinéma Théâtre Pathé Frères) sineması Tepebaşı'da açılmıştır. Pathe Sineması İstanbul'un ilk yerleşik sinema salonudur. İlk salonu takriben 1910–1914 yılları arasında sinema salonlarının sayısının arttığı gözlenmektedir. Önceleri salonların sahipleri İstanbul gayrimüslimleri iken sinemalar genellikle Galata-Pera bölgesinde konumlanmıştır. Daha sonra Müslüman müteşebbisler sektöre giriş yaparak, Türklerin yoğun yaşadığı bölgelerde sinema işletmeciliği yapmaya başlamışlardır (Odabaşı, 2019: 319).

1.1.SİVAS SİNEMALARININ TARİHÇESİ

1.1.1.Sivas Tarihi

Sivas, Yukarı Kızılırmak'ta kurulan en eski yerleşim merkezlerinden bazısına ev sahipliği yapmaktadır. Sivas'ta saptanan en erken yerleşim yerleri Kalkolitik Çağa kadar inmektedir. Bu çağdan sonra Eski, Orta ve Geç Tunç Çağı, Demir Çağı, Helenistik ve Roma çağları ile Doğu Roma, Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerini kapsayan süreçte Sivas'ta yerleşim devam etmiştir (Dosay, 2017: 32).

Tarihin her döneminde ticari ve askeri geçiş güzergâhlarının üzerinde bulunması Sivas'a jeopolitik önem kazandırmıştır. Bunun sonucunda Sivas küçük bir kale şehri olmaktan çıkıp, Roma hâkimiyeti döneminde büyük bir şehir haline gelmiştir. XI. yüzyılda Türklerin Anadolu'ya akınlarının başlamasıyla Sivas, sırasıyla Selçuklular, Eratnalılar, Kadı Burhanettin dönemlerinde her bakımdan mamur ve devrin en büyük şehirlerinden biri hale gelmiş, Timur istilasına kadar bu özelliğini devam ettirmiştir. Timur'un Anadolu'da başlattığı seferler neticesinde oluşan yıkım ve baskı, Sivas ve

çevresini uzun yıllar tesiri altına almıştır (Darkot, 1960: 112). Sivas isminin Roma döneminde "Sebastia"dan geldiği kaynaklarda belirtilmektedir. Şehrin yerleşim açısından Selçuklu Sivas'ının, Roma Sebastia'sının yerinde mi veya başka yerde mi kurulduğu kesin olarak tespit edilmemiş ise de şehrin diğer Anadolu şehirleri gibi Türkler tarafından yeniden inşa edildiği bilinmektedir (Turan, 1980: 199).

Türkler, ilk defa 1059 yılında Sivas'a gelmişlerdir. Sivas'ta Ermeni Kralı Senekerim'in oğulları hüküm sürmektedir. Vaspurakan kralı olan Senekerim, Selçuklu Türklerinden duyduğu endişeyle Bizans İmparatoru II. Bazil'e 1021 tarihinde devletini terk etmiştir. Bu sülalenin Sivas üzerindeki hâkimiyetinin 1080 yılına kadar devam ettiği anlaşılmaktadır (Nafiz ve Uzunçarşılı, 1928: 211). Tarihi kaynaklardan anlaşıldığı üzere Sivas; Sultan Alparslan'ın Malazgirt Zaferi'nden sonra Bizans'ın yapılan anlaşmaya uymaması üzerine komutanlarına ikta olarak verdiği topraklardandır (Cahen, 1992: 65). Bu komutanlardan Danişmend Gazi bölgeye gelmiş ve Kayseri, Zamantı, Sivas, Develi, Tokat, Niksar ve Amasya'yı almıştır. Danişmend Gazi bölgede beyliğini kurup, yönetmeye başlamıştır. Böylelikle Sivas ve havarisi Türk hakimiyetine girmiştir (Sümer ve Sevim, 1988: 76). İlerleyen dönemde Sivas Türkiye Selçukluları ile Danişmendliler arasındaki hakimiyet mücadelelerine sahne olmuştur. 1175 yılında Sivas'a işgal eden II. Kılıçarslan buradaki Danişment hâkimiyetine son vermiş ve Sivas'ı Türkiye Selçuklu topraklarına katmıştır (Turan, 2002: 134). Türkiye Selçukluları devrinde Sivas pek çok açıdan mamur hale getirilmiştir. Selçuklular Sivas'ı ve bölgeyi imar etmiş, alt yapı, mimari eserler ve sosyal kurumlar kazandırılmıştır. 13. Yüzyılda İlhanlılar'ın Türkiye Selçuklu Devleti'ni tamamen yıkmasıyla birlikte, Sivas'ta Moğol hâkimiyeti başlamıştır. İlhanlılar atadıkları Valilerle bölgeyi idare etmişlerdir. Gelen Valiler genellikle Sivas'ı merkez olarak kullanmışlardır. İlhanlı Valilerinden Timurtaş'ın idamıyla Sivas'ta İlhanlı hakimiyeti son bulmuştur (Nafiz ve Uzunçarşılı, 1928: 125). Emir Eratna, 1343 yılında Sivas-Erzincan arasındaki Moğolları yenerek Sivas'ta sultanlığını ilan etmiştir. Orta Anadolu'da kurulan Eratna Devleti'nin merkezi önceleri Sivas iken daha sonra Kayseri olmuştur. Emir Eretna'nın oğullarından Kadı Burhaneddin 1381'de tahta çıkarak kendi adıyla Kadı Burhaneddin devletini kurmuştur (Nafiz ve Uzunçarşılı, 1928: 135). Kadı Burhaneddin zamanında Sivas Devlet merkezi olduğundan bir çok mimari yapı inşa edilmiştir. Fakat günümüze hiç biri ulaşamamıştır. Kadı Burhaneddin'in, Kara Yüllük Osman Bey tarafından öldürülmesine rağmen Sivas şehri ona teslim olmamıştır. Bu tarihlerde I. Beyazıt, oğlu Süleyman Çelebi'yi büyük bir

ordu ile Sivas üzerine göndermiştir. Süleyman Çelebi öncelikle, Sivas'ı kuşatmış olan Kara Yüüllük Osman Bey'i yenmiş ve Sivas'ı almıştır (Tihrani, 2001: 252). Bu tarihten itibaren Sivas, Türkiye Cumhuriyeti kurulana kadar Osmanlı Devleti'nin egemenliği altında kalmıştır. Osmanlı yönetiminde eyalet merkezi haline getirilen Sivas'a Çorum, Amasya, Tokat, Malatya ve Kayseri illeri bağlanmıştır. Evliya Çelebi Seyahatnamesinde belirtildiği gibi Sivas zamanın en önemli eyaletlerinden biridir.

Milli mücadelenin hazırlık safhasında Sivas imtiyazlı bir yere sahiptir. Bu bağlamda Erzurum'da başlayan, Ankara'da gelişen ve İzmir'de zafer ile sonuçlanan Milli Mücadele'nin doğudan, batıya ilerlemesinin en önemli safhalarından biri de Sivas Kongresi'dir. 19 Mayıs 1919'da Samsun'dan Anadolu topraklarına ayak basan Mustafa Kemal Paşa, Erzurum'a giderken 27 Haziran 1919'da Sivas'a gelerek, burada bir iki gün kalmış ve bir kaç ay sonra toplanacak kongreye dair talimat vermiştir. Sivas kongresi 4 Eylül 1919 günü, Sivas Lisesi binasında toplanmıştır. Sivas Kongresinde tam bağımsızlık kararı çıkmıştır. Manda ve himaye reddedilmiştir. 4-11 Eylül 1919'da Heyet-i Temsiliye gerçekleşmiş, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bütün yetkileri, Heyet-i Temsiliye'de toplanmıştır. Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin en önemli kararlarından biri de, meclisin yetkisini kullanarak Ali Fuat Cebesoy'u Batı Anadolu Umum Komutanı olarak atamıştır. Sivas Kongresi sonrası Amerika Birleşik Devletleri temsilcisi olan Wilson ile görüşmeler gerçekleştirilerek, Amerika Birleşik Devletleri'nin Ermeni mandaterliğinin kabul edilmeyeceği iletilmiştir, tam bağımsızlığı engelleyecek hiçbir anlaşmanın kabul edilmeyeceği dünyaya duyurulmuştur (Darkot, 1960: 252).

Cumhuriyet kurulduktan sonra Sivas demiryollarına kavuşan ilk şehirlerimizden biridir. 1925'te başlayan Ankara-Sivas Demir Yolu, Sivas'a 30 Ağustos 1930'da ulaşmıştır. O dönemde kullanılan slogan şu şekildedir. "İzmir-Lozan, Sivas ve daima ileri..." İzmir'de Yunanlar 15 Eylül 1922'de denize dökülmüş, 23 Ağustos 1923'de bütün Avrupa Devletleriyle Lozan Anlaşması imzalanmıştır. Türkiye Cumhuriyet'i Demir Yolu inşaatıyla ülkesinin başkenti Ankara ile devlet kurma erkine sahip olan Sivas'ı birbirine bağlamıştır. Demir yolu çalışması Cumhuriyet'in Sivas'a verdiği önemi göstermek açısından önemlidir. Sivas, Anadolu'da Ankara'dan sonra ekonomik, siyasi ve kültürel açıdan önemli ikinci şehir durumuna gelmiştir. Sivas bu konumunu uzun yıllar sürdürmüştür (Günaydın, 2009: 120).

1.1.2.Sivas'ta Yapılan İlk Film Gösterimi

Sivas'ta yapılan ilk film gösteriminin kesin olarak hangi tarihte yapıldığı bilinmemekle birlikte, 1909 yılında Sivas'ta sinema gösterimi yapıldığına ve akabinde yaşanan olaylara dair bilgilere sahibiz (Özuyar, 2007: 77-78). Ali Özuyar'ın “*Devleti Aliyye'de Sinema*” isimli eserinde Sivas'taki faaliyetlerinden kısaca bahsedildiğini görüyoruz. Konuyla ilgili belgeler Başbakanlık Osmanlı arşivinde bulunmaktadır. Çalışmada Özyur'ın işaret ettiği arşiv belgelerine ulaşıp, (bkz. Görsel 1-2) tekrar çevirisini yaparak bilgileri Sivas bağlamında analiz edilmiştir.¹

Fransız, seyyar sinemacı, muhabir ve fotoğrafçı Mösyö Doklonil Antuvan'ın Merzifon'da şehrin ileri gelenlerinden Hazinedarzaide Seyyid Efendi'nin halkı sinema aleyhine kışkırtması sonucunda, halkın tepkisiyle karşılaşmış ve 24 Mayıs 1909 tarihinden sonra Merzifon'dan Sivas'a geçmiştir. Mösyö Doklonil Antuvan'ın “Sivas'ta 4 Temmuzda belediye beni nice icrayı sanattan men etmek istedi. Sebebi de belediye azasının meccanen ruhsatına müsaade etmediğim oldu” ifadesinden anladığımız üzere, 4 Temmuz'dan önce Sivas'a varmış ve film gösterimleri yapmaya başlamıştır. Sonrasında ücretsiz film izlemek isteyen Sivas Belediyesi azası sinemacının ruhsatını iptal etmekle tehdit etmiştir. Sonuç olarak belgeye dayanarak şunu söylemek mümkündür. Mösyö Doklonil Antuvan, Merzifon'dan ayrıldığı Mayıs 1909, 4 Temmuz 1909 tarihleri arasında Sivas'ta bulunmuş, tam tarihi ve gösterim yeri belli olmayan film gösterim faaliyetinde bulunmuştur.

“Bab-ı Ali Dâhiliye Nezareti Matbuat İdaresi

Tercümesi emir buyrulan Fransızca bir mektubun sureti tercümesidir

Nazır Bey Efendi Hazretleri,

Fransız tebaasından olan acizlerinin şikâyet atıyesini nazarı dikkate almanızı istirham ediyorum. Evvelce Jön Türklerin en birinci natuvanından idim. Osmanlı diyarında Fransız Hristiyan bulunduğuma binaen dücar olduğum tatbikat üzerine adeta tebdili fikir ettim Merzifon'dan Haznedar zade Kaid Seyit Efendi irane etmek istediğim sinema tografa karşı 24 Mayıs'ta boykot yaptı Halbuki hasılatın nısfı İslâm Mektebi menfatına idi sokaklar da gezerek camilerde vaaz ederek biletlerin satılmasına muhannette bulundu. “Bir gavur Müslümanlardan bir şey kazanmalıdır”. Dedi. Pazar günü ancak birkaç bilet sattım Pazartesi hiç satılmadı.

Sivas'ta 4 Temmuzda Belediye beni nice icrayı sanattan men etmek istedi. Sebebi de belediye azasının meccanen ruhsatına müsaade etmediğim oldu.

¹ Başbakanlık Osmanlı arşivinde BOA.DH.MUI., Dosya No : 41-1/58, 16 Zilhicce 1327 dosya numaralı belgeler (bkz. Görsel 1-2), Osmanlıca asıllarından Faruk Aburşu tarafından çevrilip çalışmaya eklenmiştir.

Bu tezvirat hilafına olarak bu iki şehirde yine az çok kazandım. Hâlbuki bundan sonra kazanmak mümkün olmadı. Adapazarı'nda Hükümeti Milliye'nin emriyle boykot edildim Biletlere Hicaz Demiryolu iane pulu yapıştırmaktan imina etmediğim cihetle Mösyö Martiyonus'un muvacehesinde Kaymakam boykot icra edeceğini bana söyledi. Fil hakikat birkaç gün oynadıktan sonra bir şantözüm olduğunu Ahkâmı İslâm'a şantöz oynamasına mani olduğunu bahane ederek oyunu tatil etti. Esasen bu şantöz pek namuskâr idi.

Tahkikatı mahsusa için üç senedir Memalik Osmaniye'de seyahat ediyorum. Bütün Tiyatrolarda nisvan-ı Mecliyenin oynattığını gördüm, Adapazarı'nda Belediye bir ay evveli bir Tiyatro heyetini yani Nuri Bey Tiyatrosu beraberinde kadın olduğu için pek güzel kar etmişti. Bir İslâm hakkında icra edilmeyen hükmü İslâm şariat İslami'ye Hristiyan için mi tatbik olunacak. Fazla olarak Hükümeti milliye ' Millet Adapazarı'nda Fransız'ların para kazanmasına muhalefet ediyor' Dediği gibi Fransız Sefaretini 'de tahkir eyledi. Bu etvar'ı hasmaneye binaen Adapazarı'ndan hazırlanacaktım. İstanbul'a geldim 10 Teşrini Sani de Beyoğlu Belediye dairesinden Banka altındaki Mösyö Cangopolis Birahanesinde İcra-i sanat için müsaade talep ettim. Burada müteaddit kapılar mevcut olduğundan sanat matlube hasıl oluyordu, On beş gün geçti Hala ruhsat verilmemişti. Belediye azasından Mösyö Jakup" 400 Frank bahşış verecek olursanız bu akşam işiniz biter" dedi.

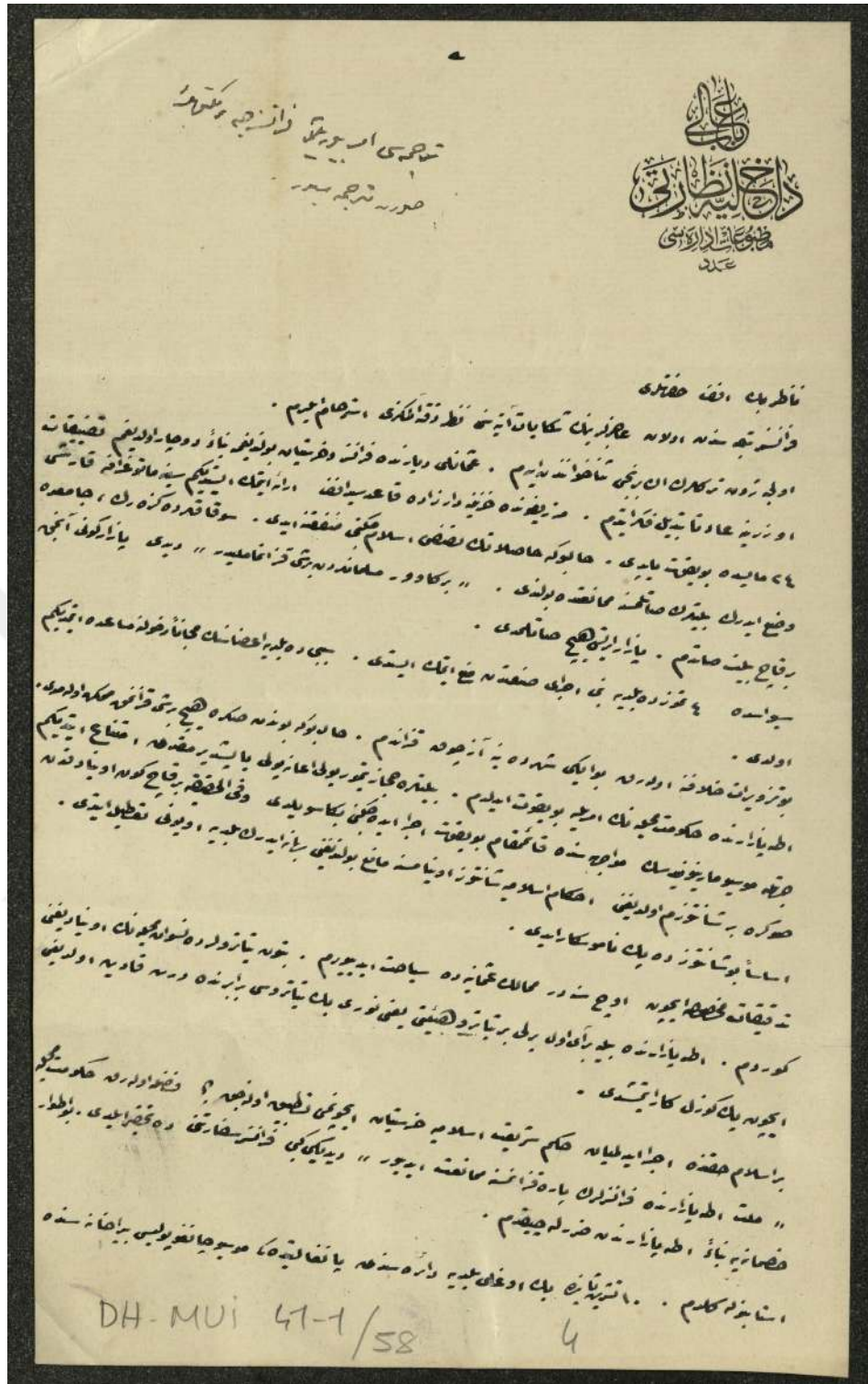
Hristiyanlara ve Fransızlara karşı adavetinden başka bir sebebe mebni olmayan bu tasibat bütün bütün harabe badi oldu. Hükümet-i Osmaniye murahhaslarından mesul bulunduğundan serbesti'i sayı ve amalin ihlali münasebetiyle" 200 "lira tazminat talep ediyorum. Kariben Fransa'ya gitmek niyetinde olduğumdan bir sai namuskar hakkında zatı atufilerinden ne yapacaklarını anlamak istiyorum. Ahval ve mukadderatımı hükümet seniye hizmetinde bulunan bir Fransız Mecmuada beyan ettim. Zatı âlilerine müracaat edersem tazminat ahz eyleyeceğimi temin eyledi.

Mathubatın ehemmiyetsiz bir şey olduğu için Fransa sefiri Mösyö Bombari rahatsız etmek istemedim

Bir müddet zarfında tazminat vermeyecek olursa yeğenim Mösyö Şabon ve Katolik Fırkası reisi mösyöde Nişkoş ve Satitle Bevaşış Fransa mahkemesine tevdiini mecbur edecektir eyleyeceksek Temin'i hissiyat teflikaraneme itimat buyrulmasını istirham ederim

İmza

Muhtelif Cemiyeti İlmiye ve Gazete Muhabiri sinema, fotoğraf Dokalonil Antuan"

Görsel 1.Mösyö Doklonil Antuvan'ın Fransız Konsolosluğuna Verdiği Dilekçe
(Başbakanlık Arşivi, 10 Aralık 1909).

1.1.3.Sivas'ta Açılmış İlk Sinema Salonu

Sivas'ta açılan ilk sinema salonu ile ilgili elimizdeki kaynaklar oldukça sınırlıdır. Ulaşılabilen üç yazılı kaynaktan biri sinema makinasının gelişini haber veren İrade-i Milliye Gazetesi'nin 24 Mayıs 1920 tarihli "Sinema Küşadı" yazıdır. İlk sinema solunu ile ilgili ikinci kaynağa, Cumhuriyet'in 50. yılı vesilesiyle hazırlanan *Sivas 1973 Yılı İl Yıllığı*'ndaki "Sinema" başlığıdır. 1973 yılıllığındaki yazı, ilk sinema ve Sivas sinemaları ile ilgili oldukça detaylı bilgi vermektedir.

Sivas'a açılması planlanan ilk sinemanın makinasının sipariş edildiğine dair gazete haberi, "Sinema Küşadı" başlığı ile İrade-i Milliye Gazetesi'nde şu şekilde aktarılmaktadır:

"Sinema Küşadı

Memleketimizin terbiyevi ve medeni noksanlarından biri de sinemadır. Sinemanın malumat ve terakkiyat-ı halk üzerine olan tesirat ve tehzib-i vasii elbette inkar olunamaz. Bugün Avrupa hükümetleri teşekkül eden şirketleri teşvik ve teshil ederek bu faydalı mektebi köylere kadar tevzi etmektedir.

Sırf bu faide-i içtimaiyeyi kendilerine hedef-i amal ve hareket ittihaz eden şehrimizdeki "Sinema Şirketi" memleketimizde ilk müteşebbis bir müessese olduğundan elhak alkışlara sezaır. Sinemanın makineler ve sair teferruatı sipariş edilmiş olduğundan pek yakında irae-i menazır edeceği mevzukan haber alınmıştır. Müteşebbislerini tebrik ederiz" (İrade-i Milliye, 24 Mayıs, 1920).

Bu haber tespit edebildiğimiz sinema konulu ilk gazete haberidir. Haberin detayında, sinemanın işletmecileri, açılacağı yer ve ne zaman faaliyete geçeceği belirtilmemiştir. Haberden anlaşıldığı üzere, 24 Mayıs 1920 yılından önce Sivas'ta herhangi bir yerleşik sinema faaliyette bulunmamıştır.

İlk sinema bahsi ile ilgili üçüncü kaynak ise, Sivas şehir kültürü ile ilgili kitapları bulunan yazar Kadir Üredi ve *Hayat Ağacı Dergisi* editörü, Sivas kültür hayatıyla ilgili pek çok yazısı bulunan Tekin Şener'in, *Hayat Ağacı Dergisi*'nde birlikte kaleme aldıkları yazıdır² (T Şener 2022, sözlü görüşme).

Sivas 1973 Yılı İl Yıllığı'nda Sivas'ta açılmış ilk sinema ile ilgili verilen bilgiler kitabın "Sinemalar" başlığı yer almıştır. Başlık altında ilk sinema salonu ve o yıla kadar açılmış olan Sivas sinemaları listelenmiştir. Kitapta sinemalar başlığı şu şekildedir:

"Sivas'ta ilk sinema Recep Kemahlı ve emekli subay Rahmi Bey tarafından 1928 yılında Fransızların terk ettiği bir kilisede faaliyete geçmiştir. İlk sinema olarak kullanılan bu kilise bugünkü göğüs hastalıkları Hastanesinin arka kısmında, Mundar Irmak kenarında idi. Tahta

² Yazının "Sinema" başlığını Kadir Üredi'nin yazmış olduğunu Tekin Şener ile yaptığımız sözlü görüşme neticesinde öğrendik.

döşemelerle üst kısmı bölünerek balkon haline getirilmişti, sinemada koltuk yerine tahtadan yapılmış bir baştan diğer başa kadar uzanan banklar vardı. 200 kişi alabilecek kadar bir yerdi. Film oynatılırken salonun bir kenarında da org veya piyano çalıyordu.

Sinemanın tabelasında “Asri” sinema adı yazılı ise de halk işleticisinin isminden dolayı “Recep’in Sineması” demektedir. Sinemanın bilet fiyatları ön kısım 7.5, arka kısım 10 kuruş olarak tespit edilmişti. O zamana göre hayli yüksek bir fiyattı; çünkü o yıllarda bir Kg. tereyağı 50 kuruş, 1Kg, kesme şeker 31 kuruş civarında idi. Kilisenin yıkılma tehlikesi göstermesi üzerine Asri Sinema “Recep’in Sineması” bugünkü imam - Hatip Okulunun ön tarafındaki Rum Kilisesi’ne taşındı. 1932 yılına kadar burada faaliyetine devam etti. 1932 yılında Sivas’ın ilk sinema. binası inşa edilerek adına “ Yeni Hayat” sineması verildi. 1939 yılında Yeni Hayat Sineması isim değiştirerek “Tan Sineması” adını aldı. İl’in ilk sinema binası olarak yapılan bina 1971 yılında şehir imar planına göre yeşil saha içerisinde kaldığından yıkılmıştır. Tan. Sineması 1952 yılına kadar Sivas’ın tek sineması olarak çalışmıştır. 1952’de halen çalışmakta olan Yalçın, 1959’da Esen, 1964’de Omay, 1968’de Konak, 1971’de Yıldız, sinemaları yapıldı. Şahıslara ait bu sinemaların dışında İl’de, 59 uncu Tümene ait 3, Çimento Fabrikasına ait 1, Devlet Demir Yollarının 1, Yarı Açık Ceza Evinin 1, İşçi Sendikalarının 1, (henüz faaliyete geçmemiştir) olmak üzere şehirde toplam olarak halen 12 sinema vardır. Bunlardan başka okullar zaman zaman kendi salonlarında okul aile birlikleri vasıtasıyla ve Eğitim Araçları Merkezi aracılığı ile halka ve öğrencilere film gösterisi yapmaktadır. Şahıslara ait sinemalara, toplam koltuk sayısı 5000 kişiliktir” (Komite, 1973: 197).

Sivas 1973 Yılı İl Yıllığı’nda yayınlanan “Sinemalar” başlıklı bu yazıda dipnot ve kaynakça yoktur. Yazıda ilk sinemanın 1928 Yılında Fransız Cizvit’lerinin terk ettiği bir kiliseye kurulduğu bilgisini vermiştir. Ayrıca sinema biletlerinin fiyatlarını diğer çok kullanılan tüketim ürünleri ile mukayeseli olarak vermiştir. Sivas’ta açılan sinemaların yıllarını vermesi, şehirdeki sinemacılık sektörünün genel bir resmini çizmesi açısından çalışma, önemlidir.

Kadir Üredi (1933–2019) ve Tekin Şener’in (1972) *Hayat Ağacı Dergisi*’nde, birlikte kaleme aldığı “Şehrin Çehresini Değiştiren Teknolojik Gelişmeler” başlıklı yazıda “Sinema” alt başlığında, Sivas’ta açılan ilk sinema bahsi şu şekilde verilmiştir:

“1939 senesinde Kuşbaz Zabit Efendi’nin oğulları Cabir ile Rüştü kardeşler, Uzunyol Caddesi’ndeki evlerinin büyük bir odasını sinema salonu haline getirmişlerdi. Burada, mahalledeki genç arkadaşlarına yüz para beş kuruş ücret karşılığında sinema izlettiriyorlardı. O akşam gösterilen acıklı bir filmi izlemekte olan gençlerden biri efkarlanıp sigarasını yakarken filmlerin alev almasıyla tutuşan ev Sivas’ta çıkan ilk sinema yangını olarak kayıtlara geçmiş olabilir.

Sivas’ta ilk sinemanın 1930 - 35 senelerinde, Bengiler civarındaki Çay Hamamı’nın yakınlarında bir yerde açıldığını söylenir. Bizzat o sinemaya gidenlerden dinlemiştim: Filmde oynayan oyuncuların dudakları kıpırdıyor ama sesleri çıkmıyormuş. Bu yüzden halk buna sessiz sinema diyormuş. Sinemaya gelen izleyiciler filmdeki artistlerin hareketlerini, dudak kıpırtılarını kendi düşüncelerine göre yorumladıkları için bazıları kakhaha atıp gülerken bazıları da üzülmürlermiş. Daha sonraları alt yazılı filmler gösterilmeye başlanmış ama; o zamanlar okuma yazma bilenler az olduğu için okumayı bilenler yanında oturanlara sesini duyurabilmek için heceleyle heceleyle bağırarak okumaya çalıştıkları için, sinema seyretmenin pek tadı kalmamış. Şükür ki, 1936 senelerinde Tan Sineması açılmış da ahali ağız tadıyla sinema seyreder olmuş” (Üredi ve Şener, 2005: 108).

Yazıda “Sinema” alt başlığındaki verilen bilgilerde, açılmış olan sinemanın yeri, teknik detayları verilmiştir. Yazı, gösterilen film türlerini irdelemiş ve filmlerin önce sessiz, daha sonra alt yazılı gösterildiğini tespitine yer vermiştir. Ayrıca yazı, seyircilerin o yıllardaki davranışlarını anlatması açısından önemlidir.

1.2.SİVAS YAYIN BİBLİYOGRAFYASINDA SİNEMA YAZILARI

Sivas'ta sinema ve sinemacılık ile ilgili erken dönem yazıları yerel gazetelerde, dergilerde, kamu kurumlarının basmış olduğu yıllıklarda, etütlerde ve broşürlerde, gazete haberi ve makalesi, dergi yazısı, kişisel anılar, aktüel şehir yazıları, çalışma raporları olarak görülmektedir. İlerleyen yıllarda Sivas'ın kültürel yayımcılığının genişlemesine paralel olarak yazılar, kültür sanat dergisi gibi süreli yayınlarda karşımıza çıkmaktadır. Yakın dönemde ise, Sivas şehir kültürünü anlatan kitaplarda, “Sivas Kültür Hayatı” başlığı altında “Sivas Sinemaları” bahsine yer verilmiştir. Çalışmada, yerel ve ulusal gazeteler, dergiler, kitaplar, belediye ve valilik kaynaklarında, 300'e yakın haber, reklam, yazı tespit edilmiş, ancak hepsine yer verilmemiştir. Bu başlık altında ele aldığımız yazılar, konu bütünlüğünü destekleyici ve şehir kültürüyle ilgili önemli gördüğümüz çalışmalar arasından seçilmiştir.

1.2.1.Yerel ve Süreli Yayınlarında Sivas Sinemaları

Sivas sinemaları ile ilgili haberler gazetelerde çok çeşitli türlerde yer alabilmektedir. Ortaklıktan ayrılma, sinemaların fiziksel koşullarının tenkit edilmesi, film haberleri, sinemalarda vuku bulan asayişli ilgilendiren olaylar, sinema solanlarında gerçekleşen film harici etkinlikler gazetelerden derlenen önemli haber örnekleri ile kronolojik olarak verilmiştir.

Sivas Gazetesi'nin, 6 Birinci Kanun 1934 tarihli sayında “Sinema'da İntizam Yok” başlıklı yazıda *Yeni Hayat Sineması* şu şekilde kaleme alınmıştır:

“Sivas'ta Yeni Hayat adlı bir sinema vardır. Bu sinema, her gün akşam ve Cuma günleri ile Perşembe günleri öğleden sonra getirdiği filmleri halka gösteriyor. Gidenlerin çoğu anlamışlardır ki; vakit denen şey, hiç bu müesseseye uğramadan gitmiştir. Daimi müşterileri daha iyi bildiği için, meselâ akşam saat 19.00'da oynayacak diye reklamı gördüler mi muhakkak saat 20.00'de giderler. Ayda, senede bir gidenlerin vay geldi haline! Aşağı yukarı bir-iki saat beklemek mecburiyetindedirler. Geçen Perşembe günü yine bir ilân yapmışlardı. O gün öğleden sonra saat ikide 'Ankara Türkün Kalbidir' filmi oynatılacaktı. Milli hislerine galebe çalamayan herkes gibi biz de gittik, ikiye çeyrek kala orada isbat-ı vücut ettik. Saat iki oldu hiçbir şey yok, iki buçuk oldu yine başlamadı. Hafif hafif ayak sesleri, ışıklara başladı. Fakat kim dinler? Ayak sesleri gittikçe şiddetlendi. Ortalık toz duman içinde kaldı. Filmin tesiri

olmasaydı, belki çoğu geri gidecekti. Hepimiz büyük bir heyecan ve asabiyetle sinemacı efendi'nin vaktini gözlüyorduk. Nihayet bazı reklamlardan sonra saat üç buçukta asıl filme başlandı. İşte sinemamızda intizamın derecesi...”(Çağdaş, 2005: 37).

Bu gazete yazısı *Yeni Tan Sineması*'nın sinemaların gösterim gün ve saatlerini vermesi ve sinemanın koşullarını irdelemesi açısından önemlidir. Ayrıca Sivas'ta sinema seyircisinin o yıllardaki davranışlarını kaleme alan ilkyazı olma özelliği taşımaktadır.

Resimli Ay Dergisi'den Neşet Dumanlıoğlu'nun, Sivas sosyal hayatı bağlamında yapmış olduğu röportaj şu şekildedir:

“Gece, Yeni Hayat Sineması'na Sivaslılar birbirinden önce gitmek için akın etmektedir. Ön sıralardan bir yer işgal etmek üzere koşarcasına caddelerde yürüyorlar. Ben de bu kafileye katılıyorum. Gişenin önü oldukça kalabalık. Bayan Sabriye gişeyi ve bilet işlerini idare ediyor. Onu hemen tanıyorum ve elimi uzatıyorum:

-Resimli Ay muhabiriyim, sizinle görüşmek istiyorum.

-Yarın saat 1'de otele teşrif edin” (Çağdaş, 2017: 129).

Neşet Dumanlıoğlu'nun peşinden koşup, röportaj talep ettiği kişi, dönemin önemli ses sanatçılarından Sabriye Tokses'tir. Bu gazete haberi, o yıllarda sosyal hayatta sinemaların sahne olarak da işlevi olduğunu anlatması açısından önemlidir.

1 Ekim 1940 sayılı *Sivas Gazetesi* “Sayım İşleri” başlıklı haberde, 20 Ekim 1940 yılında yapılacak olan Türkiye'nin 3. Nüfus sayımına yönelik yapılan hazırlıklar arasında sinema salonunda (Tan Sineması'nda) film ile verilen eğitimden bahsedilmektedir. Gazete haberi şu şekildedir:

“20 İlk Teşrinde yurdumuzda yapılacak olan genel nüfus sayımı için yapılan hazırlıklar bitmek üzeredir. Sayım memuru olarak seçilenler şimdiden vazifelerine ait bilgileri öğrenmiş bulunmaktadırlar. Bu hususta zaman zaman konferanslar verilmektedir. Sinema binasında sayıma ait film gösterilmektedir. Sayım günü ancak hususi vesikayı hamil olanlar dışarı çıkabileceklerdir” (Sivas, 20 Ekim 1940: 1).

Sivas Gazetesi'nin 4 Ekim 1940 tarihli sayısında “Pazar Günü Sinemaya Gittiniz mi ?” başlıklı haberde, Sivas'taki sinemanın (Tan Sineması) koşulları şu şekilde belirtilmiştir.

“Toz ve sigara dumanından müteşekkil bir bulut tabakası altında trampet sesleri içerisinde sinema seyretmek isteyenler Pazar günü gündüz sinemaya gitsinler.

Kazara yolunuz şaşarda gündüz sinemaya giderseniz, kulaklarınızı kapamak için pamuk götürmeyi ihmal etmeyiniz...

Bu hallerin alakadarlar tarafından önüne geçilmesini istemek hakkımız değil mi ?” (Sivas, 4 Ekim 1940:1).

Sivas Postası 11 Aralık 1941 tarihli “Sıhhi Filmler Gösteriliyor” başlıklı haberi şu şekilde kaleme alınmıştır:

“Numune hastanesi halkımızın sıhhat işleriyle yakından ilgilenerek bu defa frengi, verem, çocuk bakımı, sıhhatte yaşamanın esrarı ve birçok hastalıkları nakleden sinekler hakkında filmleri getirtmiş ve dünden itibaren sinemada gösterilmeye başlanmıştır” (Sivas Postası, 11 Aralık 1941: 1).

Aşağıdaki haberde “Sinema” diye söz edilen yer *Tan Sineması*’dır. 1940 itibariyle Sivas’ta *Tan Sineması* ’ndan başka sinema bulunmamaktadır.

“Hastane sertabibi sayın doktor Sırrı Alıçlı’nın halkımızın sağlık konusundaki aydınlanmasını gerektiren bu değerli teşebbüslerini şükranla anmayı bir ödev biliriz” (Sivas Postası, 11 Aralık 1941: 1)

Kızılırmak’ta, “Sinema İhtiyacı ve Ölen Filimciliğimiz” başlıklı gazete yazısı şu şekildedir:

“Sivas’ın büyük ihtiyaçlarından biri de sinemadır. Mevcut sinema Sivas gibi günden güne gelişen ve büyüyen bir şehre yetmemektedir. Bir defa şehrin nüfusuna göre küçük ve modern bir konfora da malik değil. Hale makinası pek fena, artistlerin ne konuşmaları ne de şarkıları anlaşılıyor. Geçen bir Arap filmine gittim. Müzeyyen Senar en sesi bozuk bir bayanın nezleli halinden daha fena bir durumdaydı. Konuşmaları da kesin olarak anlayamadım. Bence bu filmleri sessiz gösterip, tercümelerini film üzerine yapmak isabetli olur. Hiç değilse seyirciler yazıları okuyarak maksadı daha iyi anlarlar.

Umarız ki bir meraklı bu ihtiyacı düşünerek şehrin en güzel yerinde bin kişiyi alacak bir kadar güzel bir sinema binası yaptırır. Bu suretle şehir bir sinemaya, bir de güzel binaya sahip olur.

Gelelim filmlere: Rağbet gören filmler, Türkçeye seslendirilip, sözlendirilenlerdir. Ben bunun da aleyhindeyim. Zira filimciliğimizi öldürüyoruz. Bu bir hazıra konmadır. Başlarının eserini sesleyip, söylemek bir nevi parazitliktir. Daha doğrusu film esnafılığıdır. Birkaç gözü açık bu işi yapmakla Türk sanat kapasitesine en büyük darbeyi vurdular. Basın yayın müdürlüğümüz bu işe engel olmalıdır. Neden bizim sanatçılarımız sanat kapasitelerini işleyip, Arapların yaptığı gibi filmler çevirmiyorlar?” (Kızılırmak, 15 Ocak 1946: 1).

Bu makalede *Tan Sineması*’nın fotoğrafı verilmiştir. Yazar o yıllarda Sivas’ın sahip olduğu tek sinema olan *Tan Sineması*’nı teknik yetersizlikleri bağlamında eleştirmiş ve Sivas’ta daha iyi bir sinemanın açılması gerekliliğini vurgulamıştır. Ayrıca o yıllarda Türkiye’nin etkisi altında olduğu Mısır filmleri furyasına dikkat çekmiş ve Arap filmlerinin yerli yapımlarının önünde büyük bir engel teşkil ettiği tespitini yapmıştır. Bu yazı 1946 yılına kadar Sivas yerel basınında yer almış en geniş sinema konulu makale olma özelliği taşımaktadır.

Sivas’ta telefonun yaygınlaşmaya başladığı 1955 yılından itibaren, yerel gazetelerde sinemaların telefon numaraları, lüzumlu telefonlar” (bkz. Görsel 3) sütununda yer almaya başlamıştır. 17 Aralık 1965 tarihli Haber Gazetesi “Lüzumlu Telefonlar” sütununda sinemaları şu şekilde listelemiştir:

LÜZUMLU TELEFONLAR	
	
VİLAYET	İşçi Sig. Hst. 1350
Vali 1001	DDY. Hst. 1142
Sivil savunma 2917	Verem Disp. 1013
C. Savcısı 1069	Sıhhi imdat 1111
EMNİYET	DDY. İstih. 1091
Müdür 1107/1108	Yangın 00
Çarşı Karakolu 1083	Emniyet 1120
Şsdat Karakolu 2074	Hava Yolları 1707
Bezirai " 1060	Belediye Zab. 1643
İstasyon " 1184	Meteoroloji 1226
Selçuk " 1203	Trafik 2258
Yüceyurt " 1403	Elektrik Arıza 1105
J. Kom. " 1185	SİNEMALAR
BANKALAR	Tan 1382
İş Bankası 2614	Yalçın 1314
Akbank 2202	Esen 1909
Halk Bankası 4157	Omay 1515

Görsel 3.Lüzumlu Telefonlar Sütunu (Haber, 03 Aralık 1965).

Sivas Meyve Sebze Hali'nin 1957 yılında yapımına başlanmıştır. 1960'lı yıllarda faaliyete geçen bina, Sivas Merkezi'nde, Ziyabey Kütüphanesinin karşısında yer almaktadır. Hal'in inşa edildiği yerin önceden garipler mezarlığı olarak kullanılan bir arsa olduğu bilinmektedir. Ülke Gazetesi'nin haberine göre Hal'in üst katına 1000 kişilik bir sinema yapılması kararlaştırılmış, ancak daha bu karardan vazgeçilmiştir. Sinemanın neden yapılmadığı tam olarak bilinmemektedir. Ancak binanın üst katının sinema yapılmaktan vazgeçilmesi, alanın daha önceden bir mezarlık olması ve dini gerekçeler göz önüne alınarak böyle bir karar verildiği düşünülebilir. Ülke Gazetesi'nde konu ile ilgili haber aşağıdaki şekilde verilmiştir;

"Yeni Halde 90 Dükkân Olacak Ayrıca Üstünde Bin Kişilik Bir Sinema Binası Yapılacak Eski garipler mezarlığında belediye tarafından yaptırılacak büyük hal binası için çalışmalar devam edilmektedir. Bilindiği gibi yapılacak sahadaki istimlak muameleleri bitmemiş küçük bir proje taslağı da hazırlanmıştır. Belediye halin modern bir şekilde olması için tetkiklerine devam etmekte esas proje ve planın hazırlanmasına çalışmaktadır. Ancak bu çalışmalardan sonra plan ve proje bakanlığa gönderilecek tasdiki müteakip ihaleye çıkarılacaktır. Son bahara doğru temellerinin atılacağı umulmaktadır. Halin üstünde bin kişi istiap edecek bir sinema yapılması da takarrür etmiştir. Hal'in dört giriş kapısı olacak bunlardan biri Cumhuriyet caddesine diğeri Nalbantlarbaşı'na, hakan bulunacaktır. Tahminlere göre yeni hal binasının maliyeti iki milyon lirayı geçecektir" (Ülke, 06 Nisan 1957: 2).

1960'lı yıllara geldiğimizde sinemaların izleyici konforu için gereken yatırımları yapmadığını Haber Gazetesi'nin "Şehirdeki sinemalar bakımdan uzak çalışıyor" başlıklı haberinden anlamaktayız:

Şehirdeki sinemalar son günlerde bakımdan uzak yüznumaralar ve yerler ile sinema havası sağlık şartlarına aykırı bir şekildedir. Sinemada sigaralar yine rahat ve serbest bir şekilde içilmekte koltuk sayısından fazla seyirci alınmakta aralar sandalyelerle takviye edilerek rahat bir film seyretme imkânından uzak bulunmaktadır.

Sivas'ın tek eğlence yeri olan sinemaların bu kadar başıboş bu kadar bakımdan uzak olması halkın haklı olarak şikâyetlerine yol açmaktadır. Sigara dumanı nedeniyle yaşlı gözlerle film seyreden halk ilgililerden alaka beklemekte duruma bir hal çaresi bulunması istemektedirler.

Öte yandan film başladıktan sonra sinemada fındık fıstık leblebi çekirdek satanlar alabildiklerine bağırarak seyircinin huzurunu kaçırmaktadırlar. Sinema büfesi haricinde içerde satış yapılmamasını isteyen halk bu duruma da bir çare bulunmasını istemektedirler” (Haber, 14 Ağustos 1968: 1).

Haberde sinema ismi verilmemiş, iyi bir film izleme deneyimi için gereken asgari şartların sinemalarda sağlanamadığı vurgulanmıştır.

1.2.2.Kamu Kurum ve Kuruluşların Basmış Olduğu Kaynaklarda Sivas Sinemaları

Sivas Belediyesi'nin faaliyet raporlarında, Sivas Valiliği'nin yıllıklarında, İmar Bankası'nın *Sivas Etütleri*'nde, *Sivas İmar Planı*'nda, sinemalarla ilgili bilgilere rastlamaktayız. Çalışmanın bu bölümünde, Sivas sinema salonlarının kurum kaynaklarındaki bilgilerine yer vermekteyiz.

1935 yılında Kamil Kitap ve Basım Evi'nin hazırlamış olduğu *Sivas Bülteni*'nde “Tecim ve Endüstri” başlığı altında Sivas'ta bulunan esnafların sayıları şu şekilde verilmiştir:

“Sivas'ın merkezi durumu ekonomisinin açılmasına çok müsaittir. Demiryolu bu imkânı çabuklaştırmış ve bu yönde bir değişiklik yapmıştır. Son beş yıl içinde tecim artmış ve endüstri genişlemiştir. Sivas'ta bu gün tecim ve endüstri sahasında iş yapan 720 müessese olup yaptıkları iş itibarıyla tasnifleri şöyledir;

Bakkal 109, Kasap 40, Tuzcu 11, Fırıncı 15, Manifaturacı 20, Tuhaşiye, Hırdavat, Attar 18, Kahveci 50, Sinema 1, Otel 7, Garaj 2, Hancı 23, Berber 22, Dökmeci 4, Yorgancı 2, Araba Tamircisi 3, Tarakçı 3, Marangoz 20, Saraç 11, Kebapçı 6, Kuyumcu 6, Terzi 59, Demirci, Çilingir, Tesviyeci 44, Hamam 11, Bakırcı 23, Nalbant 8, Saatçi 9, Sobacı 15, Tenekeci 13, Lokantacı 6, Camcı 2, Keresteci 2, Oduncu 4, Samancı 4, Dibak 4, Düğenci 9, Çarıkçı 11, Yemenici 36, Hazır elbise 2, Yapağıcı 7, Keçeci 1, Eski eşya satıcısı 32, Leblebici 2, Şekerci 2, Değirmenci 3, Nalıncı 8, Bıçakçı 7, Kunduracı 33'tür” (Başel, 1935: 208 -209).

Bültenin verilerine baktığımızda sinema sayısının bir olduğunu görmekteyiz. Ayrıca aynı kitabın 94'üncü sayfasında, şehrin ileri gelenleri kısmında, *Hayat Sineması*'nın müdürünün, Lütfü Tokuş olarak verildiği görülmektedir (Başel, 1935: 35).

1937 yılında yayınlanan *Sivas Şehri İmar Planı Raporu*’nda şehrin nüfusunun 36.000 kişi olduğu görülmektedir. Aynı raporda “Şehrin Eğlence Yerleri Bakımından Tetkiki” başlığı altında verilen bilgiler şu şekildedir:

“Sivas yakın zamanlara kadar medeni bir şehrin en mühim unsurlarından biri olan bu gibi yerlerden tamamen mahrumdu. Bu gün noksan ve az olmasına rağmen bunlardan bazıları tesis edilebilmiştir.

Ezcümle basit tiyatro temsillerine elverişli bir sahnesi bulunan sesli bir sineması vardır. Bu sinema İsmet paşa caddesi üzerinde ve hükümet civarındadır. En mühim noksanı binanın tarzı tertibatında akustik ve estetik nazarı itibara alınmamasıdır. Sinemaya rağbet derecesi ekserisini memur ve talebeler teşkil etmek üzere % 3’ü geçmez” (İyidoğan, 193: 23).

1937 yılına ait raporda seyirci sayısının nüfusa oranının %3 olduğu belirtilmiştir. Verilen rakamlarla yaptığımız hesap sonucu elde ettiğimiz rakam 1080’dir. Bilgiler ışığında, Sivas’ta 1937 yılında ortalama 1000 kişilik bir aktif seyirci kitlesi olduğunu söylenebilir. Ayrıca raporda, *Yeni Tan Sineması*’nın tiyatrolara ev sahipliği yaptığını ve estetik, akustik açıdan kusurlu olduğu bilgisi verilmiştir. Bu raporda geçen sayısal veriler ve bilgilerle ilgili dipnot ve kaynakça belirtilmemiştir. Dolayısıyla sayısal verilerin tutarlılığı tartışmaya açıktır.

Esnaf ve Sanatkarın Sesi, Sivas Esnaf Sanatkarlar Odası’nın çıkarmış olduğu haftalık gazetedir. Gazetenin 20 Aralık 1954 yılında “Konser ve temsillerde terbiye” başlıklı yazısı, “sinemalarda, temsillerde ve konserlerde” nasıl davranılması gerektiğini dile getirmektedir.

“İyi bir aile terbiyesi gören kimseler, hem cinslerinin büyük insani haklarına riayet ve hürmetleri ile kendilerine gösterirler. Sinemalarda, temsillerde ve konserlerde, gürültü, patırtı yaparak, etrafındaki seyirci ve dinleyicileri rahatsız etmek terbiyesizliğin en büyüklerindendir. Geçenlerde şehrimize gelerek müzik severlere büyük bir ziyafet çeken Mulalla Mukadder Atakan ve çok kıymetli saz sanatkarlar arkadaşları, öğrenmenler derneğinin gecesinde, belediye salonundaki konserde çok beğenilmiş ve alkışlanmıştır. İkinci Gece Cer Atölyesi Salonu’nda verdikleri konserde maalesef, bazı terbiyesiz kimselerin, salonun sükûnetini ihlal etmesi, bir gece evvel müzikten doymayıp ta oraya giden müzik severleri müteessir etmiştir. Böyle fevkalade zamanlarda, alakalıları vazifelerini yapmalı ve bu kabil terbiyesizleri hemen oradan dışarı atmalıdır. Medeni memleketlerde, böylesi yerlerde sesli bir şekilde öksürmemeye dikkat ederler, öksürüğe yakalanmış kimseler o konsere veya temsile gitmezler ki etraftakileri rahatsız etmeyeyim diye.” (Esnaf ve San’atkar Sesi, 20 Aralık 1954: 1).

1966 yılında basılan *Program Geliştirme Okulları İçin İlimiz Sivas* isimli kitapta, “Sinemalar” başlığı altında, Sivas’taki sinemaların isimleri şu şekilde verilmiştir:

“Sinemalar:

Sivas’ta sinema halkın tek eğlence yeridir. Yapı tarzları, büyüklük ve iç kısımları ile hepsi de güzeldir. Esen, Nur, Omay, Tan ve Yalçın Sinemalarıdır. Yazın açık hava sinemaları yerli ve yabancı filmler gösterirler” (Başara, 1966: 37).

Kitapta beş tane sinemanın ismi verilmiş. Yazlık sinemaların ise ismi ve sayısına yazıda yer verilmemiştir. Çalışmadaki “Sinemalar” maddesi oldukça detaysız yazılmıştır. Dipnot ve kaynakça bilgisi bulunmamaktadır.

1965 yılında basılan İller Bankası tarafından hazırlanan *Sivas Analitik Etütleri* kitabının “Kültür ve Eğlence” başlığında sinemalar şu şekilde verilmiştir:

“Sivas’ta mevcut olan kültür ve eğlence tesisleri, ticari faaliyetlere paralel olarak gelişmiş olup çoğunlukla Atatürk Bulvarı, Keperek Caddesi, İstasyon Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Bu suretle genel olarak bütün Türkiye’de olduğu gibi Sivas’a da, kültür ve eğlence tesisleri muayyen sayıda insan topluluklarından meydana gelen ünitelerin değil de, kentin ihtiyacı olarak gelişmiştir. Mesela; ticaretin yoğun olarak bulunduğu 10.350 m² ve 1750 nüfuslu Eski kale mahallesinde 9 kahve, 2 lokal, 1 sinema 2 park bulunduğu halde, tamamıyla iskan sahası şeklinde gelişmiş 95.790 m² ve 13.104 nüfuslu Altıntabak mahallesinde herhangi bir kültür ve eğlence tesisine rastlanmaz.

Mevcut Sinemalar :

Yenitan	Sineması	620 kişilik
Esen	Sineması	750 kişilik
Yalçın	Sineması	750 kişilik
Omay	Sineması	1000 kişilik
D.D.Y Fb	Sineması	500 kişilik
Çimento Fb	Sineması	300 kişilik
Esen	Sineması Yazlık	1000 kişilik
Nur	Sineması Yazlık	1000 kişilik
Yenitan	Sineması Yazlık	1000 kişilik

Sinemalar genellikle İstasyon Caddesi üzerindedir. Kentte 27.291 kişiye 1 sinema düşmektedir. Ankara’da 39.226, Erzurum’da ise 26.575 kişiye bir sinema düşer. Tiyatro ve konferans salonu yoktur, bu ihtiyaç sinemaların bu işe tahsis edilmesi ile karşılanmaktadır” (Önsal, 1965: 140-141).

Sivas Analitik Etüt’ün de 1965 yılı itibarıyla Sivas’ta bulunan yerleşik ve yazlık sinemaların sayıları ve koltuk sayıları verilmiş. Sinemaların alansal hesaplamaları yapılmış ve bulundukları bölgeler ele alınmıştır. Ayrıca sinemaların nüfusa oranı verilmiş ve Sivas’ta bir tiyatro salonu bulunmadığı, tiyatroların sahne ihtiyaçlarını karşılandığı tespitinde bulunulmuştur.

1968–1971 Yılları Sivas Belediye Çalışmaları isimli kitapta “Zabıta Çalışmaları” başlığında, 1968–1971 yılları arasında memurlar tarafından 2145 adet zabıt tutulduğunu ve bu zabıtların dört tanesinin sinemalar ile ilgili olduğu görülmektedir. Çalışmada zabıtların tam olarak hangi tarihte, hangi sinemaya için tutulduğu ve ne kadarlık bir para cezasının tespit edildiği verilmemektedir. Tutulan zabıtlar şunlardır:

“33-İstikab haddinden fazla müşteri alan ve sinemacı ve minibüsçüler, otobüsçülere 12 adet zabıt vakarası tanzim edilmiş ve encümene sunulmuştur.

34-Mevcut sinemaların tuvaletleri pis ve pisuarlarının bozuk olduğundan üç sinemacı hakkında gerekli zabıt tanzim edilmiştir.

35-Sinema salonlarının ısı derecesi düşük olan üç sinemaya zabıt varakaları tanzim edilmiştir.

36- Sinemalarda sigara içen ve bağırıp çağırarak ıslık çalan 25 kişiye zabıt tanzim edilerek encümene sunulmuştur” (Gündüzoğlu, 1971: 81).

1.2.3. Sivas Kültür Yayınlarında Sinema Yazıları

Bu başlıkta Sivas’ın kültürel hayatı konusuna yer veren Sivas sinemaları ile ilgili bölüm bulunan kitaplar, dergiler ve yazılar incelenecektir. Seçilen kitap bölümleri ve dergi yazıları Sivas sinemaları ile ilgili geniş bilgi içermesi kriterine göre çalışmada yer almaktadır.

Sivas dergileri içinde ulaşılabilen ilk kapsamlı sinema yazısı, Sivas Konservatuarı’nın üç ayda bir çıkardığı Sivas *Kültür Sanat Dergisi*’nde yer almaktadır. Dergi, Sivas Belediye Konservatuarı Geliştirme Derneği tarafından üç ayda bir yayınlanmıştır. Dergi toplam dört sayı çıkmıştır. Derginin Temmuz 1989 tarihli 4. sayısında, Ahmet Turan Alkan’ın kaleme almış olduğu “Benim Sinemalarım” isimli yazı, 80’li yılların başında, 20’li yaşlarının sonlarında olan yazarın çocukluk yıllarında oynadığı oyunları ve oyun malzemelerini tarif ettiği bir bölümle başlar. Yazar bu girişle, çocukların gündelik oyun alanlarının, teknoloji ile hangi yöne doğru evrildiğini okuyucusuna işaret etmektedir. Alkan, Sivas’ta sinema seyircisi olmanın kendisi için ne ifade ettiğini şu cümlelerle açıklamaktadır:

“Aşıktı, kızaktı derken Halkiyatçı dostlarımızın bahçesine giriyoruz. Hâlbuki söze sokakla başlamıştık; Sokağın vadettiği eğlencelerin zirvesini, rüyalarımızı süsleyen sinema teşkil ederdi. Evet sinema parayla girilmesi bakımından pek de demokrat bir eğlence değildi ama, sokak başlarında, teneffüs aralarında gidenler gitmeyenleri başına toplayarak filmi hikaye etmek suretiyle eşitliği yaygınlaştırmaya çabalarlardı.”

Sinemaya gidebilmek henüz ilkokul çağındaki bizler için büyük mutluluklardan biriydi. O zamana göre hayli yüksek bir meblağ olan elli beş kuruşu bir araya getirebilsek bile yalnız başımıza sinemaya gidebilmemiz mümkün değildi. Abilerimize eniştelermize, dayılarımıza bizi sinemaya götürmeleri için yalvar – yakar olurduk” (Alkan, 1989: 7-8).

Yazının ilerleyen bölümlerinde, bir işletme örneği üzerinden (Tan Sineması), sinemanın teşrifatçısı (yer göstericisi), makinisti ve diğer personelinin davranışları ve seyircilerle ilişkileri ele alınmıştır. Ayrıca yazıda Sivas sinemalarının isimleri ve şehir içindeki kuruldukları mevkiler kronolojik sıra ile verilmiştir. Seyircilerin hangi film türlerin tercih ettiği ve sinemaların sonunu getiren etkenlerin neler olduğu yazıda irdelenmiştir. Yazı, Sivas sinemalarının, personel, seyirci, gösterilen film türleri ve sinema işletmelerinin kronolojisini vermesi ve genel bir panorama çıkarması açısından önemlidir. “Benim Sinemalarım” başlıklı yazı, Ahmet Turan Alkan 1991 de ilk *Altıncı Şehir* (1991) isimli kitabında “Geçmiş Zaman Sinemaları” başlığı ile yer almıştır.

Sultan Şehir Dergisi, Sivas Belediyesi tarafından üç ayda bir çıkarılan bir kültür sanat dergisidir. Dergi çeşitli aralıklarla 2006–2013 yılları arasında yayınlanmıştır. *Sultan Şehir Dergisi*’nin Mart–Nisan–Mayıs 2008 tarihli sayısında, İbrahim Yasak’ın kaleme almış olduğu “1920’lerden Bugüne Sivas’ın Sinema Salonları” yazısı günümüze kadar, Sivas’ta yayınlanmış en geniş kapsamlı Sivas sinemaları konulu yazıdır. Yazı Sivas’ın sosyal-kültürel tarihinde sinemanın konumunu tespit etme ve tarihe not düşürmeyi hedeflemiştir. İbrahim Yasak, Sivas sosyal ve kültürel hayatıyla ilgili pek çok yazısı bulunan bir araştırmacıdır. Yazarın aynı zamanda şiir kitapları bulunmaktadır.

“Sinemaya Gitmek...”

Ucu ucuna zor getirilen 55 kuruşlar denkleştirilip okul ya da mahalle arkadaşlarıyla hafta sonları veya mahalledeki komşularla sözleşip hep birlikte ya da ailece bir akşam özenle hazırlanılarak sinemaya gitmek büyük bir keyifti. Ailelerde özellikle kadınlar yeni elbiselerini giyer, süslenir öyle giderlerdi. Çocuklar için de aileleriyle birlikte sinemaya gitmek her ne kadar filmi izlemeyip koltukta uyusalar da büyük bir eğlenceydi” (Yasak, 2008: 62).

İbrahim Yasak dergi yazısını akademik bir üslupla kaleme almış, çalışmasının girişinde dünyada ve Türkiye’de sinema tarihi konusuna değinmiştir. Yasak yazısında dönem sinema işletmecileri ve sinema çalışanlarının belleklerinden istifade etmiştir. Ayrıca, çalışmada Sivas basınında ilk sinema ile ilgili haberler tespit edilmiş ve okuyucuya sunulmuştur. Çalışmada, Sivas’ın eski makinistleri, Faik Kıratik ve Recep Karşı’nın fotoğraf albümlerinden ve çeşitli özel fotoğraf koleksiyonlarından istifade edilmiştir. Yazıda sinemaların bazılarının fotoğrafları, makinist ehliyeti gibi önemli evrakların görseli bulunmaktadır. Yazar, Sivas sinemalarının hepsini tespit edememiş, ancak tespit ettiği sinemaları kronolojik olarak sunmuştur. İbrahim Yasak 2017 yılında yayınlanan *Şehir Defteri* kitabında “1920’lerden Bugüne Sivas’ın Sinema Salonları” yazısına değişiklik yapmadan yer vermiştir.

Tekin Şener’in hazırlamış olduğu “Tâbirin Sığmaz Kaleme: Sivas Söyleşileri” kitabı 2006 yılından 2018 yılına kadar *Hayat Ağacı Dergisi*’nde yayınlanan söyleşilerden bir seçkiyi barındırmaktadır. Söyleşiler Sivas şehir kültürü ile ilgilidir. Şener, Sivas kültür hayatı ile ilgili pek çok çalışması olan bir araştırmacı yazardır. Çalışmada “Omay Sineması’nın Dili Olsa da Anlatsa”³ başlıklı röportaj Tekin Şener tarafından Recep Karşı ile yapılmıştır. Recep Karşı Sivas’ın ikinci kuşak önemli makinistlerindendir. 1955 yılından itibaren sinema makinistliği mesleğini icra eden Recep Karşı ile yapmış

³ Bu mülakat ilk kez 2008 Yılında *Hayat Ağacı Dergisi*’nde “Bir Sinema Emekçisi Recep Karşı İle Mülakat : Makiniist, Ses Ver !....” başlığı ile yayınlanmıştır. Sonra ki süreçte mülakat, tekrar gözden geçirilip genişletilerek kitapta yer almıştır. Kitaptaki mülakat, tarih olarak yeni olmasına karşın daha yetkin olması sebebiyle çalışmada yer almaktadır.

olduğu görüşmede, mesleki yaşamından, çalıştığı sinemalardan, mesleğini nasıl yaptığından detaylı şekilde bahsetmiştir. Yazı Sivas'taki bazı sinemaların detaylarının vermesi, sinema personeli ve seyircilerinin bilgilerini içermesi bakımından önemlidir.

Şehir Yazıları, emekli avukat, akademisyen Haluk Çağdaş tarafından, Sivas'ın sosyal ve kültürel hayatıyla ilgili hazırlanmış bir kitaptır. Haluk Çağdaş, Sivas'ın kültür hayatı tarihi konusunda oldukça yetkin bir isimdir. Çağdaş'ın doküman ve fotoğraf arşivciliği vasfı vardır, yazarın çalışmaları belgeye dayalıdır. Sivas'ta kültür hayatıyla ilgili olarak tiyatro, sinema, oyunculuk, müzikal etkinlikler ve salon etkinlikleri ile ilgili yayınlanmış pek çok yazısı bulunmaktadır. *Şehir Yazıları* çalışmasında Çağdaş, sinema konusunu “Temaşaya Dair” başlığında vermektedir. Yazıda Sivas'ın ilk sineması, sinema makinasının Sivas'a gelişi ve seyirci deneyimleriyle ilgili önemli bilgiler bulunmaktadır. Kitapta sinema ile ilgili bilgiler verilirken, gazete ve dergi haberlerinden faydalanılmıştır.

1.3.SİVAS SİNEMALARININ REKLAM FAALİYETLERİ

Sivas'ta sinemalar reklam faaliyetlerini çeşitli şekillerde gerçekleştirmişlerdir. Sinemalar kapılarına gösterime sundukları filmlerin afişlerini ve seans bilgilerini asmışlar, böylelikle merkezi konumda bulunan sinemalar, kapılarının önünden geçen halka filmleri duyurabilmişlerdir. Kullandıkları diğer metot ise, yerel gazetelere, gösterime sundukları filmlerin reklamını vermek olmuştur (bkz. Görsel 4).

S İ N E M A L A R	
Yalçın	BU GECEKİ FİLM Tİ : 1313 Ehkehlenden Korkuyorum En Büyük Benim
Omay	BU GECEKİ FİLM Tİ : 1312 Nerde Kalesi Orda Yarış Dur Geliyorum
Esen	BU GECEKİ FİLM Tİ : 1903 Kuşun Toprak Gasi Kadın
Yıldız	BU GECEKİ FİLM Çifli Kavrulmuş Çikolata Sevgili
Emek	BU GECEKİ FİLM Bodor Osman Tutuşa
Konak	BU GECEKİ FİLM Tİ : 2048 Bodor Osman Tutuşa

Görsel 4. Sinema Reklamları (Anadolu, 22 Ağustos 1976).

Ayrıca o dönemde şehrin merkezi noktalarında sinema afişlerinin asıldığı panolar bulunmaktadır. (bkz. Görsel 5,6). Sinemaların kullandığı bir diğer metod ise, elinde

teneke saçtan yapılmış bir borazanla, kendi bedeninin ön ve arka kısmında afiş bulunan ahşaptan bir tür aba ile sokak sokak dolaşan ve filmleri bağırarak ilan eden (Jet Memet) lakaplı bir sinema çalışanıdır (H Akdemir 2021, sözlü görüşme). 1960-1980 yıllarına gelindiğinde ise, triportör denilen basit motorlu taşıt ile daha sonrasında ise şehir sokaklarında üzeri afişlerle donatılmış otomobiller gezdirmek suretiyle, sinemaların gösterime soktukları filmleri duyurduklarını bilmekteyiz. Sivas şehir kültürü ile ilgili çalışmaları bulunan Kadir Üredi, sinemaların Sivas içindeki reklam faaliyetlerini “Otuz İki Tekmili Birden Sivas’ta Sinema Günleri” isimli yazısında şu şekilde anlatmıştır:

“Sinemalarda gösterime giren filmler; mahalli gazetelerde her gün halka duyurulurken, belediyenin belirlemiş olduğu noktalarda tel kafeslerle korunan panolara da afişler takılarak ilan edilirdi. Bazı işletmeciler afişlerdeki müstehcen görüntüleri siyah ayakkabı boyası kullanarak sansür ederdi. Cıbıllar Parkı’nın çevresinde konakların geniş duvarları, Belediye Oteli’nin yan cephesi, Belediye Sitesi yerindeki binanın duvarları ile Vilayet Matbaası’nın ön duvarı film afişlerinin teşhir edildiği noktalardı. Bunun yanı sıra bazı işletmeciler; ince tahtalardan yapılmış bir panoya sinema afişini tutturur, lakabı “jet” olan delikanlının sırtına bu panoyu bağlardı. Tenekeden yapılmış irice bir megafonu eline alan Jet, başlardı mahalle mahalle, sokak sokak dolaşmaya. “Alo ! Alo ! Dikkat ! Dikkat!..” diye başlayan cümlelerle o akşam sinemada gösterilecek filmin çok acıklı olduğunu, ayrıca gösterilecek “ otuz iki kısım, tekmili birden” filmin baştan sonuna kadar dövüşlü olduğunu anons ederdi. Bazen de lakabı “Ceymis” olan delikanlı daha seri reklâm yapmak için faytona biner, köprügünü arkaya kadar devirtir, irice bir panoyla dolaşırdı. Sık sık faytonu durdurur, önce elinde tuttuğu büyük zili sallar, zilin çingirtisini işiten ahalinin dikkatini üzerine topladıktan sonra başlar sinemada gösterilecek filmin methini yapmaya. Laf arasında, müşterilerine karşı hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan sinema işletmesinin susayan seyircilerine tas tas beleş su dağıtacağını da ilan ederdi” (Üredi, 2010: 123).

Görsel 5. Sivas Kent Meydanında Sinema Afişlerinin Asıldığı Panolar, 1967 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

Görsel 6. Sivas Kent Meydanında Turizm Danışma Burosı'nun Yanında Sinema Afişlerinin Sergilendiği Panolar,1977 (Turgay Kural Fotoğraf Koleksiyonu).

İKİNCİ BÖLÜM

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDEN GÜNÜMÜZE SİVAS'TA SİNEMA SALONLARI

2.1.SÖZLÜ TARİH GÖRÜŞMELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Toplumsal belleğin taşıyıcı unsurları toplumda dinamik ya da statik olarak bulunan birçok olgu olabilir. Sinema da bu olgulardan birisidir. Toplumsal bellek daha çok bireylerin topluma olan aidiyetlerini hem bireysel hem kolektif olarak sağlayan bir depo olarak görülebilir. Ancak bu depoda bulunan bilginin kodlarının çözülmesi sözlü tarih çalışması olarak adlandırılan teknikle mümkündür. Sözlü tarih kavramsallaştırması “1929 yılında Marc Bloch ve Lucien Febre tarafından bir tarih yazımı devrimine yol açan Strasbourg'da kurulan Annales d'histoire économique et sociale dergisi (Annales Okulu) ile silinmez bir şekilde ilişkilendirilmektedir.” (O'Flaherty, 2015: 711). Sosyal bilimlerin ortak ve temel hareket noktası olan insan eylemliliğine farklı bir bakış açısı ile yönelme eğilimi getiren Annales Ekolü “insan eylemliliğinin ancak insan bilinci ve faaliyetindeki kolektif unsurlar incelenerek” (O'Flaherty, 2015: 711) anlaşılabilceğini öngörmektedir. Bu bağlamda sözlü tarih tekniği herhangi bir olay olgu ya da nesneye yönelik tarih yazımının egemen söylemine karşı araştırma nesnesine dair yaşantıları ve deneyimleri ön plana çıkartmaktadır. Çünkü sözlü tarih, insanların hatıralarını, tecrübelerini ve anılarını toplama, kaydetme ve analiz etme işlemidir. “Tarihin insan ve mekân öykülerinin bir toplamı olduğu yaklaşımını savunan Annalesçi ve -hermeneutik-düşünceler hafızanın da bağlamından koparılması gerektiğini savunurlar.” (Temizkan, 2022:106). Bu nedenle yerel tarih araştırmalarında sözlü tarih yöntemi, önemli bir kaynak olarak kabul edilir. Çünkü sözlü tarih, yorumlama ve deneyimlerin kişisel bir bakış açısıyla anlatılmasına izin verir, metodun bu özelliği yazılı kaynaklarda bulunamayan ayrıntıların ortaya çıkmasını sağlar. Sözlü tarih kaynakları, bir topluluk veya bölgenin içeriğini anlamak ve anlatmak için birincil kaynaklar olarak hizmet eder. Ayrıca, sözlü tarih araştırmaları, toplulukların ve bireylerin geçmişlerini koruma ve geçmişlerini gelecek nesillere aktarma için önemlidir (Thompson, 2000: 1-3). Çünkü Nora'nın ifadesi ile “tarih geçmişin bir tasavvurudur” (2006: 19) ve bu tasavvurun bir biçimi olarak sözlü tarih, toplumların tarihlerinin inşasına katkı bulunabilecek derece güçlü bir araştırma yöntemidir. Sözlü tarih metoduyla belirli bir döneme ait yaşantılar

“zamana ve mekâna bağlılık gösteren” (Assmann, 2015:46) bellekten çıkarılıp değerlendirilebilir ve araştırılan konuyla ilgili daha önce elde edilememiş yeni bilgilere ulaşılabilir. Kullanılan yöntemlerin çeşitliliği ve sosyoloji, antropoloji, dilbilim gibi disiplinlerle ilişkisi bağlamında sözlü tarih disiplinlerarası bir metot olarak kabul edilir. Sözlü tarihi diğer araştırma yöntemlerinden ayıran en önemli özelliği daha önce sesi duyulmamış insanları, toplulukları, grupları tarihin çalışma alanı haline getirmesidir. (Danacıoğlu, 2007, s.138). Çünkü aynı zamanda “Ne kadar grup varsa o kadar hafıza vardır.” (Halbwachs 2017:115). Dolayısıyla toplumun ana nosyonlarının sürekliliğini taşıyan bir mekân olan sinemalar sadece içerik olarak değil yapı, çevre ve diğer fiziksel unsurlarıyla da bir sözlü tarih çalışmasının nesnesi olmaya değerdir.

Bu çalışmanın başlığında da geçen sözlü tarih kavramı “yazılı belgelere ek olarak bireylerin belleğini, algılarını duygu ve düşüncelerini; gündelik yaşamı ve öznelliği tarihin araştırma alanına ve konu kapsamına dâhil etmeye çalışan disiplinlerarası bir araştırma yöntemi” (Tütüncü, 2022: 137) şeklinde tanımlanmaktadır. Sözlü tarih derneği tarafından hazırlanan sözlü tarih çalışmaları rehberine göre sözlü tarih çalışmasının dört temel unsuru hazırlık, görüşme, koruma ve erişimdir⁴. Sözlü tarih metoduyla yapılacak çalışmalarda görüşülecek kişilerle bir araya gelmeden önce konu ile ilgili derinlemesine hazırlık yapmak çalışmanın seyri açısından çok önemlidir. Nitekim, “Sözlü tarih yöntemindeki insan faktörü hem kaynak hem de araştırmacı açısından belirgindir ve sözlü tarih insanlar tarafından oluşturulan bir türdür” (Thompson, 1999:18). Dolayısıyla çalışmada görüşmelere başlamadan önce Sivas şehrinin yazılı kültür hafızası taranmış, gazete haberleri, kitap bölümleri ve dergi yazıları titizlikle incelenmiştir. Bu sayede görüşmelerden önce 1920’den günümüze Sivas şehrinin kültürel, sosyal ve ekonomik ortamı hakkında fikir edinilmiştir. Sivas’ta sinemaların kaç yıllarında, şehrin nerelerinde açıldığını bilmek, sinemacılık yapan aileleri ve aile üyelerinin ticari geçmişleri hakkında bilgi sahibi olmak, sinemaların teknik detaylarına tanıyor olmak gibi bilgiler çalışma sırasında görüşmecilere güven duygusu sağlamıştır. Bu sayede görüşmeler karşılıklı güven ortamında hızlı şekilde ilerletilebilmiştir. Çalışmada nitel araştırmalarda kullanılan kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kartopu örnekleme yöntemi “araştırmacıya hız ve pratiklik kazandırır. Çünkü bu yöntemde araştırmacı yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu

⁴ Sözlü tarih derneği 1966 yılında ABD’de kurulmuştur. Daha fazla bilgi için bkz. <https://oralhistory.org/about/>

seçebilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 113). Ayrıca kartopu örnekleme yöntemi “zengin veri elde edilebilecek kişi ve kritik durumlara odaklanmakta ve evrene, bu kişi ve kritik durumları takip ederek ulaşma” (Creswel 2014:255) noktasına araştırmacıya alan açmaktadır. Öncelikle konuyla ilgili detaylı bilgi sahibi olduğunu tespit ettiğimiz kişilerle görüşülmüştür. Daha sonra görüşmecilerin yönlendirmeleri takip edilerek görüşmelere devam edilmiştir. Çalışma sırasında yazılı kaynaklarda yer almayan pek çok bilgi sözlü tarih metoduyla yapılan görüşmelere dayanılarak kayda alınmıştır. Bilgiler, doküman analizi ile elde edilen veriler ile karşılaştırılıp, çözümlenmiştir. Ayrıca 25 katılımcı (bkz. Tablo 1) ile ayrı ayrı yapılan görüşmeler sesli olarak kayda alınmıştır. Benzer konular için görüşmecilere aynı sorular sorulup, verdikleri bilgiler doğruluk yönünden analiz edilmiştir. Çalışmada 2021-2023 yılları arasında sözlü tarih görüşmeleri gerçekleştirilmiştir ve görüşülen kişiler genel olarak üç gruba ayrılmıştır:

- 1-Sinema sahipleri
- 2-Sinema sahiplerinin yakınları
- 3-Sinema çalışanları

Bu güç grupla yapılan görüşmelerle ilgili çalışmalar şu şekilde gerçekleşmiştir:

1.Sinema sahipleri:

Sivas’ta erken dönem (1920-1950) sinema işletmeciliği yapmış önemli ailelerin ilk kuşak temsilcilerinin sahip oldukları bilgilerin tamamı ölümler neticesinde yitirilmiştir. Örneğin Sivas’ın ilk sinema yapısı olan *Yeni Hayat Sineması’nın* işletmecisi Hasan Güler’in aile efradına ulaşabilmek için, Sivas’ın en eski mezarı olan Halfelik Mezarı’nın kayıtlarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Arşiv kayıtlarından sonuç alınamayınca, mezarlığın eski defin bölgeleri gezilmiş, ailenin soy lakabı olan (Hendenlioğulları) ismine ulaşılmıştır. Bu bilgiden yola çıkılarak, Güler’in, kızının ve oğlunun Samsun’da vefat ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

	Adı Soyadı	Doğum Tarihi	Mesleği	Sinemadaki Görevi ⁵
1	Ahmet Erturan	1949	Öğretmen (Emekli)	Makinist
2	Ahmet Opan	1955	Sinema Müdürü (Emekli)	Müdür
3	Ali Rıza Karapolat	1955	Esnaf (Emekli)	İşletmeci Yakını
4	Aydın Durak	1950	Sinema İşletmecisi (Halen)	İşletmeci
5	Ayşe Erdil	1957	Kamu Çalışanı (Emekli)	Seyirci
6	Ersin Zaralıoğlu	1946	Avukat	İşletmeci Yakını
7	Fehmi Kömürlüoğlu	1949	Kamu Çalışanı (Emekli)	İşletmeci Yakını
8	Fikret Durak	1960	Sinema İşletmecisi (Emekli)	İşletmeci
9	Fikri Erbaş	1947	Kamu Çalışanı (Emekli)	İşletmeci Yakını
10	Gülşen Önem	1947	Ev Hanımı	Seyirci
11	Hacı Akdemir	1955	Kamu Çalışanı (Emekli)	Seyirci
12	Hacı İsmet Kırankaya	1966	Teknisyen (Emekli)	Teknik Personel
13	Hakan Hangişi	1981	Sinema Müdürü (Halen)	Sinema Müdürü
14	İbrahim Kipel	1949	Sinema İşletmecisi (Emekli)	İşletmeci
15	İhsan İzmirli	1952	Esnaf	İşletmeci Yakını
16	Kadir Tipici	1964	Kamu Çalışanı	İşletmeci Yakını
17	Metin Yalçın	1943	Sinemacı (Emekli)	İşletmeci
18	Mustafa Korçum	1959	Sinema Makinisti (Emekli)	Makinist
19	Mustafa Kömürlüoğlu	1950	Esnaf	İşletmeci Yakını
20	Mustafa Şekercioğlu	1944	Esnaf	İşletmeci Yakını
21	Recep Karşlı	1940	Sinema Makinisti (Emekli)	Makinist
22	Tekin Şener	1973	Memur	Araştırmacı
23	Uğur Tuztaş	1978	Akademisyen	Araştırmacı
24	Yaşar İzmirli	1947	Esnaf	İşletmeci Yakını
25	Yaşar Sertakan	1948	Kamu Çalışanı (Emekli)	Seyirci

Tablo 1. Sözlü Görüşmecilerin Bilgileri.

2. Sinema sahiplerinin yakınları:

Sivas sinemaları ile ilgili bilgi aldığımız önemli sözlü kaynaklardan birçoğu sinema sahiplerinin yakınlarıdır. Ali Rıza Karapolat bu örneklerden biridir. *Nur Sineması*’nın işletmecileri olan babasının ve ortağının tüm bilgilerini sinemanın konumunu, fiziksel özelliklerini olabildiğince detaylı anlatmış ve babasından kalan fotoğrafları ve sinema makinası kullanma ehliyetini çalışmada kullanmak üzere bizimle paylaşmıştır. Bir diğer örnek ise *Esen Sineması*’dır. Sinemanın bilgilerine ulaşabilmek için Sivas Belediyesi arşivine başvurulmuştur. Belediye arşivinin 1960’larda yangın, 1980’lerde su baskını neticesinde iki kere yok olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Sinemanın sahibi Rüstem İzmirli Sivas’ta pek çok ticari işletme açmış müteşebbis olmasına rağmen, ticaret sanayi odasında kayıtlarına ulaşamamıştır. *Esen Sineması* ile ilgili bilgiler Rüstem İzmirli’nin oğulları Yaşar ve İhsan İzmirli’den sözlü olarak edinilmiştir.

⁵ Sinema çalışanlarının sinemadaki görevlerinden ayrı meslekleri olabilmektedir. Bu yüzden tabloya “mesleği” ve “sinemadaki görevi” sütunları eklenmiştir.

3 Sinema Çalışanları :

Çalışmada sinemalar ile ilgili en önemli detayları veren kişilerin başında sinema makinistleri gelmektedir. Salonların teknik detaylarını, seyirci sayılarını, makinaların markalarını, matinaları genellikle makinistler çalışmaya kazandırmışlardır. Sivas'ın en eski makinistlerinden olan Recep Karşlı, Sivas'taki tüm sinemaları bilmektedir. Pek çok sinemanın makinalarının detaylarını çalışmaya kazandıran isimlerden biri Karşlı'dır. Ayrıca Sivas'ta sinemacılık yapmış, sinema makinası alım-satım, tamir işleriyle uğraşmış olan Fikret Durak, Sivas'taki tüm sinemaların teknik konularıyla ilgili pek çok detayı çalışmamış için bizimle paylaşmıştır. Diğer önemli bir örnek ise, Sümerbank Çimento Fabrikası'nda⁶ görev yapan elektrik teknisyenlerinden Hacı İsmet Kırankaya ile yaptığımız sözlü görüşmedir. Kırankaya, sinema makinasının bulunduğu yerden sökülüp, Ankara ÖDTÜ Teknoloji Müzesine götürülmesinde görev aldığını belirtmiştir. Bu bilgi ışığında, ÖDTÜ Toplum ve Bilim Merkezi Sergi Alanı Müdürlüğü'ne ulaşıp, makinanın fotoğrafları ve taşınmasıyla ilgili yazışmalar talep edilmiştir. Makinanın Sivas'tan taşınmasıyla ve demirbaşların fabrikadan devriyle ilgili hiçbir belgeye ulaşamamıştır. Ancak *Sümerbank Çimento Fabrikası Sineması'nın* sinema makinasının şu an nerede bulunduğunu ve makinanın markası öğrenilmiştir.

Örneklerde de görüldüğü gibi sözlü tarih görüşmelerinde elde edilen bulgular hem belgeler hem de görüşülenlere sorulan aynı sorularla teyit edilmiştir. Sinemaların belleklerde nasıl yer aldığından hareketle Sivas sinemalarının tarihsel izdüşümüne ulaşmaya çalışılmıştır.

2.2. SİVAS KENT BELLEĞİNDE SİNEMA SALONLARI

Çalışmanın bu bölümünde Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze Sivas'taki sinema salonlarının tarihsel gelişimi incelenmiş ve salonlar kronolojik olarak çalışmaya dâhil edilmiştir (Bkz. Tablo 2). Doküman analizi ile gazeteler, dergiler kamu kurum ve kuruluşlarının basmış olduğu yıllık ve bültenler, ayrıca telefon rehberleri, broşürler taranmış, sözlü tarih yöntemi ile sinema salonu sahipleri ve yerel halk ile görüşmelerden elde edilen bilgiler çerçevesinde, tarihsel perspektifte sinema salonları incelenmiştir.

⁶ Günümüzde bu fabrikanın ismi Votorantim Çimento Sivas'dır.

Çalışmada ayrıca sinemaların mimari detayları görüşmecilere sorulmuş, alınan bilgiler ışığında eskizler çizilmiştir. Cumhuriyet Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Sivas Sinemaları Çalışma Grubu ile bu eskizlerden Sivas'ın önemli beş sineması olan *Esen Sineması*, *Omay Sineması*, *Yıldız Sineması*, *Emek Sineması* ve *Yalçın Sineması*'nın planları çizilmiş ve çalışmaya dâhil edilmiştir. Ayrıca Sivas sinema salonlarının kaç kişilik olduğu, perdelerinin boyutu, sinema makinalarının markaları gibi teknik detaylara çalışmada yer verilmiştir. Çalışmada ayrıca sinemaların makinistlerine değinilmiş, tespit edilen tüm makinistler sinemaların ilgili başlığına eklenmiştir.

	Faaliyet Yılları	Sinema Adı	Salon Sayısı	Koltuk Sayısı
1	1928-1932	Asri Sinema	1	Bilinmiyor
2	1932-1939	Yeni Hayat Sineması	1	620
3	1939-1971	Tan Sineması	1	620
4	1940-1952	Sivas Halkevi Sineması	1	300-400
5	1946-1980'ler	Cer Atölyesi Sineması	1	400
6	1949-1951	Yazlık Ali Sabri Sineması	1	400
7	1950-1990	Sümerbank Çimento Fabrikası Sineması	1	300
8	1952-1991	Yalçın Sineması	1	750
9	1953-1956	Yazlık Ersin Sineması	1	300-400
10	1957-1963	Yazlık Selçuk Sineması	1	400
11	1958-1978	Esen Sineması	1	1200
12	1959-1963	Yazlık Güler Sineması	1	450
13	1961-1975	Yazlık Nur Sineması	1	500
14	1962-1985	Sivas Yarı Açık Cezaevi Sineması	1	600
15	1963-1965	Yazlık Birlik Sineması	1	Bilinmiyor
15	1965-1992	Omay Sineması	1	850
16	1966-1975	Derya Sineması	1	500
17	1967-1980	Konak Sineması	1	700
18	1917-1996	Yıldız Sineması	1	680
19	1974-1976	Sıcak Çermik Yazlık Sineması	1	300
20	1974-1982	Emek Sineması	1	950
21	1980-2001	Sivas Atatürk Kültür Merkezi Sineması	1	620
22	1999-Devam	Klass Sineması - Cinenora Sineması	4	440
23	2003-217	Polat Sineması	8	500
24	2016-Devam	Sivas İva Park Avşar Sineması	8	1139

Tablo 2. Sivas'ta Açılmış Sinemaların Kronolojik Listesi.

2.2.1. Asri Sinema

Asri Sinema ile ilgili elde edebildiğimiz bilginin tamamını 1973 yılı *Sivas Yıllığı*’ndan elde edebilmekteyiz. Sinema 1928 yılında iki ortak tarafından, Fransızların terk ettiği bir Fransız Cizvit kilisesinde faaliyete geçmiştir. Sinemanın ortakları Recep Kemahlı ve emekli subay Rahmi Bey’dir. Sinemanın tabelasında “Asri Sinema” yazmaktadır. Fakat sinema halk arasında “Recep’in Sineması” şeklinde adlandırılmaktadır. Sinemanın yeri o zamanlar Göğüs Hastalıkları Hastahanesi olarak kullanılan binada, Mundar Irmak kenarında olarak tarif edilmiştir. Sinema, günümüzde Sivas Güzel Sanatlar Lisesi’nin bulunduğu bölgede faaliyet göstermiştir. Binanın fiziksel şartları şu şekildedir:

“Tahta döşemelerle üst kısmı bölünerek balkon haline getirilmişti, sinemada koltuk yerine tahtadan yapılmış bir baştan diğer başa kadar uzanan banklar vardı. 200 kişi alabilecek kadar bir yerdi. Film oynatılırken salonun bir kenarında da org veya piyano çalıyordu.” (Komite, 1973: 284).

Sinemanın o günkü bilet fiyatları ön kısım 7,5 kuruş, arka kısım 10 kuruş şeklinde belirlenmiştir. Fransız kilisesinin yıkılma tehlikesine karşın *Asri Sinema* bugün ki İmam Hatip Lisesi ön kısmında yer alan Rum Kilisesine taşınmıştır. *Asri Sinema* 1932 yılına kadar burada faaliyetine devam etmiştir (Komite, 1973: 284).

2.2.2.Yeni Hayat (1932-1939)-Tan Sineması (1939-1971)

Yeni Hayat Sineması’nın ilk binası İnönü Bulvarı’nda, (bkz. Görsel 7,8,9,10) Kale Cami’ne bitişiğinde, (bkz. Görsel 11) Sivas Lisesi’nin karşısında 1932 yılında yapılmıştır. İstasyon Cadde’sine bakan yönde üç katlı olarak betonarme karkas sistemde inşa edilmiştir. Zemini ve sahnesi tamamen ahşaptır. Sinemanın girişi Kale Camisi’ne bitişik batı cephesi tarafındandır. Binanın mimarı Hasan Tahsin’dir⁷ (U Tuztaş 2022, sözlü görüşme). Sinema, Sivas Hükümet Konağı’na 300 metre uzaklıktadır. Konumu itibarıyla, kent meydanının içindedir. *Yeni Hayat Sineması* binası sinema işletmesinin ihtiyaçları göz önüne alınarak tasarlanmıştır ve yapılmıştır. Bina iki katlıdır. Alt kat 400, üst kat 220 kişiliktir (bkz. Görsel 13). Sinemanın toplam kapasitesi 620 kişidir. Üst

⁷ Uğur Tuztaş Tan Sineması’nın mimarının Hasan Tahsin olması iddiasına şu şekilde bir şerh koymaktadır; “Tan Sineması’nın mimari proje çalışmasının Hasan Tahsin’e ait olduğuna dair elimizde kanıt niteliğinde bir belge yok. Fakat binanın üslubunda fark edilen bazı cephe detayları, birinci milli mimarlık üslubunda rastlanılan izleri hatırlatır. Hasan Tahsin’in üslubun en önemli temsilcisi Mimar Kemaleddin’le münasebeti, restorasyonlarda kazandığı tecrübe ve milli mimarlık üslubunun içeriğine olan hâkimiyeti de göz önüne alındığında, mimari tasarımın Hasan Tahsin’e ait olma olasılığı güçlenmektedir. Muhtemelen o, sinemanın projelerini hazırlamış ve ardından bina, tamamlanana kadar bizzat uygulamayı denetlemiştir. Bu durumda Hasan Tahsin’in parktaki uygulamanın ardından Sivas’ta kaldığı ve sinema projesinin hazırlıklarına başladığını iddia edebiliriz.” (U Tuztaş, sözlü görüşme, 2022).

katta sağda altı, solda altı tane olmak üzere toplam 12 tane seyirci locası bulunmaktadır. *Yeni Hayat Sineması*'nın ilk dönem makinisti Muammer Asalkaya'dır. Sinemada kullanılan perde, otomatik ve 10 x 6 m'dir. O dönemki işletme müdürü Lütfi Tokuş'tur⁸ (Başel, 1935: 192). 1939 yılında *Yeni Hayat Sineması*'nın ismi değiştirilerek *Tan Sineması* adını almıştır. Sinemanın bina sahibi Sivas eşrafından Sabri Çeltekli'dir. Çeltekli aynı zamanda Sivas Merkez'de zahire işi yapmaktadır. Sinemanın ilk dönem işletmecisi ortaklarından biri Hasan Güler'dir. Binanın batı kısmında yer alan boş arsa yaz aylarında yazlık sinema olarak kullanılmıştır. Yazlık sinemanın kaç yılları arasında faaliyet gösterdiği tam olarak tespit edilememiştir. 2 Mart 1945 tarihli Kızılırmak Gazetesi, *Tan Sineması*'nın 1945-1957 yılları arasındaki ortaklık yapısını anlamamız açısından önemlidir. Gazete haberi şu şekildedir:

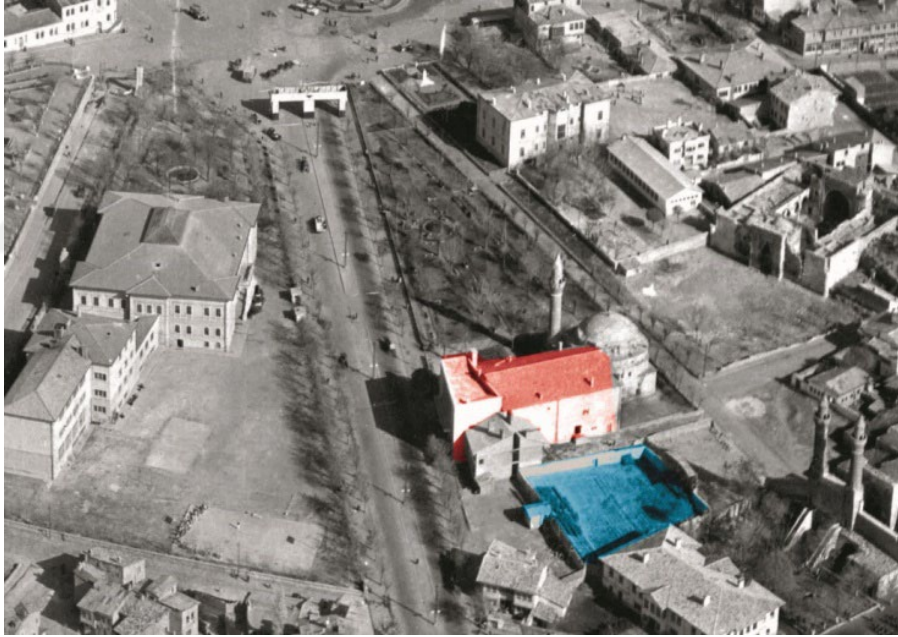
“Sivas'ta İsmet Paşa Caddesi'ndeki hususi binaya ticari ikametgâh ittihaz ederek, 3 Ocak 1945 tarihinden itibaren sinemacılık işleriyle iştigal eden Sabri Çeltekli ve ortakları tarafından verilen 8 Şubat 1945 tarihli dilekçe ile ticari unvanlarının 'Sivas Tan Sineması' Sabri Çeltekli ve ortakları Nuri Firuz ve Abdullah Telli bulunduğundan, tescil ve ilân istenmiş olmakla, keyfiyetin odamıza ibraz edilen vesaike müsteniden tescil edildiği ilân olunur. Tescil Tarihi: 3 Ocak 1945, sicil numarası: 1550” (Kızılırmak, 2 Mart 1945: 1).

Haberde de görüldüğü gibi Sivas Ticaret Sanayi Odası müracaatının yerel bir gazetede ilan edilmesinin maksadı, Sabri Çeltekli, Nuri Firuz ve Abdullah Telli'nin, ticari unvanlarını *Sivas Tan Sineması* olarak değiştirmesidir. 1957 yılında sinemanın ortakları, Mehmet Emin Erdayı (1924-1993), Ömer Gülhan, Osman Buyruk, Ahmet Turan Çetinbaş, Hacı Ahmet Tipici (1882-1965)'dir (görsel. Bkz 12). Bu ortaklık 1966 yılına kadar sinemayı işletmiştir. Sivas'ın meşhur makinisti, Recep Karşlı, (bkz. Görsel 14) sinemada 1955–1960 tarihinde çalışmıştır. Recep Karşlı'nın ilk ustası, Muammer Asalkaya'dır (R Karşlı 2021, sözlü görüşme). Sineması'nın 35 mm'lik makinası AP 6 markadır. *Tan Sineması* 1971 yılında, şehir meydanı düzenlemesi gerekçe gösterilerek yıkılmıştır.

⁸ 1935 Yılı Sivas Bülteni'nde, Sivas Şehrinin ileri gelenlerinin fotoğrafları ve isimleri listelenmiştir. Bu düzenlemede, *Yeni Bahar Sineması*'yla ilgili hiçbir detay verilmemiştir. Sadece Lütfi Tokuş'un fotoğrafı konulmuş ve işletmenin müdürü olduğu belirtilmiştir. Ayrıca 1935 yılı bülteni sayfa 192'de, *Yeni Hayat Sineması*'nın fotoğrafı koyulmuş ve altına “Sivas'ın sosyete ihtiyaçlarından başlıcasını karşılayan en güzel binalardan sinema” ifadesi eklenmiştir. Aynı kaynakta “Tecim ve Endüstri” başlığında altında işletmelerin isimleri ve adetleri verilirken “Sinema 1” şeklinde sayı verilmesi dolayısıyla, o yıllarda Sivas Merkezde *Yeni Bahar Sineması*'ndan başka sinema olmadığını anlamaktayız.

Görsel 7. Tan Sineması Şehir Merkezinden Görünüşü, 1936 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

Görsel 8. Tan Sineması ve Tan Sineması'nın Yazlık Sineması⁹, 1955 Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

⁹ Fotoğraftaki mavi ile işaretli alan, Tan Sineması'nın yazlık kısmıdır.

Görsel 9. Tan Sineması'nın, İnönü Caddesi tarafından Görünüşü, 1955 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

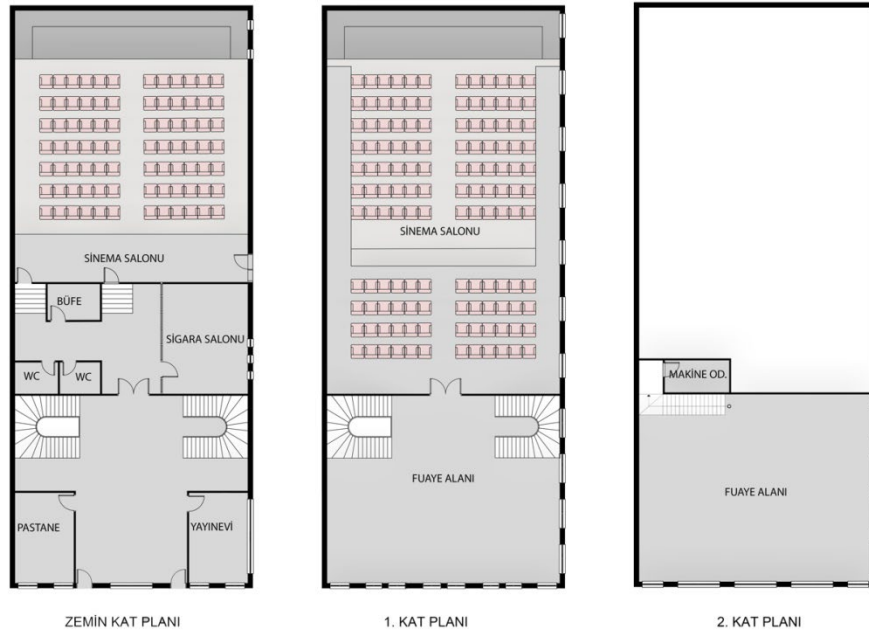
Görsel 10. Tan Sineması, 1957 (Turgay Kural Fotoğraf Koleksiyonu).

Görsel 11. Kale Camii ve Tan Sineması, 1962 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

Görsel 12. a.Hacı Ahmet Tipici b. Mehmet Emin Erdayı (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

Görsel 13. Tan Sineması Kat Krokileri, 2022 (Uğur Tuztaş Koleksiyonu).

Görsel 14. Tan Sineması Makine Dairesi, Film Sarma İşlemi, 1960 (Recep Karşlı Fotoğraf Koleksiyonu).

Görsel 15. Reklam Kupürü (Sivas, 15 Şubat 1936).

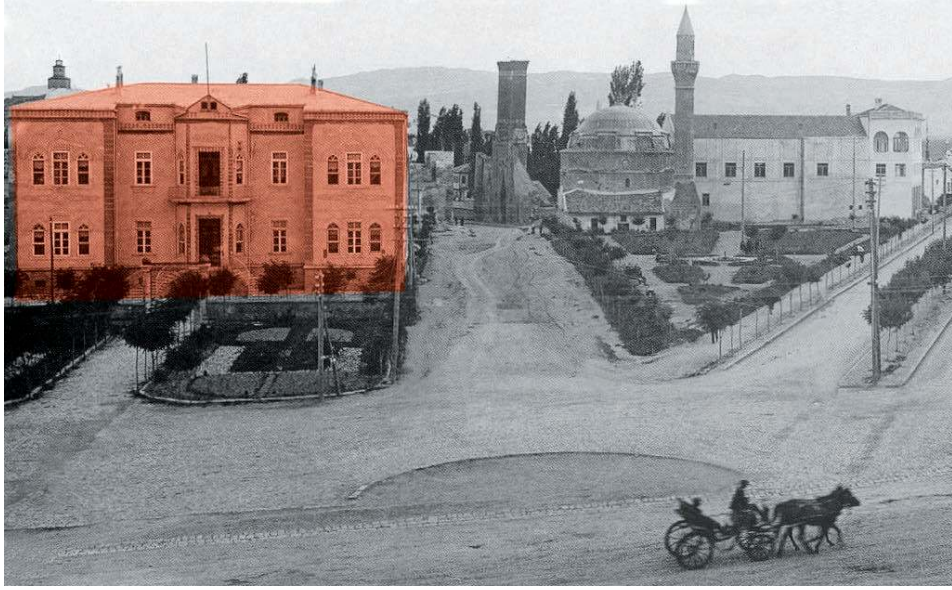
Sivas Gazetesi'nde "Kabul ve Tedavi" başlığı ile gördüğümüz reklam metninden de anlaşılacağı gibi (bkz. Görsel 15) *Tan Sinema'nın* bulunduğu binada, sinemadan bağımsız alanlar olduğu görülmektedir. Gazetede yer alan reklamda, "İstanbul'dan avdet ettiğinden hastalarını sinema binasındaki muayene evinde kabul ve tedavi etmektedir" denilmektedir. O yıllarda başka bir sinema olmadığı için, muayenehanenin *Tan Sineması* binasında hizmet ettiğini anlamaktayız (Sivas, 15 Şubat 1936: 4).

2.2.3.Sivas Halkevi Sineması (1940-1952)

Sivas Halkevi, 24 Şubat 1933 yılında, dönemin Valisi Süleyman Sami Kepenek, Kolordu Komutanı Hüsnü Bey, Ordu Müfettişi İzzettin Bey, ilde görev yapan memurlar ve halkın katılımıyla gerçekleştirilen törenle Sivas Kent Meydanı'nda (bkz. Görsel 16) açılmıştır. Sivas Halkevi, 1925 yılında Sivas Vali Konağı olarak yaptırılan taş binada faaliyetine başlamıştır. İlerleyen yıllarda daha konforlu bir bina yapılması için yarışma düzenlenmiş, birinci seçilen projenin yapılmasına karar verilmiştir. Ancak II. Dünya Savaşı şartları sebebiyle yeterli tahsisat ayarlanamamış ve yeni binanın yapımı gerçekleştirilememiştir (Taşdemir, 2002: 404-406). Sivas Halk Evi'nin açılışı Sivas yerel basınında şu şekilde yer almıştır:

"Sivas'ımızda Halkevi resmen açılacaktır. Faruk Nafiz Çamlıbel'in "Akın" piyesi sahnelenecektir. Rol alanlar lisenin öğretmeni Salim ve diğer öğretmenlerdir. İstemi Han rolünü Rıza Reşit Bey üslenmiştir" (Kızılırmak 16. Kânunusani¹⁰ 1933: 2).

¹⁰ Kanunisanı Ocak ayını ifade etmektedir.

Görsel 16. Halkevi Binası ve Sivas Kent Meydanı, 1940 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

Sivas Halkevi Sineması'nın, 300 ila 400 kişi kapasiteli olduğu bilinmektedir. Sivas Halkevine ilk kez sinema makinasının sipariş edildiğini Kızılırmak Gazetesi'nin 30 Mart 1940 yılında yayınlanan sayısında "Sinema Makinası Geliyor" başlıklı haberden öğrenmekteyiz :

"Sinema Makinesi Geliyor:

Evimiz tarafından ısmarlanan Sinema makinesi gümrükten çıkmıştır. Pek yakında şehrimize mühendisiyle birlikte getirilerek işe başlanılacaktır" (Kızılırmak, 30 Mart 1940: 5).

Sivas Halkevi'nin faaliyetleri dokuz faaliyet kolu ile yürütülmektedir. Bu kollar; Dil ve edebiyat, Güzel Sanatlar, Temsil, Spor, Sosyal Yardım, Halk Dershaneleri - Kurslar, Kütüphane, Köycülük, Müze ve Sergi Kolu olarak ayrılmaktadır. Sivas Halk evinin sinema faaliyetleri, güzel sanatlar kolu üzerinden yürütülmektedir (Halk Evleri Çalışma Talimatnamesi, 1940: 40-44).

CUMHURİYET HALK PARTİSİ

Sivas : 2I/8/94I

S i v a s

Vilâyet İdare Heyeti

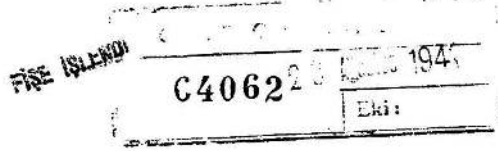
Reisliği

294

DEVLET ARŞİVİ GENELİ
Cumhurbaşkanlığı

C.H.P. Genel Sekreterliğine

Ankara

Her sene büyük tazahuratla kutlanan Ebedî Şef Atatürk'ün Sivas Kongresini açtığı mutlu günün yıldönümü olan 4 Eylül 1941 günü , daha ziyade tes'it için Sivas Halkevinin Zeiss İkon marka makinesile ve mürasip mahalde halka sinema göstermek isteyoruz . Bu arzumuzun yerine getirilmesi için Bursada Halkevi tarafından gösterilen Çocuk terbiyesine ait filimla veya tensip buyurulacak diğer filimlerden bir takımının mezkûr tarihte Sivasta bulunacak bir surette gönderilmesine emir ve müsaadelerini saygılarımla arz ve rica ederim .

C.H.P.V.İ.H.

Rs.

Şakir Uzun

Görsel 17. Sivas Halkevi ile C.H.P Genel Sekreterliği Arasındaki Yazışma, 1941 (T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri).

C.H.P Genel Sekreterliği ve Sivas Halkevi arasındaki yazışmada görüldüğü gibi (bkz. Görsel 17) Sivas Kongresi (4 Eylül) kutlama şenliklerinde halka açık havada gösterilmek üzere uygun bir filmin talep edildiğini görmekteyiz. Ayrıca bu yazışma bize *Halkevi Sineması'nın*, sinema makinasının Zeiss İkon olduğu bilgisini vermektedir.

C.H.P.
SIVAS HALKEVİ
Reisliği
Sayı
159

Fig. İle
78214

C. H. P. Genel Sekreterliği
13 Haziran 1942
Eki: 1

10/6/942 79

C.H.P.G.Sekreterliğine
Ankara

DEVLET ARŞİVİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Cumhurbaşkanlığı
C. 4/5/942 Tarih ve B-46820 numrolu yazıya:
İsimleri ekli listede yazılı altı takım filim Halkevimizin sinema makinesi henüz kurulmamış olduğundan şehir sinemasında on beş gün kadar halka gösterilmiş ve bu günkü posta ile iade edilmiştir.
Bu filim için Ankaradan Sivas'a gelme ücreti olan (154) kuruluşunda buraca tediye edildiğini saygılarımla arz ederim.

Halkevi Reisi
vekili

Dr. Sırrı Aliçli

13.6.42
Gülden Derya
H.R. 77

10

Görsel 18. Tarihli Sivas Halkevi ve C.H.P Genel Sekterliği Yazışması, 1942 (T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri).

1941 yılının Ağustos ayında (bkz. Görsel 17) aynı yılın Eylül ayında, Sivas 4 Eylül Şenliklerinde gösterilmek üzere, genel merkezden film istenmesine rağmen, bir diğer yazışmada (bkz. Görsel 18) sinemanın halen film oynatmak için hazır olmadığı bilgisine ulaşılmaktadır. Bu iki belge bize, sinemanın planlanan tarihlerde faaliyetlerine başlayamadığını göstermektedir. Ayrıca 1942 tarihli yazışmada sinema henüz çalışmadığı için, merkezden gelen filmlerin belgede “Şehir Sineması” tanımlanan, *Tan Sineması*’nda halka gösterildiği belirtilmiştir (bkz. Görsel 18).

Kızılırmak Gazetesi’nin vermiş olduğu haberde, Sivas Halkevi’nin içerisinde bulunan yerleşik sinemaya ek olarak, yazlık sinema açıldığını ve ilk olarak hangi filmi gösterdiğini haber almaktayız. Kızılırmak’ta haber şu şekilde verilmiştir;

“Açık Hava Sineması

Halkevi bahçesinin yayında kurulmakta olan açık hava sineması dünden itibaren faaliyete başlamıştır. İlk olarak Saim Paşa isminde bir Türkçe film göstermektedir” (Kızılırmak, 12 Temmuz 1946: 6).

Dilekçe Tarihi	Filmin Adı	Film Kutu Sayısı
14.02.1940	Ankara Kömür Sergisi	1
	Adana'nın Kurtuluşu	2
	Barajın Açılışı	1
	Cumhuriyet Bayramı	2
03.04.1940	1939Atatürk İhtifali	1
	Yeni Türkiye	6
	Bursa Dağ Sporları	2
04.06.1940	Cumhur Reisi İ. İnönü'nün Doğu ve Güneydoğu Seyahati	1
	Sivas Cer Atölyesi'nin Açılışı	1
01.08.1940	Trakya Manevraları	2
	Erzurum Tren Hattının Açılışı	1
	Afyon – Isparta Tren Hattı'nın Açılışı	1
10.09.1940	Trakya Manevraları	2
	Erzincan Tren Hattının Açılışı	1
	Afyon - Isparta Hattının Açılışı	1
02.11.1940	İzmir Fuarı 1940	3
	19 Mayıs 1939	2
	19 Mayıs 1940	1
27.08.1941	Türk Gençliğinin Tayyarecilik Hatıraları	2
	Donanmamızın Malta Seyahati	5
28.10.1941	Cumhuriyet Bayramı Birinci Gün	1
	Atatürk'ün Ölümünün 3. Seneyi Devriyesi	1
27.12.1941	1941 Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları	3
	TBMM Reisi Cumhurunun 1941 Açılış Nutku	1
06.01.1942	18. Yıl Cumhuriyet Bayramı	1
	18. Yıl 1941 Senesi Cumhur Reisi İsmet İnönü'nün Meclisteki Nutku	1
20.04.1942	Atatürk'ün Doğu'ya Seyahati	3
04.05.1942	Ankara Garının Açılışı	1
	Ankara Diyarı Bekir Hattının Açılışı	3
06.04.1942	18. Yıl Cumhuriyet bayramı	1
	18. Yıl 1941 Senesi Cumhur Reisi İsmet İnönü'nün Meclisteki Nutku	2
	28.11.1941 Sayın Başvekil Refik Saydamın Nutku ile İzçilerin And İçişi	3
	Atatürk'ün Ölümünün Üçüncü Yıl Dönümü	1
07.08.1942	Askeri Okullar Spor Bayramı	1
23.12.1942	Akümülatör İmalı	8
	Kömürden Servet	1
	Kömür İstihsali	1
	İcatlar Memleketi	1
	Muhtelif Sporlar Hakkında	1
	İzcilik	1
01.02.1943	Halkevleri	1
	19 Mayıs 1938	3
04.09.1943	Kan Nakli	3
	Jimnastik Dersleri	1
	Çocuk Bakımı	1
03.4. 1947	Gençlik Günahı	1
	Meçhul Asker	1
	Ateş Parçası	1

Tablo 3. Sivas Halkevin Sineması'nda 1940–1947 Yılları Arasında Gösterilen Filmler (Ozpay, 2020: 12).

Görsel 19. Ali Sabri Yazlık Sineması’nın Reklamı (Ülke, 4 Temmuz 1947).

Kızılırmak Gazetesi’nde “Halkevimizin Halka Parasız Sineması” başlıklı haber şu şekildedir:

“Şehrimiz Halkevi; halkımızın sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamak üzere, çalışmalarına günden güne hız vermiş bulunmaktadır. Bu kere, C.H.P. Genel Sekreterliği’nden gönderilen Cumhuriyet’in 16. Yıldönümü, Adana’nın Kurtuluşu, Çubuk Barajı ve Kömür Sergisi filmleri Halkevimizin salon darlığı dolayısıyla Tan Sineması’nda halkımıza parasız olarak gösterilmiştir” (Kızılırmak, 12 Temmuz 1946: 4).

Yukarıda ki haberden anlaşıldığı üzere, 1940-1941 yıllarında faaliyete geçen *Halkevi sineması*, kendi salonunun yetersiz geldiği durumlarda film gösterimlerini *Tan Sineması’nda* yapmıştır.

Kızılırmak Gazetesi’ndeki haberden de anlaşılabacağı üzere, Sivas Halkevi 1946 yılında yazlık sinemasını faaliyete sokmuştur (bkz. Görsel 19). 4 Temmuz 1947 tarihli Ülke Gazetesi’nde (bkz. Görsel 19) yola çıkarak, 1946 yılında *Sivas Halkevi’nin Yazlık Sineması’nın* işletmesini Ali Sabri Şekercioğlu yapmıştır demek mümkündür (bkz. Görsel 19). Ülke Gazetesi’ndeki *Ali Sabri Yazlık Sineması’nın* reklamında “Sivas Halkevi Ali Sabri Yazlık Sineması’nın Tahir ile Zühre, Türkçe Sözlü ve Şarkılı Şark filmciliğin Ölmez Eseri” şeklinde reklama rastlamaktayız. Ali Sabri daha sonraki yıllarda, Kepenek Caddesinde, *Yalçın Sineması’nın* yerinde, boş arsada işletmiş olduğu *Ali Sabri Sineması’nda* (1949-1951) “Halkevi Ali Sabri Sineması” ismini değil sadece “Ali Sabri Sineması” ismini kullanmıştır. Düşüncemizi destekleyen bir diğer bilgi ise, *Yazlık Ali Sabri Sineması’nın*, makinisti, Salih Şekercioğlu’nun oğlu, Mustafa Şekercioğlu’nun vermiş olduğu bilgilerdir. Mustafa Şekercioğlu, Ali Sabri’nin Sivas’taki faaliyetlerini sonlandırdıktan sonra, Sivas’tan götürdüğü malzemelerle, Tokat Niksar’da, Hükümet Konağının yanındaki, Halkevi’ne ait olan bahçeyi kiraladığını ve orada yazlık sinema işlettiklerini belirtmiştir (M Şekercioğlu 2022, sözlü görüşme). Bu

bilgiden yola çıkarak, Ali Sabri'nin Halkevleriyle çalışma pratiğinin olduğunu ve *Sivas Halkevi Yazlık Sineması'nı* da işletmiş olduğunu söyleyebiliriz.

Görsel 20. Sivas Halkevi Yazlık Sineması'nın Kurulduğu Bahçe,1944 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

C. H. P.
SİVAS HALKEVİ
Reisliği

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL SEKRETERLİĞİ
Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri

7/1/944

Sayı
8

C.H.P.Genel Sekreterliğine

Salonunuzca temadi eden okul müsarerehleri, millî şarkı ve saz heyeti toplantıları yapılarak konferanslar verilmekte ise de halkın daha sık toplantılarına vesile olacak sinemamız üç aydanberi filimsizlikcen çalıştırılmamaktadır. Başka bir mahaleen temin ve tedarikine imkân olmayan filimlerden tencip buyrulacak kısmının ayda iki defa olsun gösterilmek üzere gönderilmesi ne müsadelerinizi arz eder ellerinizcen üperim.

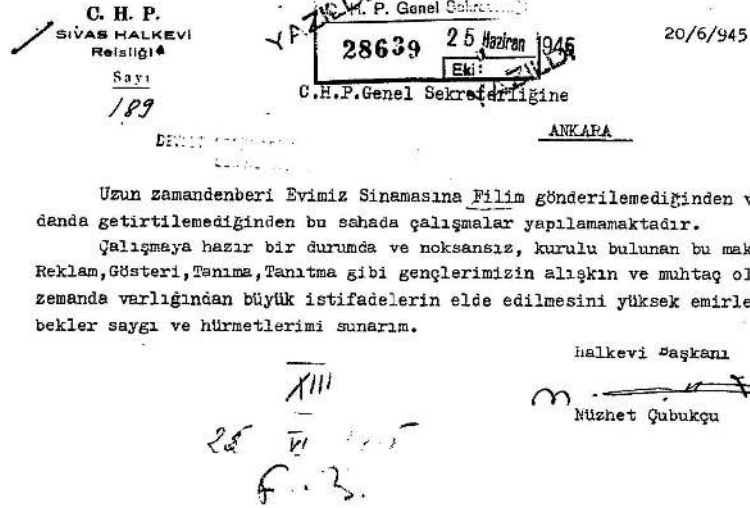
Halkevi Reisi
R. Yurdakul
Rıza Yurdakul

Simülilik göndere ineri inihane
despasno.

C.H.P. Genel Sekreterliği
T. 3861
N. 10 Ekim 1944
Eki:

5

Görsel 21. Sivas Halkevi ve C.H.P Genel Sekreterliği yazışması,1944 (T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri).

Görsel 22. Sivas Halkevi ve C.H.P Genel Sekreterliği Yazışması,1945 (T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri).

Sivas Halkevi Sineması 1944 ve 1945 yılları arasında film tedariğinde sorunlar yaşamış ve (bkz. Görsel 20-21) filmleri düzenli elde edilemeyişi Sivas Halkevi yönetimi üzerinde kaygıya sebep olmuştur. Sinemasının aktif olarak film gösterdiği sürede yerel gazetelere filmlerin reklamını verdiğini bilmekteyiz (bkz. Görsel 23).

Görsel 23. Halk Evi Sineması'nın Reklamı (Ülke, 21 Aralık 1946).

Kızılırmak Gazetesi'nin "Halkevinde" başlıklı haberine göre, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlama şenlikleri sırasında öğrencilere ücretsiz film gösterimi yapılmıştır:

24 Nisan :

Çocuk haftası münasebeti ile halkevi başkanlığı bayan Bedriye tarafından ifa edilmiş ve tebrike gelen mektepliler ve diğer çocuk arkadaşlarına uzun ikram edilmiştir.

Halkevinin hazırladığı güzel bir filim sinema binasında parasız olarak 500 yoksul çocuğa seyrettirilmiştir. Neşeleri ve görgüleri artırılmıştır" (Kızılırmak, 29 Nisan 1935: 3).

Görsel 24. Sivas Halkevi Binası, 1942 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte, tüm dünyada çoğulcu demokrasiye geçişe yönelik hamleler artmış, Türkiye'de bu yenedünya düzeninden etkilenmiştir. Demokrat parti 1946 yılında kurulmuş, aynı yıl yapılan seçimlerde meclise 66 tane milletvekili göndermeyi başarmıştır. Türkiye'de çok partili siyasal sisteme geçişle birlikte, toplumun farklı katmanlarındaki kitleler, parti ve dernekler kurmuşlar, çeşitli çatılar altında toplanmışlardır. Bu gelişmeler, halkın önemli bir kesiminin Halkevleri'nden uzaklaşmasına sebep olmuştur. Hakikat Gazetesi haberinde de görebileceğimiz gibi toplumda siyasi zıtlasma artmış, Halkevlerinin çalışma şekli ve mekanizmaları ağır şekilde eleştirilmeye başlanmıştır:

“Halkevi'nin kapanması ile ilgili kanun tasarısı görüşülerek kabul edildi. Demokrat Parti üyesi şu şekilde yazı yazmıştır. “Halkevi yılda 20 bin lira yemektedir. Valilerin Halkevi Başkanı olduğu bir devirde Simeryol'un şantiye binası olarak kullanılan binanın mülkiyeti şirket müessesilerinin elinden Halkevi Başkanı Vali Nazmi Toker vasıtasıyla bizzat tehditle başışlamaya zorlanmıştır. Halkevi'nin şu anda oturduğu bina bir Ermeni vatandaşa ait iken sonra bu bina hazineye intikal ettirilmişti. Binanın bedeli 1200 lira idi. Bina 1948'de Ekmekçi Ahmet'e intikal eden ve eski postahane yanındaki bina eski CHP bu gün Elektrik Birliği olarak kullanılan binanın ve arsaların Türk Ocağının ve İzmir Oteli'nin yerinin nasıl gasledildiğini unutmamak lazım” (Hakikat, 08 Ağustos 1951: 3).

Cumhuriyet Halk Partisi'ne bağlı olarak varlıklarını sürdürdükleri halde, devlet bütçesinden destek alması gibi konular toplum nezdinde tartışmaya açılmıştır. Halkevlerinin aldığı yoğun eleştiriler sonucu T.B.B.M'de 25 kişilik bir komisyon kurularak kurum incelenmeye başlanmış, yapılan çalışmalar sonucu Sivas Halkevlerinin “tesis” haline getirilmesi gündeme gelmiştir. Fakat bu gerçekleştirilmemiştir. DP'nin 14

Mayıs 1950 seçimlerinde iktidara gelmesiyle, Halkevleri tekrar gündeme gelmiş, DP'nin verdiği önerge neticesinde, bu yerlerin kapatılmasına karar verilmiştir (Önce, 2017: 22).

Halkevlerinin Sivas Şubesi'nin kapatılması, Ülke Gazetesi'nde şu şekilde verilmiştir :

“Halkevinin kapısına demir kilit asıldı. Eşyanın devir teslimi yapıldı. Aralarında 1 Polis 3 Maliye Müfettişi eşyaları birer birer sayarak odaları mühürlemeye başlamış akşam 17.00 kadar çalışılmış ve 5 odanın eşyası sayılmıştır” (Ülke, 26 Şubat 1952: 1).

1952 yılında Sivas Halkevi'nin kapanması, *Halkevi Sineması'nın* da faaliyetlerine son vermesi anlamına gelmektedir. Ancak Sivas Halkevi (bkz. Görsel 24) kapanmadan evvel, *Halkevi Sineması'nın* faaliyetlerine son vermiş olma ihtimali vardır.

2.2.4.Cer Atölyesi Sineması (1946–1980)

Cumhuriyet'in temellerinin atıldığı şehir olan Sivas'ın, Türkiye için önemi bilen Atatürk, şehrin gelişimini ve kalkınmasını sağlayacak büyük bir yatırımın Sivas'a yapılmasını emretmiştir. Bu doğrultuda Cer Atölyesi Sivas'a yapılması kararlaştırılmıştır. Sivas Cer Atölyesi'nin temeli 1934 yılında atılmıştır. Atatürk 13 Kasım 1937 tarihinde Sivas'ı ziyaret etmiş (bkz. Görsel 25) ve inşaatın ilerleyişini bizzat, incelemiştir. Fabrikanın kuruluş amacı, Doğu Anadolu ve İç Anadolu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinde hizmete giren buharlı lokomotif ve yük vagonları tamiri ile bunların yedek parçalarını bakım onarım ve imalatını yapmaktır (Mert, 2014: 11-16). Fabrika 22.10.1939 yılında işletmeye açılmıştır. Fabrika kampüsü üretim ve onarım işlerini içeren binaların yanında, sosyal tesislerde barındırmaktadır. İşçi ve idareci lojmanları, futbol sahası, düğün salonu bu tesislerin başlıcalarıdır.

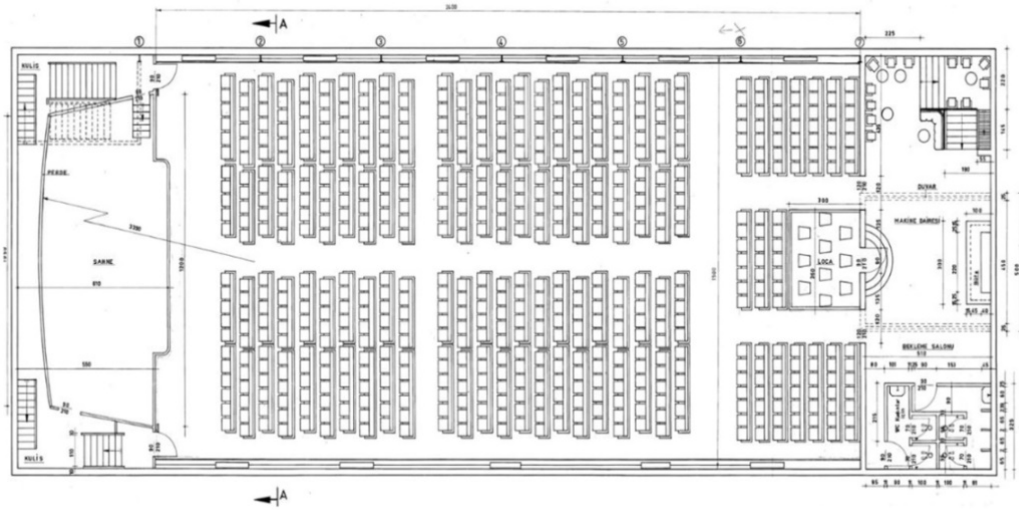

Görsel 25. Atatürk'ün Sivas Gezisi ve Cer Atölyesi İnşaatı İncelemesi, 1937. (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

Cer Atölyesi Sineması, 28 Nisan 1946 yılında çıkan *Ülke Gazetesi*'nin “*Cer Atölyesi Sineması Açılıyor*” başlıklı haberinden anladığımız üzere, 1946 yılında hizmete girmiştir. *Cer Atölyesi Sineması* kurulduğu 1946 yılından 1961 yılına kadar işçi yemekhanesinde faaliyet göstermiştir. Sinemadan elde edilen gelirle Cer Atölyesi'nin spor kulübü olan Demirspor finansa edilmiş, kulübün ve işçi sendikası yöneticilerinin talebi üzerine sinema yemekhaneden, bugün bulunduğu yer olan, Donatım Fabrikası üzerindeki boş kata taşınması kararlaştırılmıştır (bkz. Görsel 26). Bu karar doğrultusunda 1968 yılı, fabrika sahasının düzenlenmesi ile ilgili planlarda (bkz. Görsel 27) sinema solunu içinde ödenek ayrılmıştır. Cer Atölyesi Sineması ana nizamiye girişinin solunda, Metal İşleri ve Talaşlı İmalat Fabrikasının köşesinde bulunmaktadır. Sinema, fabrikanın üst katındadır. Ana salonda 500, balkonda 120 seyirci kapasitelidir. Sinemada loca bulunmamaktadır. Sinema'nın ahşaptan imal edilmiş sahnesinin genişliği, 15 m uzunluğu ise 24 m'dir. Sinemanın perdesi, 15m x 7m'dir. Sinemanın makinası (bkz. Görsel 28) 35 mm Zeiss Ikon Ernon IV'dir (bkz. Görsel 28). Salonun ısınma sistemi kaloriferdir (Cesur, 2021: 76-77).

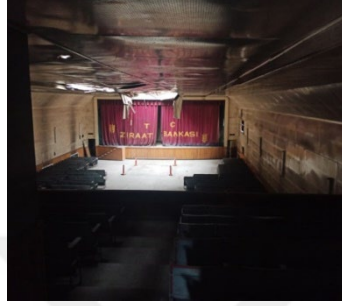
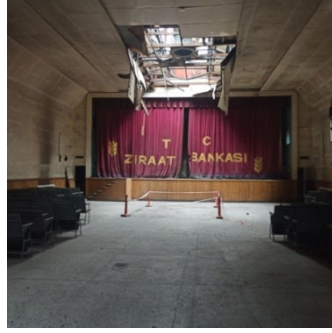
Görsel 26. Cer Atölyesi Sineması'nın Faaliyet Gösterdiği Bina, 2015 (Erdoğan Önemli Bıçak Fotoğraf Koleksiyonu).

Görsel 27. Cer Atölyesi Sineması Tadilat Projesi, 1968 (TÜDEMSAŞ Bakım, Onarım, Dairesi Başkanlığı Arşivi).

Görsel 28. Cer Atölyesi Sinema Salonu'nun Makine Dairesi ve Zeiss Ikon Ernon IV Marka 35 mm Sinema Makinası, 2015 (Erol Cesur Fotoğraf Koleksiyonu).

Görsel 29. Cer Atölyesi Sinema Salonu'nun Günümüzde Görünüşü, 2022 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

Cer Atölyesi Sineması'na fabrika kampüsü dışından da seyirci girebilmektedir. Sinemanın bilinen ilk dönem makinisti Mehmet Avşar'dır. Daha sonraki dönemde sinemanın makinistliğini, sinema makinaları teknisyeni olan Faik Kıratik yapmıştır (H Akdemir 2021, sözlü görüşme). Sinema Cumartesi ve Pazar günleri tek matine film gösterimi yapmıştır. Film afişleri, İnönü bulvarında ve sinemanın dış duvarındaki panoda halka teşhir edilmiştir

Cer Atölyesi Sinema Salonu'nda kullanılan teknik malzemeler (bkz. Görsel 30) bugün kurumun bünyesinde kurduğu müzede sergilenmektedir.

a

b

c

d

e

f

Görsel 30. Cer Atölyesi Sineması’nda Kullanılmış Sinema Ekipmanları; (a. 35 mm film makinası b. Sinemada kullanılmış koltuklardan örnekler. c . 35 mm film sarma makinası. d. 35 mm film makaraları. e. Sinemanın hoparlörü. f. Sinemada kullanılmış pikap), 2022 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

Cer Atölyesi yönetimi ve C.H.P Genel Sekreterliği arasında yaşanan 1946 yılında yapılan yazışmadan anlaşıldığı üzere *Cer Atölyesi Sineması* o tarihlerde film tedarikinde sıkıntı yaşamaktadır. Belgede fabrika yönetimi, sinemanın etki edebileceği insan sayısının detaylarını vermiş ve “Hiç olmazsa haftada iki kültür film göndermek suretiyle bize bu memleket vazifesine iştirak imkânını vermenizi rica ederiz” cümlesi ile içinde bulundukları mağduriyeti merkezi yönetime iletmeye gayret etmişlerdir (bkz. Görsel 31). Sinema salonu, tiyatrolara da ev sahipliği yapmıştır (bkz. Görsel 32). Tam olarak kapanma tarihi bilinmemekle birlikte, 80’li yılların ortalarında sinema faaliyetinin, 90’ların başında ise tiyatro ve diğer faaliyetlerin sona erdiği bilinmektedir (G Önem 2021, sözlü görüşme).

DEVLET ARŞİVİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

HATİA VEKÂLETİ

DEVLET DEMİRYOLLARI VE LİMANLARI İŞLETME UMUM MÜDÜRLÜĞÜ

İDARE MERKEZİ : ANKARA

Sv. II A. 4760
26031 -

TELEGRAF ADRESİ T. C. D. D.
SİVAS / 9:12:946

Öz: _____

İltişik

Halk Partisi Genel Sekreterliğine

- A_n_k_a_r_a -

Devlet Demiryolları Sivas Cer Atelyesi Demirspor kulübü Atelye ve İşletme personelinin kültürünü yükseltmek ve vatandaşları dünyada olup bitenlerden bir dereceye kadar haberdar etmek için büyük zahmetler mukabilinde bir Sinama salonu ve makinesi elde etmiştir.

Takriben 3000 kişiyi bulan Atelye ve İşletme personeli aile efradile birlikte 10000 kişiyi geçmektedir. Mühim bir kitle teşkil eden bu vatandaşlara iyi bir kültür ve ıktı mai terbiye vasıtası olan Filimlerinizi Sinamamızda göstermeyi önemli bir vazife talakki ederiz .

Hiç olmazsa haftada iki kültür Filim göndermek suretile bize de bu Memleket vazifesine iştirak imkânını vermenizi reca eder saygılarımızı sunarız .

Sivas Cer Atelyesi Müdürü

[Signature]

M.Ü. 12, XII - 1946

[Signature]

58980

490 01

12/12/1946

-45-

Görsel 31. Sivas Cer Atölyesi'nin C.H.P Genel Sekreterliği'nden Film Talebi Belgesi, 1946 (T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri).

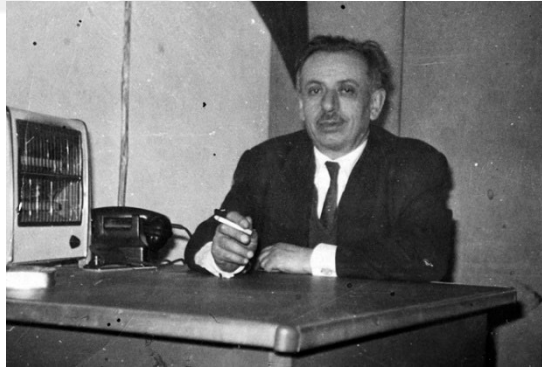

Görsel 32. Cer Atölyesi Sineması Ana Salon, 1980 (Sırer Doğan Fotoğraf Koleksiyonu).

2.2.5.Yazlık Ali Sabri Sineması (1949-1951)

Ali Sabri Şekircioğlu (bkz. Görsel 33,34) 1914 yılında, Selanik Kayalar doğumludur. Babası Yahya Efendi Selanik'te şeker ve helva imalatı işi yapmıştır. Yahya Efendi ve eşi Melek Hanım Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan mübadele anlaşması sonucunda 1927'de Tokat'a yerleşmiştir. Ali Sabri Şekircioğlu çocukluğundan itibaren çeşitli işlerde çalışmıştır. Baba mesleği olan şekerciliği seyyar tezgâhta yapmıştır. Çocukluk ve ilk gençlik yıllarında gazete dağıtımını yapmış, edindiği tecrübeler sonucunda, kitap-kırtasiye ve gazete bayiliği, meyve sebze komisyonculuğu işlerine girmiştir. Ali Sabri Sivas Ticaret Sanayi Odası'na 1947 yılında kayıt olmuş (bkz. Görsel 35) ve Sivas'ta Ali Sabri Gazozları markası altında gazoz imalatı yapmıştır (bkz. Görsel 36). Gazoz işinde hammadde ve makine tedarikçisi olan Rus tüccarların teşvik ve destekleriyle sinema ile tanışmış ve sinema işine ilk kez¹¹ 1949'de Sivas'ta açtığı Ali Sabri Sinemasıyla girmiştir (Akar, 2009: 38-39). Sinemanın açılış yılını ve kullanılan sinema makinasını Ülke Gazetesi'nin haberinden öğrenmekteyiz:

“Ali Sabri Sineması Vestern Electirik sinema makinesiyle seçme filmleriyle faaliyete geçeceğini sayın müşterilerine duyurur” (Ülke, 17 Mayıs 1949: 2).

Görsel 33. Ali Sabri Şekircioğlu, 1965 (Murat Şekircioğlu Fotoğraf Koleksiyonu).

¹¹ Ali Sabri Şekircioğlu'nun Sivas Ticaret Sanayi Odası sicil defterindeki kayıt 1947 tarihli. Ticari sicilinin başladığı ilk yıllarda Ali Sabri Sivas'ta, *Ali Sabri* markalı gazoz imal etmiştir. Ali Sabri'nin Sivas'ta işlettiği sinemaların tahmini kronoloji şu şekildedir: *Sivas Halkevi Ali Sabri Sineması* (1946-1949), *Yazlık Ali Sabri Sineması* (1949-1951). 1952 yılında *Yazlık Ali Sabri Sineması*'nın bulunduğu arsaya *Yalçın Sineması* inşaa edilmiştir. Böylelikle Ali Sabri Sivas'taki faaliyetlerini sonlandırıp, Tokat *Ali Sabri Sineması*'nı açmıştır.

Görsel 34. Ali Sabri Şekercioğlu (soldaki) Hasan Zati SUNGUR (sağdaki), 1960¹² (Murat Şekercioğlu Fotoğraf Koleksiyonu).

Ticaret ve Sanayi Odası Esnaf ve						
İsim ve Şöhreti	Tevellüdü	Doğduğu Yer	Tabiiyeti	Tarihi Kaydı	Ne işle istigal Eylediği	MULÂHAZAT
Ali Sabri Şekercioğlu	1330	Kayalar	T.C.	10.7.94	Sinemacı	AKA 8 758/41
oda idare heyetinin 28.11.950 günleri toplantısında kaydedilmiş kaldırılmasında karar verilmiştir.						

Görsel 35. Ali Sabri Şekercioğlu Sivas Ticaret Sanayi Odası Sicil Kaydı, 1947 (Sivas Ticaret Sanayi Odası Arşivi).

Görsel 36. Ali Sabri Gazoz Kapağı, 1946 (Faruk Aburşu Koleksiyonu).

¹² Ali Sabri Şekircioğlu (solda), Hasan Zati Sungur (Sağda) Zati Sungur (1898 -1984) Türkiye’de illüzyon alanında yetişmiş en önemli sanatçılardan biridir. Aktif çalıştığı yıllarda bütün Anadolu’yu turneler gezmiş ve biletli gösteriler düzenlemişlerdir. 1940–60 yılları arasında doğmuş olan Sivas sinema seyircilerinin neredeyse tamamı Zati Sungur’un adından haberdardır

Görsel 37. Sivas Hava Fotoğrafında Ali Sabri Sineması'nın Yeri, 1956 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

Ali Sabri Sineması 1949 yılında Sivas Merkez'de, Kepenek Caddesinde, *Yalçın Sineması* yerindeki boş arsada faaliyet göstermiştir (bkz. Görsel 37). Sinemanın yeri, 1952'de temeli atılan 1955'de faaliyete geçen *Yalçın Sineması*'nın arsasıdır (A Erturan 2022, sözlü görüşme). Sinemanın makinisti, Ali Sabri'nin kardeşi Salih Şekercioğlu'dur (bkz. Görsel 38), (M Şekercioğlu 2022). Sinema 400 kişiliktir. Ali Sabri Şekercioğlu 1951 yılında Sivas'taki yazlık sinema işini sonlandırdıktan sonra, 1957 yılında, Tokat'ta *Ali Sabri Sineması* (bkz. Görsel 39) isminde yeniden bir sinema açmıştır.

Görsel 38. Sivas Ali Sabri Yazlık Sineması'nın Makinistliğini Yapan Salih Şekercioğlu,¹³1960 (Mustafa Şekercioğlu Fotoğraf Koleksiyonu).

¹³ Salih Şekercioğlu *Sivas Halkevi Yazlık Sineması*, *Yazlık Ali Sabri Sineması*, *Tokat Ali Sabri Sineması*, *Niksar Halkevi Yazlık Sineması* ve Ali Sabri Şekercioğlu'nun bütün sinema girişimlerinde makinistlik ve işletmecilik olarak görev yapmıştır

Görsel 39. Ali Sabri Şekercioğlu'nun Tokatta Açtığı Ali Sabri Sineması,¹⁴ (1961 Murat Şekercioğlu Fotoğraf Koleksiyonu).

2.2.6.Sümerbank Sivas Çimento Fabrikası Sineması (1949 -1990)

1935–1936 yıllarında yapılan jeolojik incelemelerden sonra Doğu ve Orta Anadolu'nun çimento ihtiyacını karşılamak üzere Sivas'ta bir fabrika kurulmasına karar verilmiştir (Komite, 1973: 284). Sivas Çimento Fabrikası, Ankara–Sivas yolu üzerinde (bkz. Görsel 40) ve Sivas'a 8 km uzaklıkta kurulmuştur. Kızılırmak Gazetesi'nde Sivas Çimento Fabrikası'nın kuruluşu şu şekilde yer almıştır:

“1938-Çimento Fabrikası'nın Müteahhit Divriği'li Nuri Demirağ'a Çimento Fabrikası ihale edildi. Nuri Demirağ müteahhit olarak fabrika inşaatında yer almaktadır” (Kızılırmak, 26.Eylül.1938 :3).

Teknolojik planların gecikmesi sebebiyle inşaata 1940 yılında başlanmıştır. İkinci Dünya Savaşının doğurmuş olduğu güçlükler dolayısıyla fabrika ancak 5 Haziran 1943 yılında işletmeye açılabilmiştir (Önsal, 1965: 97-98).

“Sivas Çimento Fabrikası Açılıyor !

Çimento Fabrikası açılışı 05 Haziran 1943 günü yapıldı. Adliye Maarif ve Nafia vekilleri Sivas'a gelecek. Misafirlerimize Kız Enstitüsü yemek verecek. Müdür Sudi Dağdeler, Makine Mühendisi Murat Toki, Fabrikanın günlük üretiminin 300 ton yani 6.000 torba çimento üretildiğini açıkladı” (Kızılırmak, 03 Haziran 1943: 4).

¹⁴ Tokat'ta yakın zamana kadar ayakta olan Cimcim Lokantası'nın bulunduğu pasajın yerinde tek, katlı ahşap binanın, geniş bir salonunda açılmıştır.

Görsel 40. Sümerbank Çimento Fabrikası Kampüsünün Genel Görünüşü, 1945 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

Sivas Çimento Fabrikası, erken dönemde Cumhuriyet idaresinin Türkiye genelinde yaptığı en önemli yatırımlardan biridir. Fabrika, lojmanlarıyla, sağlık, spor, sosyal ve kültürel tesisleriyle Sivas'ta halka modern yaşam gereklilikleriyle ilgili önemli bir model teşkil etmiştir. *Çimento Fabrikası Sineması'nın* 1950'lerden itibaren faaliyette olduğu bilinmektedir (bkz. Görsel 41). Sinema'nın kapasitesi 300 kişidir. Salon çok amaçlı olarak tasarlanmıştır. Tiyatro etkinliklerinde, konserlerde, düğün ve nişan törenlerinde ve yemekhane olarak kullanıldığı bilinmektedir.

Görsel 41. Sümerbank Çimento Fabrikası Sineması Binası Ön Cephe Görünümü, 2022 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

Görsel 42. Ana Salon ve Balkonun Görünümü, 2022 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

Görsel 43. Sümerbank Çimento Fabrikası Sineması Sahnenin Görünümü, 2022 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

Görsel 44. Balkonun Genel Görünümü, 2022 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

Sinema salonu ana salon 30m x 15m (bkz. Görsel 42), sahne 6m x 10m (bkz. Görsel 43), balkon 6m x 15m'dir (bkz. Görsel 44). Sinemanın perde büyüklüğü ise 10m x 6 metredir. Salonda, makine dairesi balkonun sağda ve solda bulunan merdivenlerinin ortasındadır. Sinemanın 35 mm makinanın markası Bauver'dir (bkz. Görsel, 45) 1990 yılında sökülüp ODTÜ teknoloji müzesine götürülmüştür. Bugün halen müzede sergilenmektedir. (H Kırankaya 2022, sözlü görüşme). Sinemanın makinisti Ali Akan'dır. Daha sonra elektrik teknisyeni olan Turan Mayalı makinistlik görevi yapmışlardır.

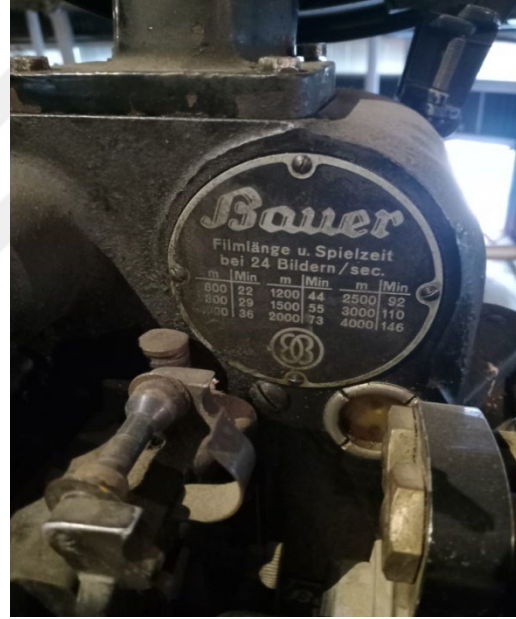
a

b

c

d

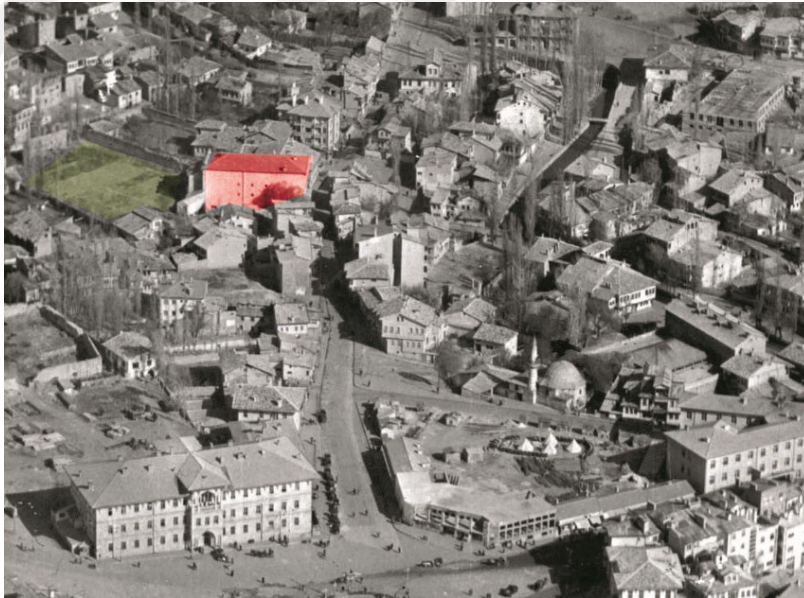
Görsel 45. a,b,c, Sümer Sümerbank Çimento Fabrikası Sineması'nın Bauer Marka Sinema Makinası Genel Görünümleri. d. Sinema Makinasının Marka Etiketi, 2021 (ODTÜ Toplum ve Bilim Merkezi Sergi Alanı Koleksiyonu).

Sinema'nın 1960 yılındaki fiyatı 20 kuruştur. 1960 yılında Sivas'ta bir tane somun ekmeğin fiyatı 25 kuruştur (Y Sertakan 2021, sözlü görüşme). Çimento Fabrikası Sineması'nda, Çarşamba ve Pazar günleri, gündüz ve akşam olmak üzere iki kere

gösterim yapılmaktadır. Gündüz yapılan gösterim saat 13.00’da çocuklar ve gençler için, akşam gösterimi ise aileler ve yetişkinler için saat 18.00 yapılmaktadır. Fabrika personeli için yapılmış olan sinemaya, dışardan da seyirci gelebilmektedir. Sinema 1994 yılında fabrikanın el değiştirmesiyle kapanmıştır (A Erdil 2022, sözlü görüşme 2022).

2.2.7.Yalçın Sineması (1952–1991)

Yalçın Sineması Sivas’ın en eski sinemalarından biridir. Kepenek caddesi üzerinde 1952 yılında Rüştü Yalçın (1922-1991) tarafından yaptırılmıştır. *Yalçın Sineması*, *Ali Sabri Sineması*’nın faaliyette bulunduğu yere inşaa edilmiştir (bkz. Görsel, 46). Rüştü Yalçın’ın oğlu Metin Yalçın (1943) işletmede babasıyla birlikte çalışmıştır. Sinema binasının müteahhiti Mustafa Arpacı’dır. Binayı Beyaz Rus Todor Usta yapmıştır. Yapı sinema olarak tasarlanmış ve inşa edilmiştir. Sinema toplamda üç katlıdır. *Yalçın Sineması* 1953’den 1993 yılına kadar faaliyette bulunmuştur (bkz. Görsel, 47-48). Sinemanın toplam seyirci kapasitesi 750 kişidir. Orta katta 18 loca 1 balkon bulunmaktadır. Alt katta bir fuaye alanı ve kantin vardır (bkz. Görsel, 49) (Metin Yalçın 2021, sözlü görüşme).

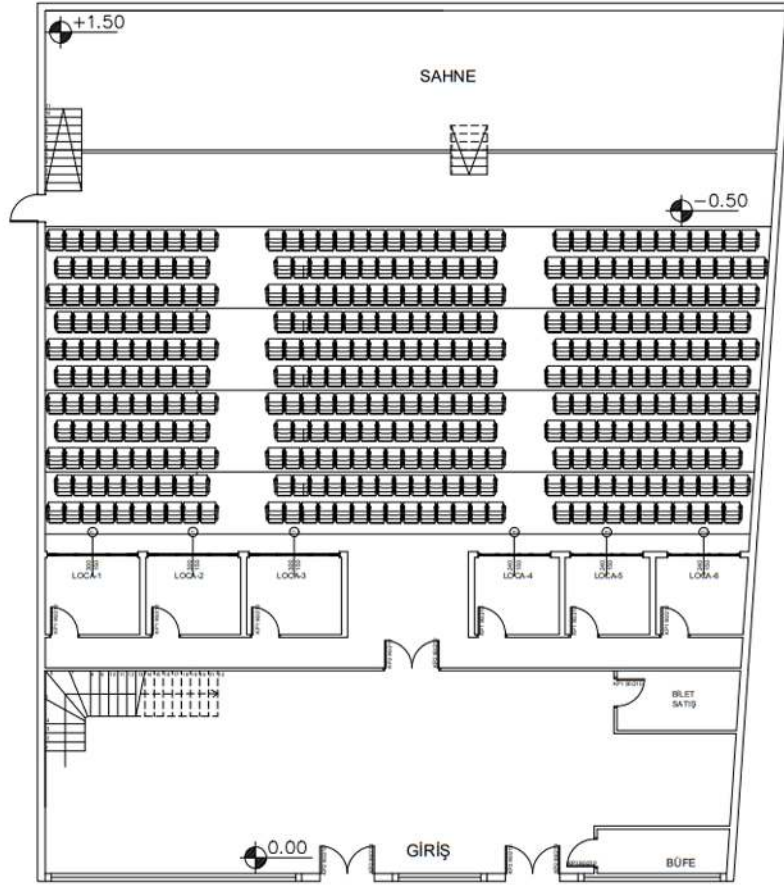
Görsel 46. Sivas Hava Fotoğrafi Yalçın Sineması, 1956 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

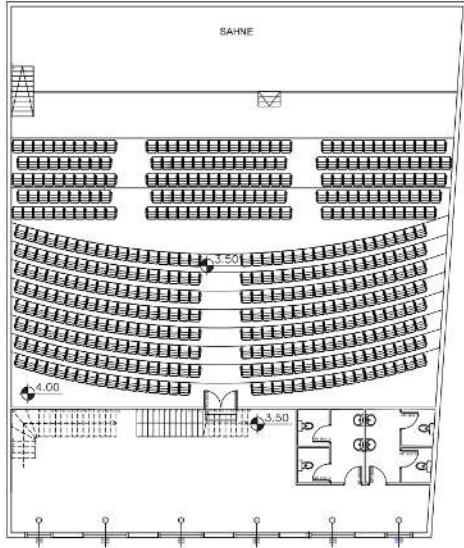
Görsel 47. Yalçın Sineması, 1964 (Mustafa Kömürlüoğlu Fotoğraf Koleksiyonu).

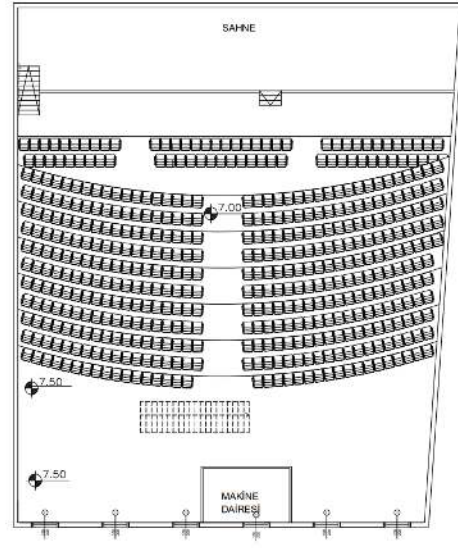
Görsel 48. Yalçın Sineması'nın Genel Görünümü, 1990 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

Zemin Kat

1. Kat

2. Kat

Görsel 49. Yalçın Sineması Kat Planı, 2022 (Uğur Tuztaş Arşivi).

Yalçın Sineması'nın ilk makinisti İlhan Erçelik'tir. Ahmet Erturan 1965–1968 yılları arası sinemada makinistlik yapmıştır. Daha sonra Erçelik, *Yalçın Sineması'nın* bir süre işletme müdürlüğünü de yapmıştır. *Yalçın Sineması'nın* makinası Bauver'dir. İlerleyen süreçte sinemaya iki tane Zeis İcon marka sinema makinası alınmıştır (A Erturan 2022, sözlü görüşme).

Görsel 50. 1963-1968 Yılları Arasında Yalçın Sinemasını İşleten Ortaklar ve Personel. (Sağ başta, Suzi Kömürluoğlu, ortada Mehmet Afşar, arkada Lütfi Kömürlüoğlu, sol ön Biletçi Hafız sol arka, organizatör Edip Eti), 1963 (Mustafa Kömürlüoğlu Fotoğraf Koleksiyonu).

Mehmet Suzi Kömürlüoğlu ve ortakları 1962 yılında *Yazlık Selçuk Sineması'nın*, işletildiği arsanın Sivas Belediyesi tarafından boşaltılmasıyla, ellerinde kalan malzemeler ve film kontratlarını kullanarak (bkz. Görsel 50) Rüştü Yalçın'dan sinemayı kiralamışlar ve (1963–1968) yılları arasında işletmişlerdir. (M Kömürlüoğlu 2021, sözlü görüşme). 1991 Yılında Rüştü Yalçın'ın vefatıyla, Yalçın Ailesi mal varlıklarını miras yoluyla bölüşmüş ve sinema yıkılarak yerine apartman yapılmıştır.

2.2.8.Yazlık Ersin Sineması (1953-1956)

Selim Sırrı Zaralıoğlu (1928-1983) 1951 yılında Sabri Çeltekli'nin sahip olduğu *Tan Sineması'nın* büfesini işletmiştir. Sabri Bey, Selim Bey'in baba tarafından akrabasıdır. Selim Sırrı Zaralıoğlu'nun sinemacılık mesleğine olan ilgisi *Tan Sineması* tecrübesi sayesinde mümkün olmuştur. Selim Bey (bkz.Görsel.51), bugün Sivas Kent Meydanı'nda, Atatürk heykelinin karşısında yer alan bölgede*(bkz, Görsel 52-53) 1952 yılında “Ersin Çay Bahçesi”ni işletmeye başlamıştır. 1953 yılına gelindiğinde Sabri

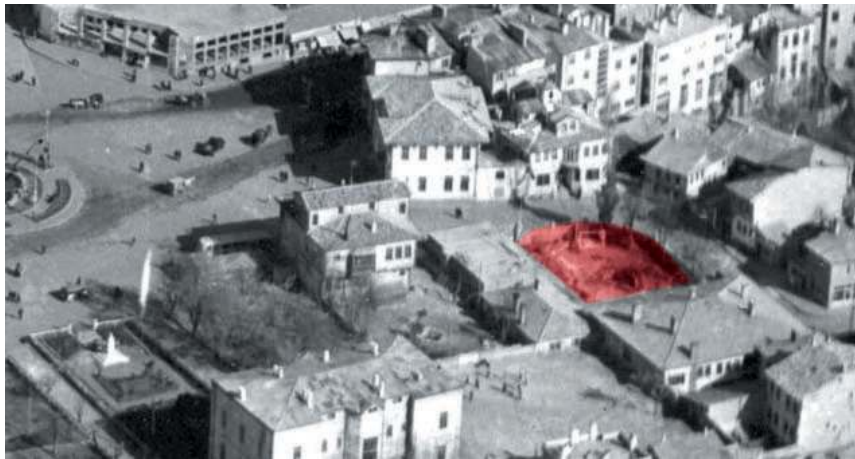
* O bölgede sırasıyla, Sivas Halkevi, Eski Selçuk Ortaokulu ve Eski Kütüphane binaları yer almıştır. Alan bugün park olarak hizmet vermektedir.

Bey Ersin Aile Çay Bahçesi'nin yanında, *Yazlık Ersin Sineması*'nı kurmuştur. Sabri Bey'in oğlunun adı Ersin'dir. Bu yüzden bütün teşebbüslerine Ersin ismini vermiştir (E Zaralioğlu 2022, sözlü görüşme).

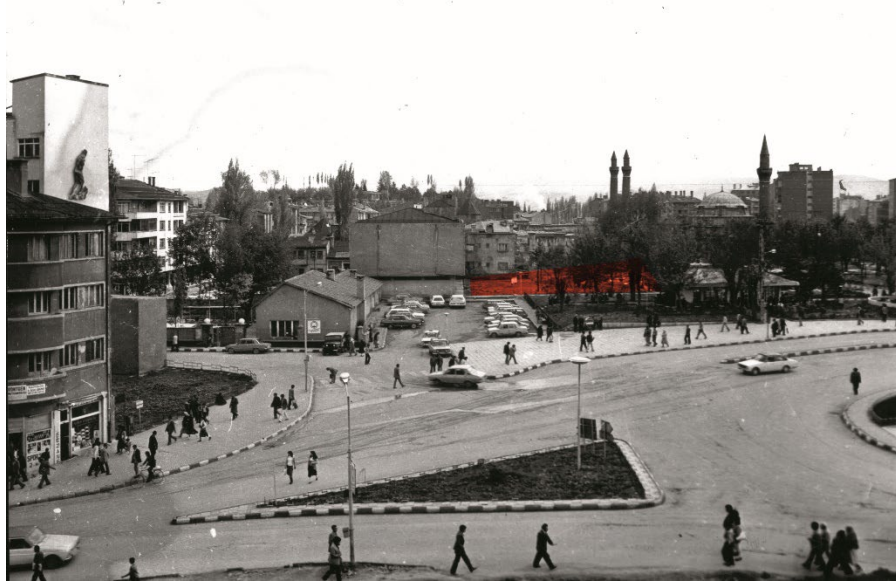

Görsel 51. Ersin Sineması'nın Kurucusu Selim Sırrı Zaralioğlu, Eşi Sudiye Hanım ve Oğulları Ersin Zaralioğlu, 1951 (Ersin Zaralioğlu Fotoğraf Koleksiyonu).

Yazlık Ersin Sineması ortalama 300–400 kişiliktir. Sinemanın makinası Iskra KN - 3'tür (A Erturan 2021, sözlü görüşme). Sinemanın perdesi yaklaşık olarak 20 metre karedir. *Yazlık Ersin Sineması*'nı Sivas'taki diğer yazlık sinemalardan ayıran en önemli özelliği, sinemanın altı adet locası bulunmasıdır. Sinema 1956 yılında faaliyetine son vermiştir. Aşağıdaki fotoğrafta *Ersin Sineması*'nın işletildiği boş arsa görülmektedir (bkz. Görsel 52,53).

Görsel 52. Sivas Hava Fotoğrafı Ersin Sineması'nın Kurulduğu Boş Arsa, 1956 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

Görsel 53. Ersin Sineması'nın 1953 -1956 Yılları Arasında Hizmet Verdiği Arsa, 1968 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

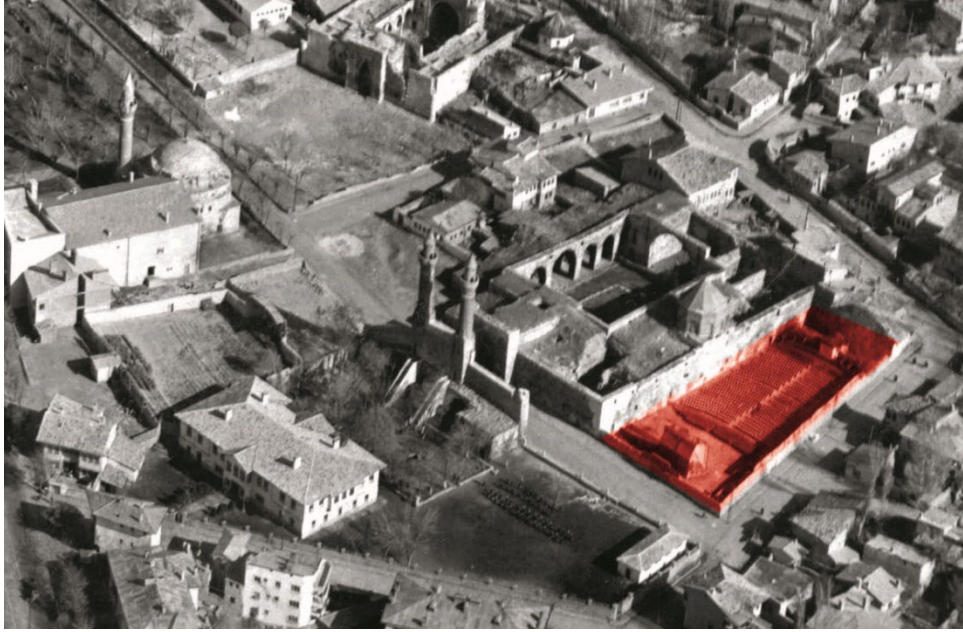
2.2.9.Yazlık Selçuk Sineması (1957-1963)

Yazlık Selçuk Sineması Şifahîye Medresesi'nin kuzeyinde (bkz. Görsel. 54,55) yer alan açık alanda yaz aylarında faaliyet göstermiştir. Sinema Sivas Cer atölyesinde çalışan Hacı Paçacı, Ahmet Turan Akçadağ, Mehmet Yıldırım, Kazım Koç, Lütfü Kömürlüoğlu, Suzi Kömürlüoğlu, Faik Kıratik ve Sivas eşrafından Abdullah Çaşkurluoğlu (Tuhafiyeci), Abdullah Mızrak (Sivas Sürat Nakliyat), Mehmet Avşar (sağlık müdürlüğü emekli) tarafından Sivas'ta düzenledikleri sıra gecelerinden kazandıkları paraları bir işletme yatırımına dönüştürme istediği sonucu 1956-1957 yıllarında faaliyete girmiştir (F Kömürlüoğlu 2021, sözlü görüşme). Faik Kıratik aynı zamanda sinemanın makinistliğini de yapmıştır. Sinemanın makinaları İzmir Fuarı'ndan ses sistemiyle ve diğer aparatları ile birlikte toplam 93 bin Türk Lirasına alınmıştır (İbrahim Yasak, 2008: 66). Sinema 400 kişiliktir. 1962-1963 yılında Vali Mehmet Varinli'nin¹⁵ yaptığı çevre düzenlemesi ile faaliyetini bitirmek zorunda kalmıştır (M Kömürlüoğlu 2021, sözlü görüşme).

¹⁵ Sivas Valisi Mehmet Varinli 31.10.1962-17.06.1964 tarihleri arasında Sivas'ta görev yapmıştır. Valilik makamında bulunduğu sırada aynı zamanda Belediye Başkanlığı görevini yürütmüştür. Onun döneminde şehircilik çalışmaları hızlanmıştır. Ahırların merkezden uzaklaştırılması, tarihi eser vasfındaki yapıların çevresinin düzenlenmesi, açıktan akan suların ıslahı, yaptığı önemli çalışmalardan bir kaçıdır.

Görsel 54. Yazlık Selçuk Sineması'nın Ana Kapısı, 1961 (Baytekin Çetinel Fotoğraf Koleksiyonu).

Görsel 55. Şifahiye Medresesi Bitişğinde, Yazlık Selçuk Sineması, 1956 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

2.2.10.Esen Sineması (1960 -1978)

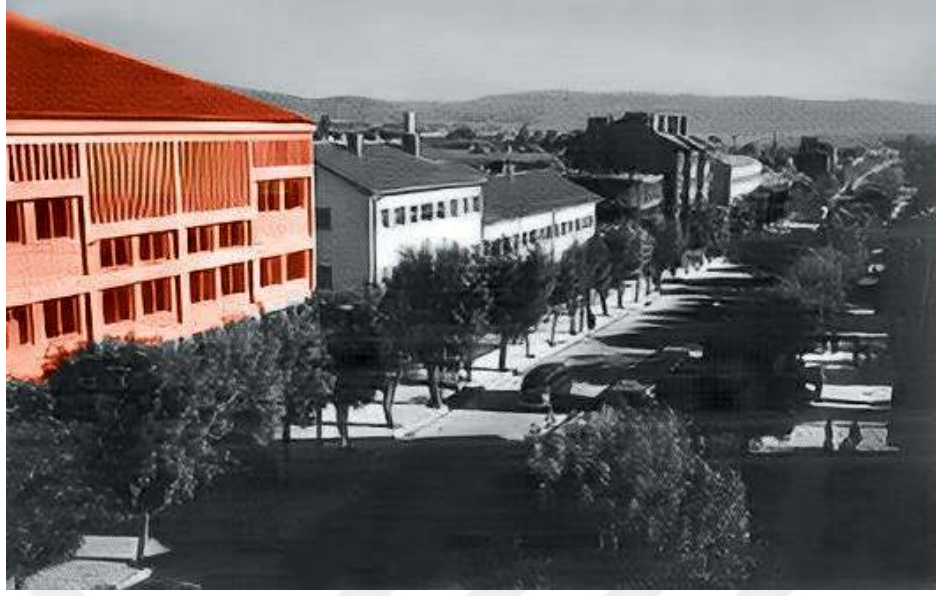
Esen Sineması (bkz, Görsel 56,57,58) Rüstem İzmirli, Aladdin Yalçın, Ali Öktemgil, Bekir Ünal tarafından 1958 yılında İstasyon caddesinde, bugün ki Esen Apartmanı'nın bulunduğu yerde inşaa edilmeye başlanmıştır (Y İzmirli 2021, sözlü görüşme). Binanın müteahhitliğini Savaş Kızıltoprak yapmıştır. Rüstem İzmirli, İzmir Yapı Mektebi mezunudur. Sivas'ın yetiştirdiği önemli müteşebbislerden olan Rüstem İzmirli, Sivas'ta inşaat, benzin istasyonu ve nakliye, otobüsçülük işleriyle ilgilenmiştir (İ İzmirli 2022,

sözlü görüşme). Sinema 1960 yılında faaliyete girmiştir. *Esen Sineması* 900 kişi alt salon, 300 kişilikte balkon vardır. Toplam 1200 kişilik bir sinemadır (bkz. Görsel 59). Ayrıca sinema binasında, sinema salonundan bağımsız bir alan bulunmaktadır (bkz. Görsel 58,59). Bu alan uzun yıllar kahvehane olarak işletilmiştir. Sinemanın ilk makinisti Muammer Asalkaya'dır (A Erturan 2022, sözlü görüşme).

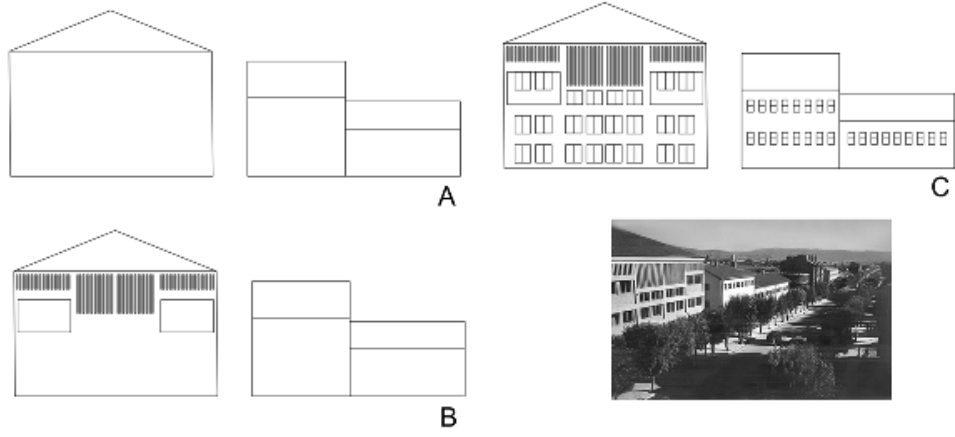

Görsel 56. Esen Sineması'nın İstasyon Caddesinden Görünümü, 1976. (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

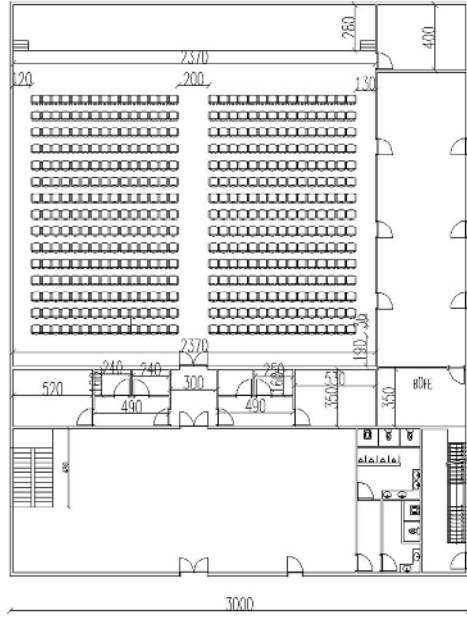
Sinemanın iki tane makinası vardır. Makinaların kurulumunda makinist Recep Karşlı çalışmıştır. Makinaların markası Fedi'dir. Recep Karşlı *Esen Sineması'nda* 1963 yılından, 1965 yılına kadar çalışmıştır. Ayrıca sinemanın bilinen makinistlerinden biri de Vahap Koç'tur. (bkz. Görsel 60), (Recep Karşlı 2022, Sözlü görüşme). *Esen Sineması'nı*, *Selçuk Yazlık Sineması'nı* kuran Hacı Paçacı, Ahmet Turan Akçadağ, Mehmet Yıldırım, Kazım Koç, Lütfü Kömürlüoğlu, Suzi Kömürlüoğlu, Faik Kıratik ve Sivas eşrafından Abdullah Çaşkurluoğlu (Tuafiyeci), Abdullah Mızrak (Sivas Sürat Nakliyat), Mehmet Avşar 1965–1971 yıllarında işletmişlerdir. *Esen Sineması'nın* 1965-1971 yılı arasındaki döneminde, sinemanın makinisti Onur Erçelik'tir. *Esen Sineması'nın* yazlık sineması bugün Sirer İlkokulu'nun bulunduğu yerde faaliyet göstermiştir. *Yazlık Sineması* 500 kişiliktir. Yazlık sinemasının perdesi 10m x 6m'dir. Yazlık Sinemanın 35 mm makinasının markası Fedi'dir.

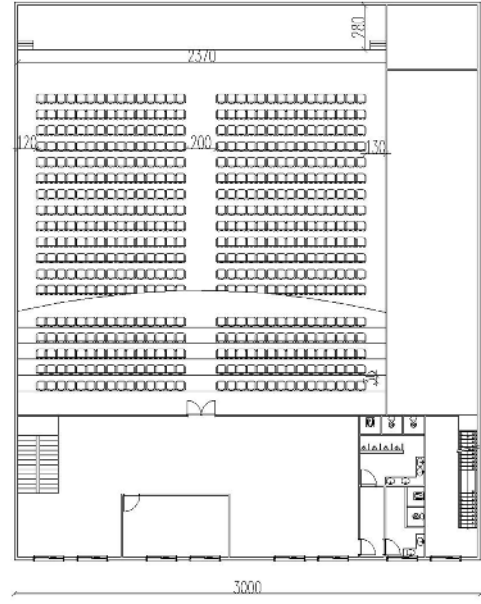
Görsel 57. Esen Sineması, Ön Cephe Görünümü, 1967(Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

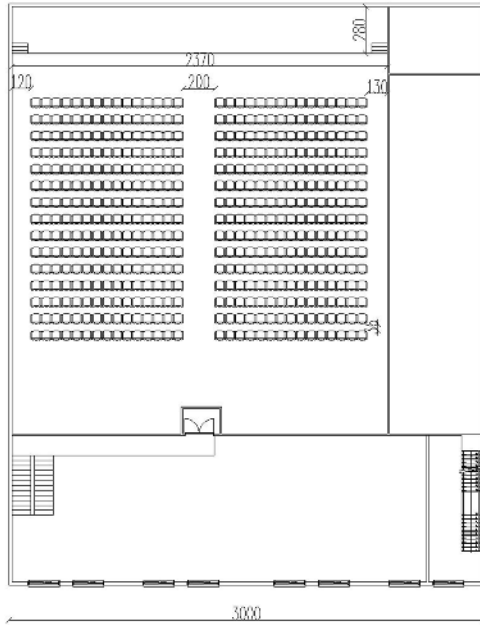
Görsel 58. Esen Sineması Dış Cephe Rölyef Çalışması, 2022 (Uğur Tuztaş Koleksiyonu).

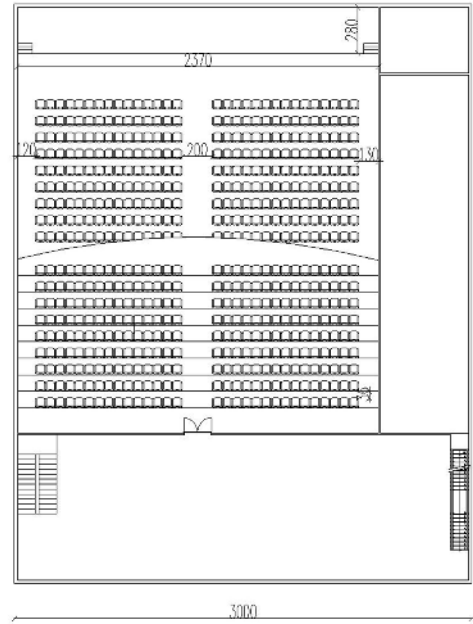
Zemin Kat

1. Kat

2. Kat

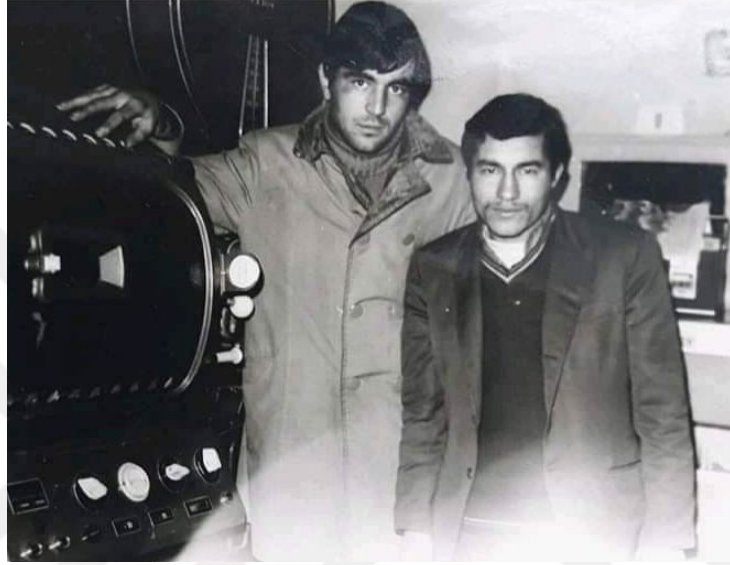

3. Kat

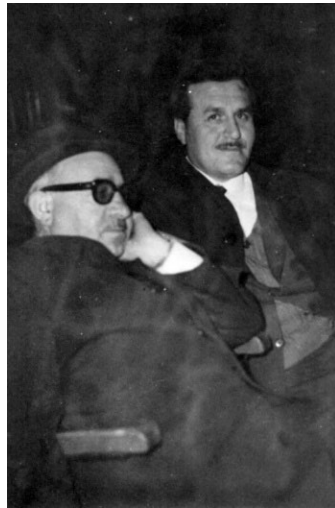
Görsel 59. Esen Sineması'nın 2 ve 3. Katlarının Planı, 2022 (Uğur Tuztaş Koleksiyonu).

Haber Gazetesi'nin "Esen Sineması'nın Büfesi Soyuldu" başlıklı haberi sinemada gerçekleşen bir olayı bize aktarmaktadır:

"Şehrimiz Alibaba mahallesinde oturan Kadir Yıldız isimli 15 yaşlarındaki şahıs dün gece saat 24.00 sıralarında Esen Sinemasına girerek sinema büfesini soyduktan sonra dışarıya çıkarken muntika bekçisi tarafından görülerek yakalanmıştır. Sanık Kadir Yıldız hakkında düzenlenen evrakla birlikte adliyeye sevk edilmiş ve ilk sorgusuna müteakip tevkif olunmuştur" (Haber, 16 Mart 1969: 2).

Görsel 60. Esen Sineması Makine Dairesi, Makinist Vahap Koç, 1970 (Recep Karşı Fotoğraf Koleksiyonu).

Görsel 61. (sol) Rüstem İzmirli, (sağ), Mehmet Suzi Kömürlüoğlu, 1965 (Mustafa Kömürlüoğlu Fotoğraf Koleksiyonu).

Görsel 62. Esen Sineması’nın Seyircilere Dağıttığı Reklamlı Peçete, 1965 (Mustafa Kömürlüoğlu Koleksiyonu).

“Hıçkırık” 1965 yılında Hülya Koçyiğit, Ediz Hun, Kartal Tibet’in baş rollerinde oynadığı, acıklı bir melodramdır. O dönem *Esen Sineması*’nı işleten Mehmet Suzi Kömürlüoğlu, (bkz. Görsel 61) sinema müşterilerine, seans girişlerinde peçete dağıtarak, sinemasının reklamını (bkz. Görsel 62) yapmıştır. Bugüne kadar ulaşan reklam materyali sayesinde *Esen Sineması*’nın 1965 yılında her gün 14.30, 16.30, 18.45, 21.00 saatlerinde dört matine film gösterimi yaptığını anlamaktayız.

Esen Sineması’nı 1971–1978 yılları arasında Ali Tipici (1926-1997) (bkz. Görsel 63) devir almıştır. Ali Tipici’nin ortakları kardeşleri Selahattin Tipici (1931-1997), Metin Tipici (1939 -2021) ve Oktay Tipici (1943)’dir (K Tipici 2021, sözlü görüşme). 1978 yılında sinema mülk sahipleri, binayı yıkıp yerine apartman yapma kararı almıştır. *Esen Sineması* böylelikle faaliyetine son vermiştir (M Kömürlüoğlu 2022, sözlü görüşme).

Görsel 63. Ali Tipici ve Metin Tipici (Kadir Tipici Fotoğraf Koleksiyonu).

2.2.11.Yazlık Güler Sineması (1959-1963)

Yazlık Güler Sineması, Selim Sırrı Zarlıoğlu ve Hasan Güler tarafından 1959 yılında açılmıştır. Sinema, İstasyon caddesinde, *Tan Sineması'nın* karşına denk gelen cadde üzerinde, Güler apartmanının bahçesinde (bkz. Görsel 64,65) faaliyet göstermiştir (A Erturan, 2021, sözlü görüşme). Sinemanın makinasının Hasan Güler'in mutfağında durduğu ve filmlerin buradan perdeye yansıtıldığı bilinmektedir. *Yazlık Güler Sineması* 450 kişi kapasitelidir. Kapanan *Ersin Sineması'nın* malzemeleri bu sinemada kullanılmıştır. Sinemanın 35 mm makinası *Tan Sineması'nın* eski makinası Ap 3'tür. Sinemanın makinistliğini Hayati Tarçın yapmıştır (A Erturan 2021, sözlü görüşme). *Yazlık Güler Sineması* fazla uzun ömürlü olamamıştır. 1962–1963 sezonunda kapandığı bilinmektedir (E Zarlıoğlu 2022, sözlü görüşme).

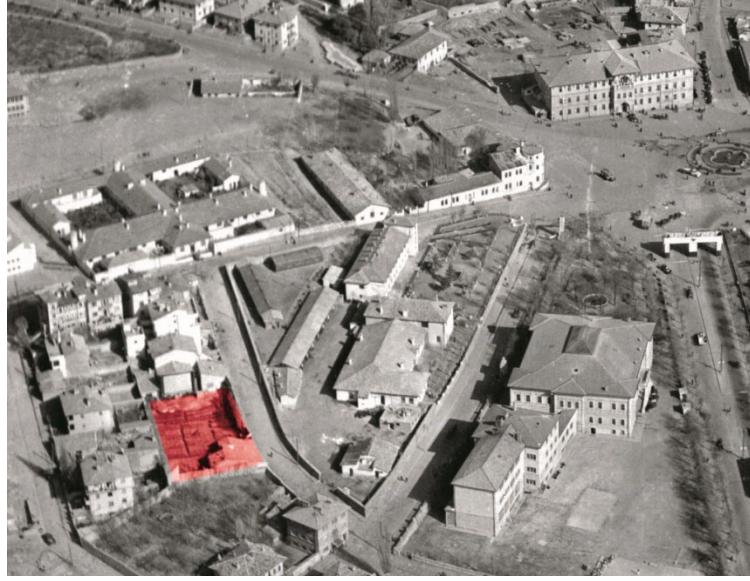
Görsel 64. Sivas Hava Fotoğrafı, Yazlık Güler Sineması'nın Bulunduğu Arsa, 1962 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

Görsel 65. İnönü Bulvarında, Soldaki İki Binanın Ortasına İnşa Edilmiş Dört Katlı Güler Apartmanı'nın Arka Bahçesinde Güler Sineması Faaliyette Bulunmuştur, 1962. (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

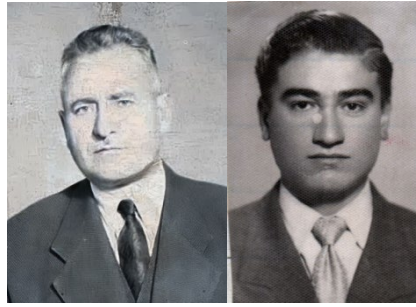
2.2.12. Yazlık Nur Sineması (1961-1975)

Yazlık Nur Sineması Sivas'ta bugün ki Sivas Ordu evinin arkasında Karapolatgil Apartmanı'nın bulunduğu yerde (bkz. Görsel 66), 1961 yılında, Ahmet Karapolatgil (1906 - 1974) ve Hakkı Karapolat (1928–1984) (bkz. Görsel 67) ortaklığında açılmıştır (F Erbaş 2021, sözlü görüşme). Dedesiyle aynı ismi taşıyan Ali Rıza Karapolat'tan (1955) aldığımız bilgiye göre; *Nur Sineması'nın* bulunduğu arsa Ali Rıza Karapolat'a (1882–1934) aittir. Ali Rıza Karapolat, Sivas'ta, Rıza Çavuş olarak tanınan, şehrin ileri gelen eşraflarındandır. Bugün Taç Sitesi'nin bulunduğu yerde Sivas Palas Oteli ve Sivas Palas Kiraathanesi Ali Rıza Karapolat tarafından işletilmiştir. Kahvehane ve otel 1972 yılında yıkılmıştır (A.R Karapolat 2022, sözlü görüşme).

Görsel 66. Sivas Hava Fotoğrafı, Nur Sineması, 1962. (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

Ahmet Karapolatgil (bkz. Görsel 65) Selanik doğumludur. Baba mesleği olan otelciliği ve kıraathane işletmeciliğini bir süre yaptıktan sonra, 1945–1970 yılına kadar Sivas'ta, Çocuk Esirgeme Kurumu muhasebeciliği görevini üstlenmiştir. Çalışkan, disiplinli kişilik yapısıyla kurumda öne çıkan personeller arasında yer almıştır (R Karapolatgil 2021, sözlü görüşme).

Görsel 67. Ahmet Karapolatgil, Hakkı Karapolat. (Recep Karapolatgil Fotoğraf Koleksiyonu).

Hakkı Karapolat, (bkz. Görsel 67) İstanbul Galatasaray Lisesi mezunudur. Başarılı lise hayatının ardından, üniversiteye kaydını yaptırmasına rağmen, Sivas'ta bulunan aile işlerinin başına geçmek mecburiyetinden dolayı, yükseköğrenimini yapmamıştır. Hakkı Karapolat aynı zamanda sinemanın makinistliğini yapacak teknik donanıma ve belgeye de sahiptir (bkz. Görsel 68). Hakkı Karapolat sinemayı çalıştırdığı dönemde, meteoroloji müdürlüğünden aldığı günlük raporlarla sinemacılık işine yön vermiştir.

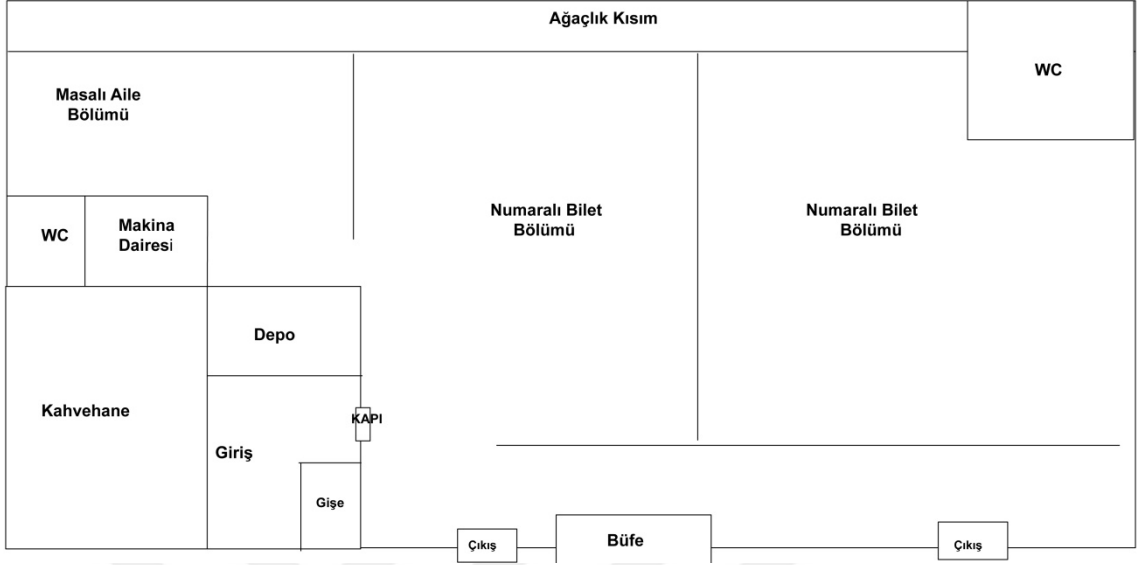
Açık hava sinemasında, insanları hava şartları yüzünden mağdur etmemek adına çaba gösteren işletmeci, o yıllarda belediye tarafından teşekkür ile ödüllendirilmiştir (A. R Karapolat 2021, sözlü görüşme).

Görsel 68. Hakkı Karapolat'ın Sivas Belediyesi'nden Aldığı Sinema Ehliyetnamesi (Ali Rıza Karapolat Koleksiyonu).

Yazlık Nur Sineması çevresi kapalı, ortalama 1000 metre karelik bir arsa üzerine kuruludur. Sinema yerleşkesinin içinde toplam dört tane ana bölüm bulunmaktadır. 200 metre karelik, tek katlı bina kahvehane, tuvaletler, gişe ve depo bölümlerinden oluşmaktadır. Tek katlı binanın sağındaki bölümde masalı aile bölümü bulunmaktadır. Bu bölüm ailelere hizmet etmektedir. Aile bölümü 160 kişi kapasitelidir. Toplamda kırk tane masa ve masaların etrafından dörder tane sandalye vardır. Arka kısmı oluşturan kahvehane ve masalı aile bölümünün önünde numaralı bilet bölümü yer almaktadır. Numaralı bilet bölümü 150 kişi kapasitelidir. Perdenin hemen önünde ise numarasız biletli bölüm yer almaktadır. Numarasız bölüm ortalama 200 kişi kapasitelidir (bkz. Görsel 69). Perde sinemanın doğu yönündeki duvarındadır. Sinemanın makinası 1955 yılında Ankara'dan, Amerikan Büyük Elçiliği'nden ikinci el olarak satın alınmıştır.

Sinemanın bilinen makinistleri Hayati Tançın ve Mete Çini¹⁶’dir. Mete Çini 1964–1967 yılları arasında çalışmıştır.

Görsel 69. Yazlık Nur Sineması Planı, 2021 (Recep Karapolat Koleksiyonu).

Yazlık Nur Sineması’nda hafta içi günde bir matine yapılmaktadır. Yaz akşamlarında filmler 19.30 başlamaktadır. *Yazlık Nur Sineması* 1961 yılından 1975 yılına kadar ara vermeksizin yaz aylarında hizmet vermiştir. Sinema mevsime bağlı olarak Hazirandan, Ekim ayına kadar seyircilerini ağırlamıştır (R Karapotgil 2022, sözlü görüşme). *Nur Sineması’nın* son döneminde İbrahim Kipel (1949) işletmeyi devir almıştır. İbrahim Kipel, Sivas Sanat Okulu yapı bölümü mezunudur. Abisi Rıza Kipel (1943) Adana’da ve Samsun’da film dağıtım işi yapmıştır. İbrahim Kipel abisine yardım ederek başladığı sinemacılık mesleğine 1971 yılında Kardeş Film Dağıtım firmasını kurarak devam etmiştir. Kipel, ortağı Oktay Tipici ile 1985 yılına kadar Sivas Merkez ve ilçelerde film dağıtımını yapmaya devam etmiştir. 1974–1975 sezonunda Kipel, *Nur Sineması’nı* bir sene işletmiş ve daha sonra sinema kapanmıştır (İ Kipel 2020, sözlü görüşme).

¹⁶ Metin Çini (1947), 17 Eylül 1967 yılında çıkan Kayseri Olayları sırasında, Kayseri Stadyumun da ölen 43 kişiden biridir. Kayseri’ye Sivas–Kayseri futbol karşılaşması için giden kafilelerden bir kısmının (çoğunlukla Çavuşbaşı Mahalleli olanlar) Nur Sineması’nın önünde toplanıp, Kayseri’ye doğru hareket ettiği bilinmektedir.

2.2.13.Sivas Yarı Açık Cezaevi Sineması (1962-1985)

Sivas Yarı Açık Cezaevi, Sivas Valisi Reşit Akif Paşa (1902) tarafından bugünkü Rahmi Günay Caddesi muhitinde inşa ettirilen ve 1962 yılından itibaren ceza evi olarak kullanılan tarihi binada hizmet vermiştir. 1962 yılından itibaren ceza evinin bulunduğu kampüse çeşitli ek hizmet binaları inşa edilmiştir. Bu binalardan birinde de sinemada bulunmaktadır (bkz. Görsel 70). Haber Gazetesi'nde "Halk Eğitim Müdürlüğü Ceza Evinde Film Gösterecek" başlıklı haberde, cezaevinin sinema salonunun faaliyete geçeceği bilgisi şu şekilde verilmiştir:

"Halk Eğitim Müdürlüğü Cezaevinde Film Gösterecek

Haber aldığımıza göre ilimiz Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü kapalı ceza evinde ve yarı açık kadınlar ceza evinde öğretici filmler gösterecektir. Bu cümleden olarak her hafta düzenlenecek olan bu müzik gecesinde mahkûmlara çeşitli konularda bilgi vermek, zamanlarını değerlendirmek gayesini gütmektedir. Müzik gecesindeki programlarda arzu eden mahkûmlara da yer verilecektir" (Haber, 1 Şubat 1969: 3).

Haberdan de anlaşıldığı üzere *Yarı Açık Cezaevi Sineması* 1969 yılından itibaren faaliyet göstermiştir. Sinema 600 kişilik tek salona sahiptir. Sinemada, balkon ve loca bulunmamaktadır. Salonun perdesi 6m x 10m'dir. Salonun 10m x 5m sahnesi mevcuttur. Sinema salonunun 35 mm makinası AP 6'dır.

Sinema'nın bilinen ilk dönem makinistleri 1969-1974 yılları arası mahkûmlardır.¹⁷ 1974 yılından itibaren sinemanın makinistliğini Ramazan Turgut¹⁸ yapmıştır. Turgut cezaevinin mahkûm infaz memurları kadrosunda görevli bir infaz koruma memurudur. Kişisel istidadı ve amirlerinin yönlendirmesiyle, sinemacılık mesleğini öğrenmiş ve 1985 yılına kadar sinemanın teknik ve idari işlerini üstlenmiştir.

¹⁷ Makinistlerin ilki Konyalı Kemal, Gümüşhaneli Mustafa'dır. Makinistlerin soyadı bilinmemektedir. 1969-1974 yılları arasında mahkûm makinistler halef-selef ilişkisi içinde kendilerinden sonra makinistlik yapacak mahkûmu seçip, mesleği öğretmişlerdir. Bu durum cezaevinde çeşitli suiistimallere sebep olmuştur. Durumu fark eden Ramazan Turgut çözümü makinistlik işinin cezaevi kadrosundan birinin tarafından yapılmasında görmüştür. Durumu üst makamlara bildirmiş, onay ve atama alarak mesleği mahkum makinistlerden öğrenip, sinema kapanana kadar aralıksız 11 sene boyunca sinema makinistliği görevini sürdürmüştür (R Turgut 2021 sözlü görüşme).

¹⁸ Ramazan Turgut, 1946 yılında Adıyaman Kahta doğumludur. 1971 Yılında Sivas Yarıaçık Cezaevin'de göreve başlamıştır. Ramazan Turgut 2007 yılında emekli olmuştur. Ramazan Turgut infaz koruma memuriyetinin yanında, mutfak sorumlusu, cezaevi iplik fabrikası sorumlusu ve sinema salonu sorumlusu olarak görev yapmıştır

Sivas Yarı Açık Cezaevi Sineması sadece mahkûmlara hizmet vermiştir. Sinema Cumartesi günleri erkeklere, Pazar günleri kadınlara olmak üzere haftada 2 gün film gösterimi yapmıştır. Filmler tek seans olarak, saat 13.00’te gösterilmektedir. Sinema, seyircilerinden herhangi bir ücret talep etmemiştir.

Görsel 70. Sivas Valiliği Fotoğraf Koleksiyonu, Sivas Yarı Açık Cezaevi Kampüsü ve Sinema Salonu, 2018.

2.2.14.Yazlık Birlik Sineması (1963-1965)

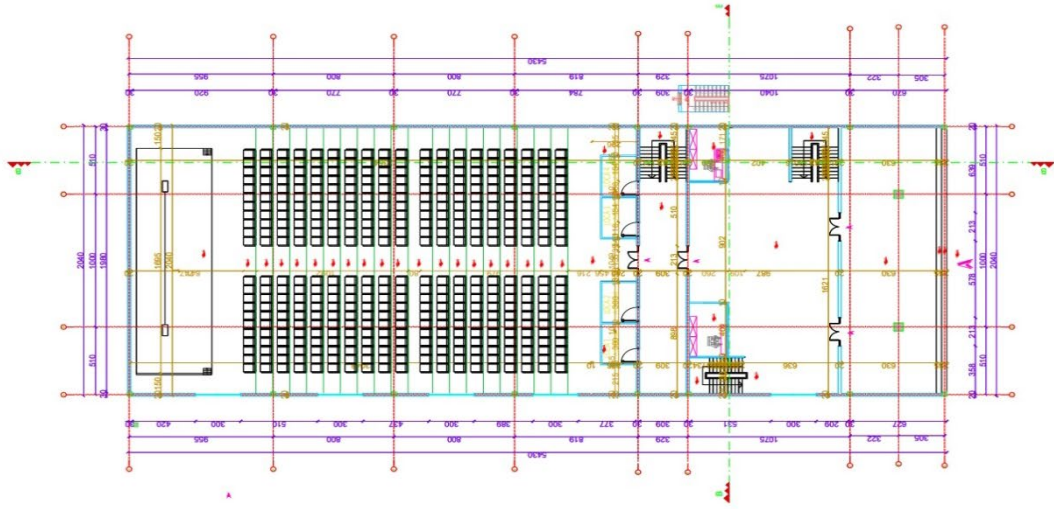
Yazlık Birlik Sineması ile yeterli bilgi bulunamamıştır. Dikimevi işçilerinin 1963-1965 yılları arasında işlettiği tahmin edilmektedir. Sinemanın yeri bugünkü Arı Sitesi'nin bulunduğu arsadır (bkz. Görsel. 71) *Yazlık Birlik Sinemasına* çalışmada tarihsel kronoloji içinde yer verilmiş ancak bilgiler teyide muhtaçtır.

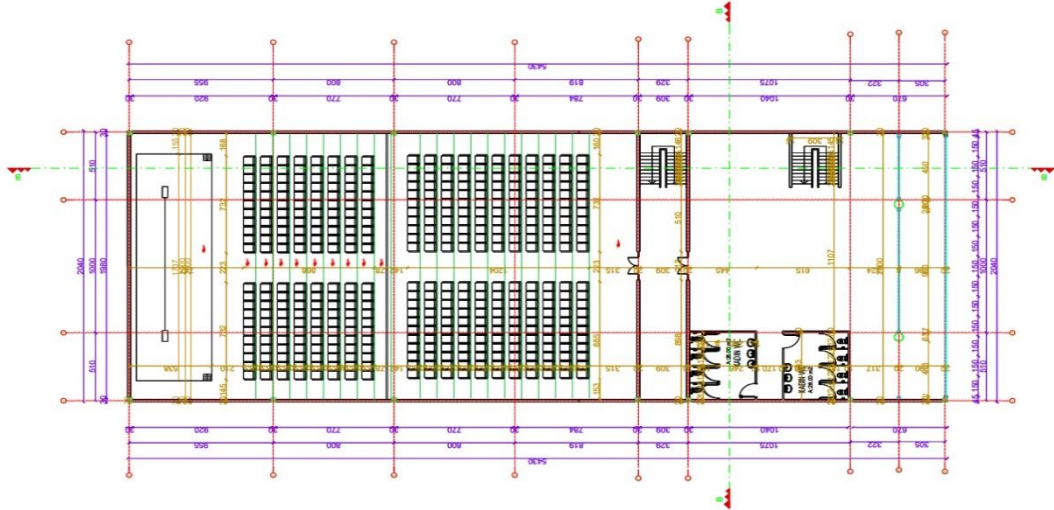
Görsel 71. Sivas Hava Fotoğrafı Yazlık Birlik Sineması, 1962 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

2.2.15.Omay İş Sineması (1965-1992)

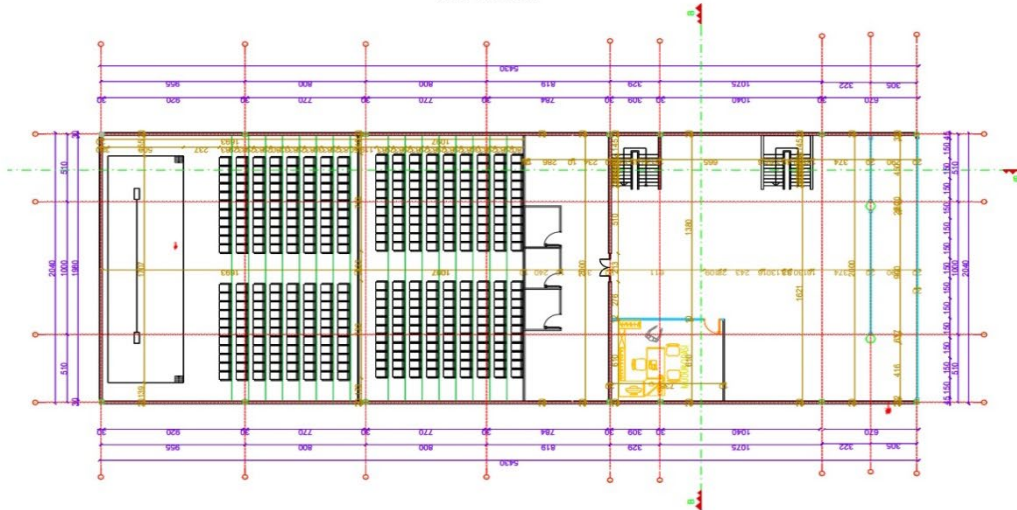
Omay İş Sineması 1965 yılında İstasyon Caddesi'nde açılmıştır. Sinemanın ortakları, Osman Karaoğlu, Metin Ayvazoğlu, Ali Tipici, Yalçın Ayvazoğlu, İbrahim Gökuluğ, Şükrü Günhan'dır. Sinemanın ismi ortakların isimlerinin baş harflerinden oluşturulmuştur. 1969-1972 yılları arasında *Omay İş Sineması'nın* müdürlüğünü İlhan Erçelik yapmıştır. Sinema zemin kat, ana salon ve balkon olmak üzere 3 katlıdır (bkz. Görsel 72) Ana salon 500, balkon 350 seyirci kapasitelidir. *Omay İş Sineması* (bkz. Görsel 73) toplam 850 kişi kapasitelidir. Sinemanın ana salonunda makine dairesinin sağında ve solunda 3 şer tane olmak üzere toplamda 6 tane locası vardır. Sinemanın 15m x 5m sahnesi bulunmaktadır. Perde 10m x 6m'dir. Makine dairesinde biri yedek olmak üzere iki tane makine bulunmaktadır. 35 mm makinaların markası, Iskra KN-3'tür (bkz. Görsel 74-77). Sinema'nın makinistliği Recep Karlı yapmıştır (A Durak 2021, sözlü görüşme).

Zemin kat

1. Kat

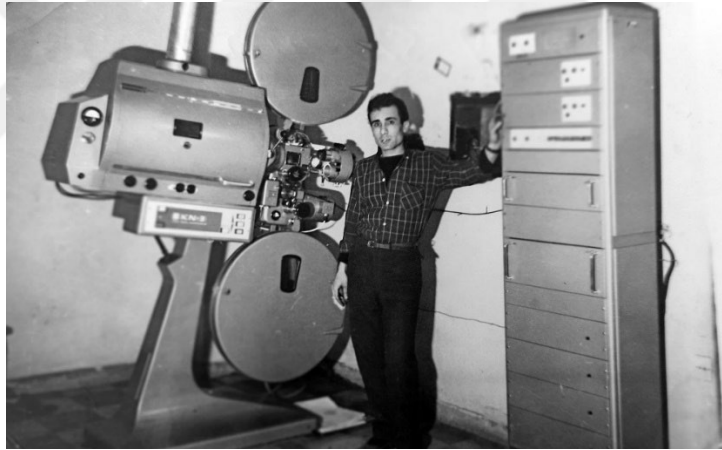

2. Kat

Görsel 72. Omay Sineması Kat Planları, 2022 (Uğur Tuztaş'ı Koleksiyonu).

Görsel 73. Omay İş Sineması Giriş Kapısı, 1967 (Recep Karşlı Fotoğraf Koleksiyonu).

Görsel 74. Omay İş Sineması Makine Dairesi, KPD 2, 35 mm Sinema Makinesi, 1965 (Recep Karşlı Fotoğraf Koleksiyonu).

Omay Sineması'nın Sivas'ın sosyal hayatındaki önemini gösteren haber şu şekildedir :

“Ali Tipici'nin Örnek Hareketi

İstanbul'daki Sivas Yüksek Talebe Cemiyeti yararına Omay Sineması sahibi Ali Tipici 25 Şubat Salı günü sinemasını bedava verecektir. Ali Tipici'nin talebe cemiyetine yaptığı bu yardım şehirde taktirle karşılanmıştır” (Haber, 21 Şubat 1969: 2).

Omay İş Sineması'nda 1960 yıllardan 1970'lerin ortalarına kadar, her gece 18.30'da aile matinesi düzenlenmiştir. Müzik gruplarının (bkz. Görsel 75) sinema seyircilerine film gösteriminin öncesinde 3-4 parçalık mini konserler verdiği bilinmektedir.

Görsel 75. Omay İş Sineması 18.30 Matinası Öncesi Uranüs Müzik Gurubu'nun Mini Konser Etkinliği. (Davul Tefvîk Yücel, Kontrbas Çetin Uslu, Ritim Gitar Oğuz Kitapçı, Solist Cemil Ertürk, Solo Gitar Aydoğan Gölbaş, Klavye Zafer Ertürk, 1967 (Aydoğan Gölbaş Fotoğraf Koleksiyonu).

Görse 76. Omay Sineması, Derya Düğün Salonu'nun Genel Görünüşü, 1991 (Recep Karşlı Fotoğraf Albümü).

Omay İş Sineması'nı 1980-1992 yılları arasında Oktay Tipici işletmiştir. 1980 yılında Oktay Tipici alt katı düğün salonu yapmış, (bkz. Görsel 76) işletmenin balkon kısmı sinema olarak devam etmiştir. Oktay Tipici düğün salonuna kızının adını koymuştur. *Omay İş Sineması'nın* makinistliğini 1965 yılından kapandığı tarih olan 1992 yılına kadar Recep Karşlı yapmıştır (bkz. Görsel 77). 1992 yılında *Omay İş Sineması'nın* bulunduğu binayı Muhterem Amcaoğlu ve Turan Çaycı satın alıp, yıkmıştır. Bugün sinemanın bulunduğu yerde Omay Apartmanı bulunmaktadır (R Karşlı 2021, sözlü görüşme).

Görsel 77. Sinema Makinisti Recep Karşlı'nın Sivas Belediyesi'nden Almış Olduğu Sinema Operatörü Ehliyetnamesi (Recep Karşlı Koleksiyonu).

2.2.16.Derya Sineması (1977-1985)

Derya Sineması'nın (bkz. Görsel 78) bulunduğu yer 70'li yıllarda Heriş Düğün Salonu olarak hizmet vermiştir. Düğün salonunda yaşanan bir cinayet neticesinde salon bir süre kapalı kalmıştır. 1980 yılında düğünün salonunun yerinde Oktay Tipici tarafından *Derya Sineması* açılmıştır. Sinema 500 kişilik tek salonda faaliyet göstermiştir. Perdesi 3m x 6m'dir, 35 mm makinası Türkel markadır. Sinemada bir tane makine bulunmaktadır. Sinema, 1987 yılına kadar faaliyetlerine devam etmiştir. *Derya Sineması* 1987 yılında kapanmış ve 1993 yılına kadar salon Oktay Tipici tarafından düğün salonu olarak işletilmiştir. Ticari alan 1997 yılında Selahattin Koçer ve Nurettin Koçer'den, Aydın Durak ve Fikri Durak tarafından satın alınmış ve 24 Eylül 1998 tarihinde Klas Sineması 3 salonlu olarak faaliyete girmiştir (A Durak 2021, sözlü görüşme).

Görsel 78. Derya Sineması, Ana Girişi, 1980 (Recep Karşı Fotoğraf Koleksiyonu).

2.2.17.Konak Sineması (1967-1980)

Konak Sineması’nın bulunduğu Konak Pasajı, (bkz. Görsel 79) 1967 yılında İhsan Buyruk ve Sadettin Çinigil ortaklığında yaptırılmıştır. Sinemanın bulunduğu arsanın yeri İhsan Buyruk’a aittir. Bina temelden sinema planlanarak yapıldığı için, *Konak Sineması* izleyiciler açısından oldukça konforludur. Sinemanın işletmeciliğini Ali Tipici yapmıştır. Sinema tek salonda (bkz. Görsel 80) 700 kişi kapasitelidir. Sinemanın balkonu ve locası yoktur. Perdesi ortalama 10m x 6 metredir. *Konak Sineması*’nın 1980 yılında kapandığı bilinmektedir (F Durak 2021, sözlü görüşme).

Görsel 79. Konak Sineması'nın Faaliyet Gösterdiği Bina, 2021(Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

Görsel 80. Konak Sineması Ana Salon, 2021 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

2.2.18.Yıldız Sineması (1971-1996)

Yıldız Sineması (bkz. Görsel 81) Sivas Merkez'de Atatürk Caddesi üzerinde 1973 yılında faaliyet göstermeye başlamıştır. Ali Tipici - Fahri Tirkeş sinemanın ilk ortaklarıdır. Ali Tipici Sivas'ta sinema filmi dağıtımı ve salon işletmeciliği konusunda deneyimli bir isimdir. Fahri Tirkeş ise Yıldız pasajının ve sitenin ortaklarından. Sinema ilk yapıldığı yıllarda bir salona sahiptir. Salon balkon ve alt salon olarak iki kısımdan oluşmaktadır. Ana salon 500, balkon ise 180 kişiliktir. Sinemanın toplam kapasitesi 680 kişidir. Sinemanın locası yoktur. *Yıldız Sineması'nda*, hafta içi her gün 14:30, 20:30, hafta sonları ise Cumartesi, Pazar günleri sabah 10:30 film gösterimi yapılmıştır.

Görsel 81. Yıldız Sineması'nın Atatürk Caddesinden Görünüşü, 2015 (Fikri Durak Fotoğraf Koleksiyonu).

Yıldız Sineması'nda ağırlıklı yerli filmler oynatılmaktadır. 1996 yılında *Yıldız Sineması* Fikri Durak tarafından devralınmıştır. Sinemanın ismi *Güven Sineması* olarak değiştirilmiştir. Sinemayı Fikri Durak 2003 yılına kadar işletmiştir. Sinema 2004 yılında kapanmıştır. *Yıldız Sineması* 2007 yılına kadar kapalı kalmıştır. Sinemayı Aydın ve Fikri Durak 2009 yılında tekrar devralmıştır. Bu tarihte sinemanın ismi *Klas 2* olarak değiştirilmiştir. 2009 yılında sinema tadilata sokularak balkon ve salondan oluşan iki bölüm 5 salona bölünerek toplam 5 salonlu bir sinema haline getirilmiştir. 1. salon 180 kişilik, 2. salon 170 kişilik, 3. salon 125 kişilik, 4. salon 90 kişilik 5. Salon ise 90 kişiliktir (bkz. Görsel 82,83). Tadilattan sonra sinemanın kapasitesi 680'den, 655 kişiye düşmüştür. Günümüzde *Klas 2 Sineması* faaliyetine *Cinenora 2* olarak devam etmektedir. Sinema bugün halen, Aydın Durak ve ortakları tarafından işletilmektedir (F Durak 2021, sözlü görüşme).

Görsel 82. Klas 2 Sineması Bilet Gişesinden Görünüm, 2017 (Fikri Durak Fotoğraf Koleksiyonu).

Görsel 83. Klas 2 Sineması Kantininden Görünüm, 2017 (Fikri Durak Fotoğraf Koleksiyonu).

2.2.19. Sıcak Çermik Yazlık Sineması (1974-1976)

Sıcak Çermik Yazlık Sineması, Osman Nuri Kuruç tarafından 1974 yılında Sivas Yıldızeli ilçesine bağlı Sıcak Çermik'te işletilmiştir. Osman Nuri Kuruç, ilk gençliğinde Sivas sinema sektöründe, teşrifatçılık, büfecilik ve makinistlik yapmış bir sinema emekçisidir. Ayrıca Sivas'ta 2014 yılına kadar Set Video adında bir videokaseti kiralama firması işletmiş ve bu meslekten emekli olmuştur (M Kuruçum 2021, sözlü görüşme).

Sinema dönemin belediye başkanı Orhan Ekenel ile işletmecisi Osman Nuri Kuruç arasında imzalanan 10 yıllık sözleşme ile hayata geçmiştir. *Sıcak Çermik Sineması* Haziran ayından Eylül ayına kadar faaliyette bulunmuştur. Sinema çalıştığı dönemde çermik sakinlerinden ve yakın köylerden büyük ilgi görmüştür. Televizyon ve video teknolojisinin ilerlemesi ile halkın sinemaya olan ilgisi azalmış ve *Sıcak Çermik Sineması* iki senelik faaliyetin ardından kapanmıştır (Yasak, 2008: 66).

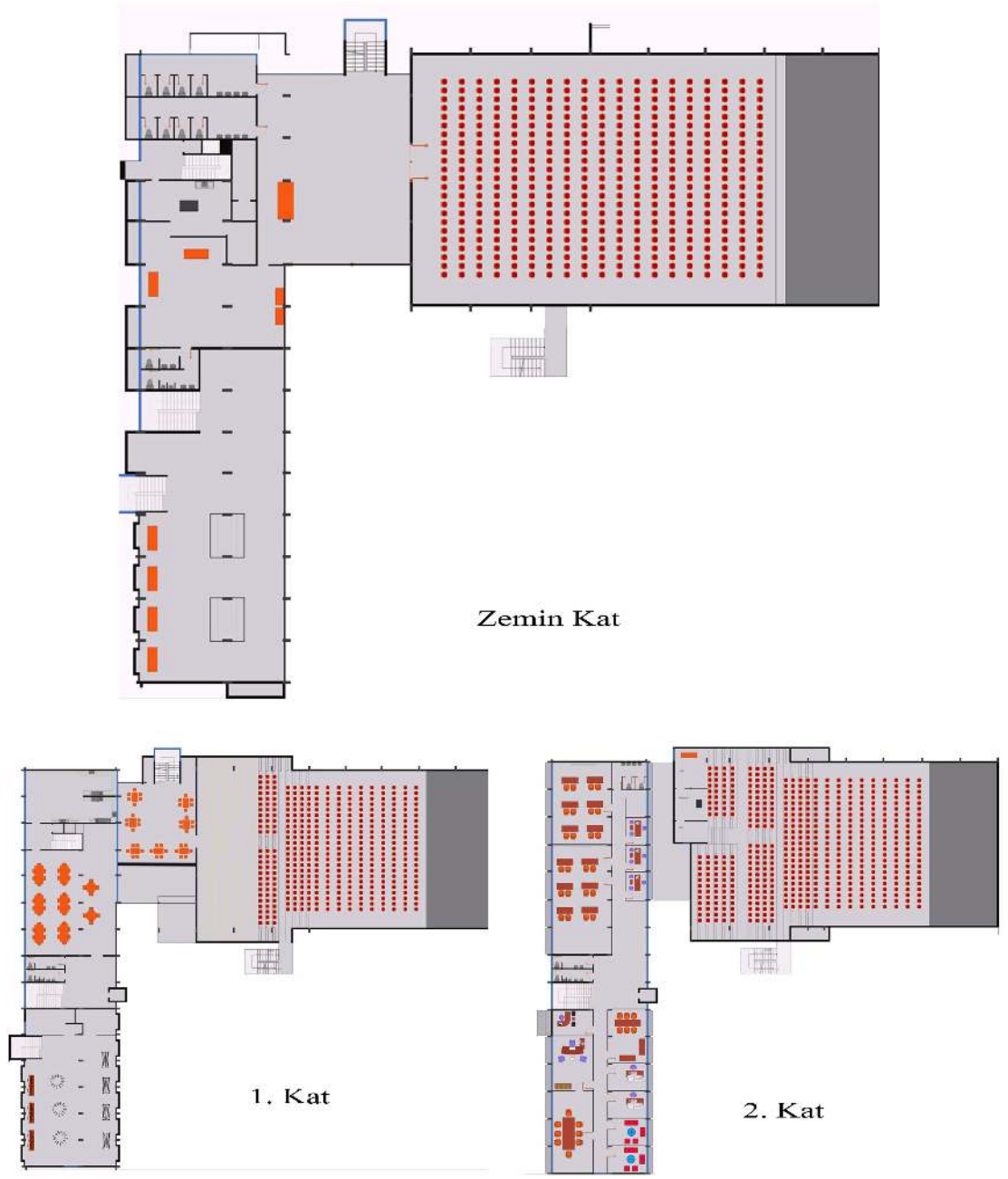
2.2.20.Emek Sineması (1974–1982)

Emek Sineması (bkz. Görsel 84), T.C.D.D Tren Garı'nın karşısında Demiryol–İş Sendikası'na ait binada, 1974 yılında açılmıştır. Bina, sinema olacak şekilde tasarlanarak inşa edildiği için fiziksel şartları işletmeye oldukça elverişlidir. Sinemayı ilk işleten Ali Tipici'dir. Açıldığı dönemde Sivas'ın sahip olduğu en konforlu sinemadır. *Emek Sineması*'nın 950 seyirci kapasitesi vardır (bkz. Görsel 84). Perdesi 12 m x 6 m'dir (A Durak 2021, sözlü görüşme).

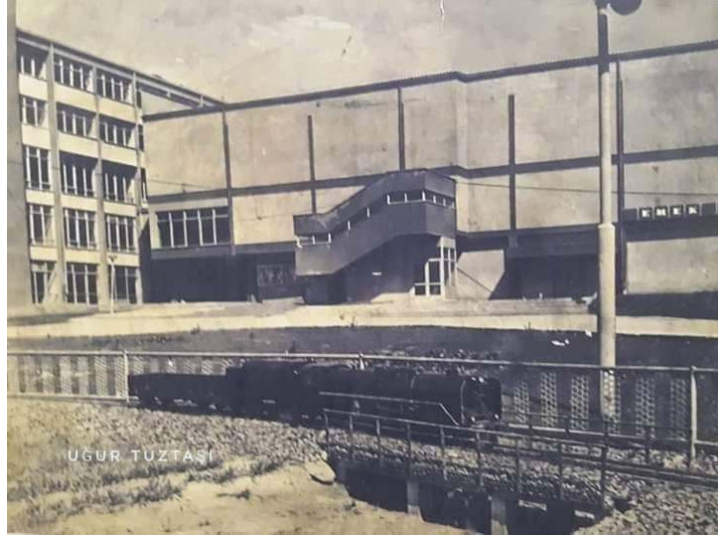

Görsel 84. Emek Sineması'na Alparslan Türkeş'in Gelişi, 1972 (Sirer Doğan Fotoğraf Koleksiyonu).

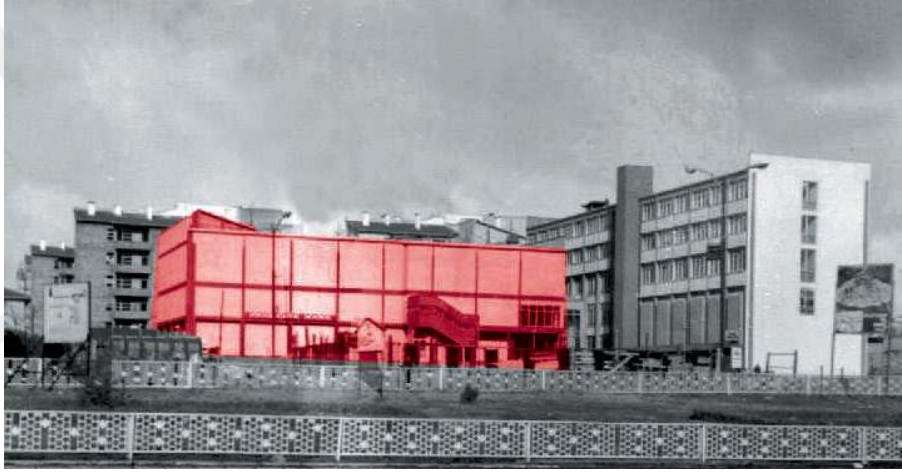
Emek Sineması'nı 1987 yılında İbrahim Kipel (1949), Ali Tipici'den devir almıştır. İbrahim Kipel'in çocukluk yıllarında abisi Rıza Kipel'in yanında sinema işçisi olarak sektörde çalışmaya başlamıştır. Rıza Kipel Adana'da film dağıtım işi yapan bir tüccardır. *Emek Sineması*'nda (bkz. Görsel 85, 86, 87). Cumartesi, Pazar günleri 10:30, 12:00, 14:00, 18:00 saatlerinde 5 seans film gösterilmiştir. Hafta içi ise 14:30 ve 20:30 iki seans olarak film gösterimi yapılmıştır (İ Kipel 2021, sözlü görüşme). *Emek Sineması* 1982 yılında kapanmıştır.

Görsel 85. Emek Sineması'nın Kat Planları, 2022 (Uğur Tuztaş'ı Koleksiyonu).

Görsel 86. Sivas Emek Sineması, 1972 (Uğur Tuztaşı Koleksiyonu).

Görsel 87. Emek Sineması Genel Görünüm, 1974 (Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu).

2.2.21.Sivas Atatürk Kültür Merkezi Sineması (1990-2001)

Sivas Atatürk Kültür Merkezi'nin temeli 13 Mayıs 1980 yılında Teyfik Koraltan'nın Kültür Bakanlığı döneminde Sivas Merkez kale mevkiinde atılmıştır. Atatürk Kültür Merkezi, Ekim 1987'de faaliyete geçmiştir (Sağlam, 1989: 3). Uzun yıllar boyunca, Sivas Kültür Merkezi Müdürlüğü (bkz. Görsel 88) Sivas'taki tek çok amaçlı salona sahip kurum olarak faaliyette bulunmuştur ( nce, 1999: 99). Yakın döneme kadar ildeki tüm kültürel faaliyetler bu salonda yapılmıştır. 2003 yılında Kültür ve Turizm bakanlıkları birleşince, kültür merkezi müdürlükleri feshedilmiştir. Birleşmeden sonra Atatürk Kültür Merkezi, Sivas Kültür Müdürlüğü'ne devredilmiştir (A Opan 2022, sözlü görüşme).

Görsel 88. Sivas Kültür Merkezi Sineması'nın Hizmet Verdiğ   ok Amaçlı Salon, 2014 (Ahmet Opan Fotoğraf Koleksiyonu).

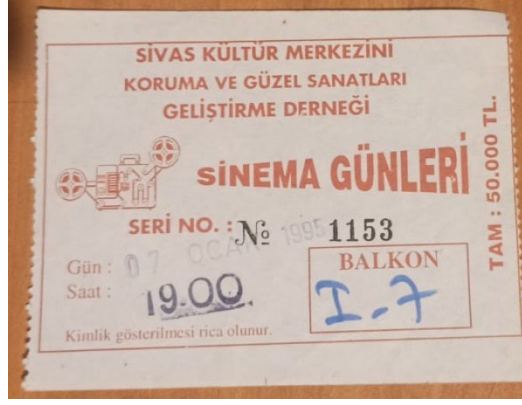
Sivas Atatürk Kültür Merkezi'ne sinema hizmetinin verilmesi Ahmet Opan'ın kurum müdürü olduğ  dönemde başlamıştır. Opan'ın kişisel olarak sinemaya ilgisi vardır. 80'lerde Sivas'taki tüm sinema salonlarının kapanmasıyla, Sivas'ta nitelikli sinema salonu eksikliğinin farkına varmıştır. 1989 yılında Sinema ve Telif Hakları Genel Müdürlüğü'ne müracaat gerçekleştirilmiştir. Gerekli yazışmaların sonu lanmasıdan sonra o dönemin Sivas Valisi olan Ahmet Karabilgin'in destekleri ve himayesi ile 1990 yılında Sivas Kültür Merkez'inde ilk film gösterimleri gerçekleştirilmiştir. Sinemanın toplam kapasitesi 620 kişidir. Koltuklar 477 ana salon, 233 kişİ balkon (bkz. Görsel 89) şeklinde dağılım göstermektedir. Sinemanın iki tane Kültür Bakanlığı tarafından gönderilmiş makinası vardır. Makinaların markaları Iskara Kn 3 ve Prevost 55'dir.

Sinemanın perdesi 10m x 6m'dir. Sinemanın faaliyette olduğu yıllar boyunca Recep Karşlı makinistlik yapmıştır (A Opan 2022, sözlü görüşme).

Görsel 89. Sivas Kültür Merkezi Sineması'nın Faaliyet Gösterdiği Çok Amaçlı Salon, 2013 (Ahmet Opan Fotoğraf Koleksiyonu).

Sivas Atatürk Kültür Merkezi Sineması'nda gösterilen ilk filmler Kültür Bakanlığının telif haklarını elinde bulundurduğu yerli yapımlardır. İlk gösterimleri gündüz 14:30 akşam 20:00'de yapılmıştır. Bu gösterimler için seyircilerden ücret alınmamıştır. Kültür Bakanlığı'nın sahip olduğu filmlerin uzun yıllardır seyirci tarafından seyredilen yerli yapımlar olması sebebiyle sinema seyirci sayısı her seans için 20–30'u geçmemiştir. Ahmet Opan ilk film gösterim tecrübesinden sonra, İstanbul'daki Özen Film dağıtım firmasına ulaşmıştır. Özen Film, Samsun'da faaliyet gösteren ve daha sonra Sivas'ta sinema işletmeciliğine girecek olan Aydın Durak'a, Ahmet Opan'a yönlendirmiştir. O dönem Samsun bölgesi film dağıtım firmaları Sivas'a film teymin etmektedir. Ahmet Opan, Aydın Durak ile 2. vizyon filmleri (güncel olmayan filmler) Sivas'a getirmek üzerine anlaşma yapmıştır. Sivas Kültür Merkezi'nde gösterilen ilk yabancı film 1991 yılında vizyona konmuştur. Film Kurtlalar Dans'tır. Gösterilen İkinci film ise Kuzuların Sessizliği'dir (bkz. Görsel 90). Her iki filmde Sivas'ta büyük gişe başarısına imza atmıştır.

Görsel 90. Kültür Merkezi Sineması Bileti, 1995.

Şehir içinde filmlerin reklamı panolar vasıtasıyla yapılmaktadır. Kültür Müdürlüğü'ne ait panolar, Sivas  ehir Meydanı'nda, Buruciye Medresesi'nin önünde, İstasyon caddesinde, eski Numune Hastanesi'nin önünde, Cumhuriyet  niversitesinde, Dört yol mevkiinde yer almaktadır. *Sivas Kültür Merkezi Sineması*, Sivas merkezde m te ebbislerin sinema i letmecili ine girmesi ile azalan seyirci sayısından dolayı 2001-2002 sezonunda kapanmıştır. Salon bugün halen, Sivas Devlet Tiyatrosu Müdürlüğü ve Sivas Kültür Müdürlüğü etkinliklerinde kullanılmaktadır (A Opan 2022, sözlü görüşme).

2.2.22.Klas Sineması–Cinenora Sineması (1999-Devam)

Klas Sineması (bkz. Görsel 91) 1999 yılında Aydın Durak,  zcan Av ar, Mustafa Erdoğan tarafından açılmıştır. Aydın Durak 1956 yılında Sivas'ta dünyaya gelmiştir. Durak, meslek hayatına 1969 yılında *Yıldız Sineması*'nda ba lamı tır. 1971 yılında tam mesaili olarak *Esen Sineması*'nda çalışmaya ba lamı tır. O dönemde *Esen Sineması*'nı Oktay Tipici i letmektedir. Aydın Durak, 1984 yılına kadar çeşitli sinemalarda ve film dağıtım firmalarında çalışmıştır. 1984 yılında Samsun'a ta ınmı tır. Samsun'da Güven Film isminde bir firma kurarak film dağıtım i ine girmiştir. Aydın Durak 1993 yılında Erzurum'da *Zafer Sineması*'nı devralmı tır. *Zafer Sineması*'nın işletmesini Aydın Durak'ın kardeşi Fikri Durak yapmıştır. 1996 yılında sinemanın binasının Erzurum Belediyesi tarafından yıkılması sonucu sinema kapanmıştır. Aydın Durak Samsun'da film dağıtım i ine devam ederken, Sivas'ta *Yıldız Sineması*'nı devralmı tır. *Yıldız Sineması*'nın işletmesini Asım ve Fikri Durak yapmıştır (A Durak 2021, sözlü görüşme).

Görsel 91. Klas 1 Sineması Afiş Bilbordü ve Sineması Bilet Gişesi, 2014. (Fikri Durak Fotoğraf Koleksiyonu).

Sinemanın ilk açıldığı tarihte üç tane salonu bulunmaktadır. Salonlardaki seyirci dağılımı birinci salon 170, ikinci salon 130, üçüncü salon 90 kişi şeklindedir. 2002 yılında yapılan tadilat neticesinde salon sayısı dörde çıkarılmıştır. Büyük salon ikiye bölünmüş ve seyirci sayısı 50 kişi daha artırılmıştır. Sinemanın toplam seyirci kapasitesi 440 kişidir. *Klas ve Yıldız sinemaları* 2012 yılında Aydın Durak ve ortakları tarafından Hasan Çobanoğlu'na devir edilmiştir. 2021 yılında Hasan Çobanoğlu *Klas Sineması'nı* tekrar Aydın Durak ve ortaklarına devretmiştir. Günümüzde *Klas Sineması* faaliyetine *Cinenora* olarak devam etmektedir. Sinema bugün halen, Aydın Durak ve ortakları tarafından işletilmektedir (F Durak 2021, sözlü görüşme).

2.2.23. Polat Center Sineması (2003-2017)

Polat Center Sineması 2003 yılında Hakan Polat tarafından, Polat Center İş Merkezi'nin (bkz. Görsel 92) alt katında açılmıştır. *Polat Center Sineması* (bkz. Görsel 93) 8 salona sahiptir. 1,2,3,4,5'inci salonlar 75'ed kişiliktir. 6,7 ve 8. salonlar 45'er kişiliktir. Sinemanın toplam kapasitesi 500 kişidir. Perdeler 2.5m x 5m'dir. Sinemanın makinistleri Bekir Altındal ve Atahan Hangişi'dir (H Hangişi 2022, sözlü görüşme). Sinemanın 35 mm makinaları Türkel'dir. Sinema 2017 yılında kapanmıştır. (A Durak 2021 sözlü görüşme).

Görsel 92. Polat Center Sineması'nın Yer Aldığı Polat İş Merkezi, 2014.

Görsel 93. Polat Center Sineması Girişi ve Bilet Gişesi, 2014.

2.2.24. Sivas İva Park Avşar Sineması (2016–Devam)

Primemall Sivas Alışveriş Merkezi (bkz. Görsel 94) 2016 yılında Sivas Merkez’de faaliyetlerine başlamıştır. *Sivas Avşar Sineması* alışveriş merkezinin üçüncü katında sekiz ayrı salonda alışveriş merkeziyle aynı yıl faaliyet göstermeye başlamıştır (bkz. Görsel 95,96,97). Sinema toplam 1139 kişiliktir. Salonların seyirci kapasiteleri tablo 4’de verilmiştir.

Salon 1	Salon 2	Salon 3	Salon 4	Salon 5	Salon 6	Salon7	Salon 8
246	81	126	185	151	127	105	118

Tablo 4. Sivas Avşar Sinema Salonlara Seyirci Sayısı Dağılımı.

Sinemanın 8 tane sinema makinasının tamamı Sony 2K dijital sistemdir. Salonların ses sistemi Dolby Dijital 720'dir. Sinemanın bütün, idari ve teknik süreçleri TMS (Theater Management System) isimindeki otomasyon yazılımı tarafından yürütülmektedir (A Hangisi 2021, sözlü görüşme).

Görsel 94. Sivas İva Park Alışveriş Merkezi'nin Dış Görünümü, 2018.

Görsel 95. Sivas İva Park Avşar Sineması Girişi 2022 (Atahan Hangişi Fotoğraf Koleksiyonu)

Görsel 96. Sivas İva Park Avşar Sineması Bilet Gişesi, 2022 (Atahan Hangişi Fotoğraf Koleksiyonu)

Görsel 97. Sivas İva Park Avşar Sineması Fuaye Alanı ve Büfe Kısmı, 2022 (Atahan Hangişi Fotoğraf Koleksiyonu).

SONUÇ

“Sinema nedir?” sorusuna her biri birbirinden isabetli yüzlerce cevap verilebilir. Sinemayı bir sanat dalı olarak var eden disiplinlerin çokluğu ve karmaşıklığı bu sorunun cevabını ve niteliğini çeşitlendirir. Bir filmi değerlendirirken, onu oluşturan en küçük parçayı incelediğimizde, üzerimize o parçanın tabi olduğu karmaşık bütünün ağırlığı biner. Türkiye’de sinema işletmeciliği ve sinema salonları bu karmaşık parçalar üzerine en az çalışılmış konudur. Sinemalar, barındırdıkları sosyal aktivitenin hareketliliğini tüm çevrelerine yayan ve toplumu kültürel olarak dönüştüren dinamik yapılardır. Bu özellikleriyle, bulundukları toplumdaki bireylerin hayatlarında çok önemli yer tutarlar. Günümüzde bir toplumun kültür hayatını anlamak bir bakıma o şehrin sinemalar ile ilişkisini anlamaktan geçer. Çünkü şehirler karmaşık ve heterojen yapıları ile bireylerin sosyolojik olarak farklı yapılar içinde konumlandığı yerleşimlerdir. Şehir hayatının temel bileşenlerinden birisi olan sinemalar, modern ideali inşa etmenin bir aracı olarak hükümetlerin ve iktidar sahiplerinin hakim olmak isteyeceği kadar büyük bir etki alanına sahiptir. Batıcı bir modernleşme modelini takip eden fakat siyasi ve toplumsal hayatın sürekli kırılmalara maruz kaldığı Türkiye’de sinemacılık, içerisinde büyük zorluklar barındıran bir iş kolu olarak öne çıkmaktadır. Ülkemizde darbeler, iktidar değişiklikleri, yasal boşluklar, tröst savaşları, ekonomik daralmalar ve daha bir çok uluslararası ve ulusal sorun, sinema salonu işletmecilerini yıpratmış ve çoğu kez sinema işletmeleri tam anlamıyla kök salamadan ticari hayatlarına veda etmek zorunda bırakılmışlardır. Tüm bu karmaşanın içinde sinemacılık ve sinema salonlarının tarihi geçmişlerine yönelik çalışmaları yapılamamıştır. Bu yüzden sektörle ilgili çok değerli bilgiler kayıt altına alınamadan kaybedilmiştir.

Sivas, Cumhuriyet’in erken döneminde ayrıcalıklı bir konuma yükselmiş, demiryolları ve çeşitli sanayi yatırımlarıyla bayındır hale gelmiştir. Ulaşım imkânlarının artması ve çalışmaya başlayan sanayi tesisleri, Sivas’ta sosyal, kültürel hayata dinamizm getirmiştir. Sivas’ta ilk sinema, özel müteşebbisler tarafından açılmış olsa da sinema kültürünü şehre yerleştiren en önemli kurumlar devlet eliyle kurulmuştur. Halkevleri, Cer Atölyesi ve Sümerbank Çimento fabrikası bünyelerinde bulundurdıkları sinemalar ile önce kendi bünyesinde çalışan kadroları, daha sonra Sivas halkını sinema kültürüyle tanıştırmıştır. Bu çalışma, Sivas Kenti’nin yazılı ve sözlü hafızasından yararlanarak Sivas sinemalarını araştırmak ve bulabildiğimiz bilgileri Türkiye’de sinema tarihi çalışmalarına katkı

sağlamayı hedeflemektedir. Ülkemizde sinema genel olarak film, yapım şirketi, yönetmen ve oyuncu tabanlı ele alınmıştır. Sinemalar ve sinemacılık konulu çalışmalar son 10 yıllık dönemde artış gösterse de, çalışmalar yetersiz ve nitelik olarak zayıftır. Bu araştırma, Sivas'ta bu konuda yapılmış kapsamlı tek çalışmadır.

Çalışmanın birinci bölümünde Sivas tarihi, kültürel ortamı, Sivas'ta yapılmış ilk film gösterimi, çeşitli türde yayınlarda sinema yazıları ve Sivas'ta sinemaların yürütmüş olduğu reklam faaliyetlerine değinilmiştir. Bu bölümde Sivas'ın sahip olduğu tüm yerel gazete arşivleri taranmıştır. Ayrıca yerel dergiler, telefon rehberleri, kamu kurum ve kuruluşlarına ait bültenler, çalışma etüdleri gözden geçirilmiştir. Çalışmada Sivas'ta ilk film gösterimi konusu, Sivas tarihine önemli bir katkı olarak öne çıkmaktadır. Ali Özuyar'ın "Devleti Aliyye'de Sinema" isimli kitabında tespit edilen konu ve belgeler Osmanlı arşivlerinden alınmış, çevirisi yapılmış ve çalışmaya belgelerin aslı ile birlikte eklenmiştir. Sivas bibliyografyasında yer alan tüm sinema yazıları çalışmaya dahil edilmiştir. Bu yazıların tespit edilip kayda alınması Sivas kültür hayatının bir kısmının aydınlatılması açısından önemlidir.

Çalışmanın ikinci bölümünde sinemalar kronolojik olarak başlıklar halinde listelenmiştir. Sivas'ta ilk açılan sinemadan, günümüzde var olan sinemalara kadar olan tüm işletmeler ilgili bölüme eklenmiş, konular görseller ile zenginleştirilmiştir. Çalışmada sinema sahiplerinin, işletmecilerinin, çalışanlarının ve ilgililerin yakın akrabalarının fotoğraf albümlerinden, kişisel arşivlerinden, sosyal medya gruplarından ve ulaşılabilen tüm kamu kurum ve kuruluşlarının arşivlerinden faydalanılmıştır. Sivas halkı tarafından bilinmeyen *Ali Sabri Sineması*, *Yazlık Ersin Sineması*, *Yazlık Birlik Sineması*, *Yazlık Güler Sineması* bu tez çalışması ortaya çıkarılmıştır. *Yazlık Nur Sineması*, *Halkevi Yazlık Sineması'nın* ise daha önce bilinmeyen birtakım detayları ortaya çıkarılıp kayıt altına alınmıştır.

Araştırma sırasında insan hafızasının ne denli önemli bir tarihsel malzeme olduğunu ve ülkemizde bu önemli kaynağın ısrarla ihmal edildiğine şahit olunmuştur. Kamu kurum ve kuruluşlarının sahip olduğu arşivlerin liyakatsizlik, ihmal ve işbilmezlik neticesinde nasıl yok edildiği tespit edilmiştir. Sivas kent tarihi ile ilgili konular çalışılırken dağınık duran parçaları birbirine bağlama şansımızın ne kadar az olduğu tecrübe edilmiştir. Tüm bu olumsuzluklara rağmen bu çalışma, pek çok Anadolu kentinde sahip olunamayan kent sinemaları dağarcığını Türk sinema tarihine kazandırmaya, Sivas sinemaları ile ilgili bilgi

eksikliğini gidermeye adaydır ve daha sonra konuya ilgi duyabilecek araştırmacılara kaynaklık etme umudunu taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Akar, H. (2009). Tokat'ın İlk Sinemalarından Ali Sabri Sineması ve Ali Sabri Şekercioğlu, *Heerilife Dergisi*, (3), 38-39.
- Akbulut, H. (2014). Sinemaya Gitmek ve Seyir: Bir Sözlü Tarih Çalışması, *Eletronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi*, 2, 10.
- Alkan, A.T. (1989). Benim Sinemalarım, *Sivas Kültür Sanat Dergisi*, (4), 8-9.
- Assman, J. (2015). *Kültürel Bellek*. (Çev. Ayşe Tekin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Başara, R. (1966). *Program Geliştirme ve Okullar İçin İlimiz Sivas* (3.Baskı). Ankara: Arı Matbaası, 37.
- Balcı, A. (2021). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. (1 Baskı) Ankara: Pegem Akademi.
- Başbakanlık Arşivi (1909), Mosyo Döknoil Antuvan Fransız Büyük Elçiliği İle Yazışması, Çeviri Faruk Aburşu.
- Başel, F. (1935). *Sivas Bülteni* (1. Baskı). Sivas: Kamil Kitap ve Basımevi.
- Bilgin, N. (2013). *Tarih ve Kolektif Bellek* (1.Baskı). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Blight, D. W. (2015). *Bellek Patlaması: Neden ve Neden Şimdi?* (2. Baskı). Pascal Boyer & James V. Wertsch (Ed.), Zihinde ve Kültürde Bellek içinde İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Cahen C. (1987) Türklerin Anadolu'ya İlk Girişi. *Belleten*, 201, 1375-1432.
- Cesur, E. (2021). *Cer Atölyesi'nin Sivas'ın Sosyo-Ekonomik, Sosyo-Kültürel Yapısına Etkileri ve Basındaki Yansımaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo, Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı, Sivas.
- CHP Merkez İdare Komitesi (1940). *CHP Halkevleri Çalışma Talimatnamesi* (1.Baskı). Ankara: Zerbamat Matbaası.
- Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

- Coşkun, R. (2007). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: SPSS Uygulamalı*. (1 Baskı) Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Çağdaş H. (2005). Gûna–Gûn, Eski Gazetelerden Sivas Üzerine Çeşitlemeler, *Hayat Ağacı Dergisi*, (2), 37.
- Çağdaş, H. (2017). *Şehir Yazıları* (1.Baskı). Sivas: Sivas Belediyesi Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları.
- Çam, A. ve Yüksel Ş.İ (2020). Türkiye Sinema Mekânları, Seyir ve Seyirci Araştırmaları Bibliyografyası: Yaklaşımlar, Kaynaklar ve Yöntemler, *Türkiye Literatür Dergisi*, 39, 593-632.
- Çeliktemel, M ve Thomen, Ö. (2015). Hayaller Hakikat Olursa: Osmanlı İstanbul’unda Filmler, Gösterimler, İzlenimler (1896- 1909) *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 75, 155-179.
- Darkot B. (1960). *İslam Ansiklopedisi*.(1.Baskı). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Danacıoğlu, E. (2007). *Geçmişin İzleri Yanıbaşımızdaki Tarih İçin Bir Kılavuz*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Dosay M. (2017). *Selçuklular Dönemindeki Bilimsel Etkinliklerde Sivas’ın Yeri, Selçuklular Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri* (1.Baskı). Sivas: Sivas Bin Temel Eser Yayınları.
- Duyan, Y. (2021). Sinemanın Mardin’deki Seyri: Sinema, Şehir ve Seyir, *Sinecine*, 12 (1), 9-42.
- Evren, B. (2014). *Türk Sinemasının 100 Yılı* (1.Baskı). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Evren, B. (1993). *Başlangıcından Günümüze Türkçe Sinema Dergileri*, (1.Baskı). İstanbul: Karsan Yayıncılık.
- Gökmen, S. (1973). *Bugünkü Türk Sineması* (1. Baskı). İstanbul: Fetih Yayınevi.
- Günaydın N. (2009). *Milli Mücadelede Sivas 108 Gün* (2.Baskı). Sivas: Sivas Bin Temel Eser Yayınları.
- Gündüzoğlu, Y. (1971). *Sivas Belediye Hizmetleri 1968 -1971* (1.Baskı). Sivas: Emek Matbaası.

- Gürbüz, S. (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Felsefe-Yöntem-Analiz*. (1.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Halbwachs, Maurice (2017). *Kolektif Hafıza*. (Çev. Banu Barış). Ankara: Heretik Yayınları.
- Halkevleri Merkez İdaresi (1935). *Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hıılasası* (1.Baskı). Ankara: Ulus Basımevi.
- İlbuğa, E.U. (2021). Eski Sinema Salonları ve İzleyici Deneyimleri Üzerine Bir *Sözlü Tarih Çalışması*, *Sinecine*, 12 (2), 293-329.
- İnce, R.S. (1999). Kültür ve Sanat Kurumlarımız, *Revak Dergisi*, 99, .100-102.
- İnceoğlu, M.Ç. (2008). *Modernleşme Ve Türk Sineması: Tarihsel Ve Toplumbilimsel Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul
- İyidoğan, A. (1937). *Sivas Şehri İmar Planı Raporu* (1.Baskı). Sivas Vilayet Matbaası.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (3.Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kasapoğlu, S. (2015). *Sinema Salonlarının Dönüşümü: İzmir Örneği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Anabilim Dalı, İzmir.
- Mert, T. (2014). Sivas'ın 7 Yıllık Emektar Ekmek Kapısı Sivas Cer Atölyesi'nin Kuruluşu. *Hayat Ağacı*, (24), 11-16.
- Nafiz R. ve Uzunçarşılı İ.H. (1928). *Sivas Tarihi* (1.Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi.
- Odabaşı, Arda İ. (2019). Osmanlı'da Sinema Yayıncılığı ve Bilinen İlk Türkçe Sinema Gazetesi: Türk Sineması, *Journal of Universal History Studies*, 2, 317-320.
- Onaran, A.(1994). *Sessiz Sinema Tarihi* (1.Baskı). İstanbul: Kitle Yayınları.
- Osmanoğlu A. (1986). *Babam Sultan Abdülhamid* (2. Baskı). İstanbul: Selçuk Yayınları.
- O'Flaherty, Eamon (2015). Annales School, *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition)*. (Ed. James D. Wright), Elsevier, ss. 708-713

- Ozpay, O. (2020). *1923–1980 Yılları Arasında Taşrada Sinemanın Gelişimi: Sivas Örneği*, 4. Uluslararası Bilimsel Çalışmalar Kongresi, Tam Metin Kitabı.
- Önsal, V.(1965), *Sivas Analitik Etüdleri*,(1.Baskı). Ankara: Harita Matbası.
- Özön N. (2010). *Türk Sineması Tarihi* (3.Baskı). 1896-1960. İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Özön, N. (1972). *Sinema Sanatı* (2. Baskı).İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Özsoy, M. (2021). *Toplumsal Tarihe Sinema Penceresinden Bir Bakış: Bir Sözlü Tarih Çalışması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, S. (2013). Türkiye’de Sinema Mekânlarını Sözlü Tarih Üzerinden Anlamak, *Milli Folklor*, 98, 19-20.
- Özuyar, A. (1999). *Sinemanın Osmanlıca Serüveni*, (1.Baskı). İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Özuyar, A. (2007). *Devlet-i Aliyye’de Sinema*, (1.Baskı). İstanbul: De Ki Yayınları.
- Pösteği, N. (2019). Sinema Salonlarının Dönüşümünde Bellek ve Mekân İlişkisi, *New Communication Technologies*, 12, 30-32.
- Sağlam, O. (1989). Yeni Kültür Sitemiz, *Sivas Kültür–Sanat Dergisi*, (4), 1-2.
- Sivas Valiliği (İl Yıllığı Hazırlama Komitesi). (1973). *Sivas 1973 İl Yıllığı* (1.Baskı). Sivas: Önder Matbaası.
- Sümer F. ve Sevim A. (1988). *İslam Kaynaklarına Göre Malazgirt Savaşı* (1.Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Tankut, Gülhan (1988). “Ankaranın Başkent Olma Süreci”. ODTÜ MFD. (8-2). 93-104.
- Taşdemir, S. (2002), *Sivas Halkevi Dergisi: Ortayayla (4 Eylül)*, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 53, 405-421.
- Tekeli, İlhan (2009). *Modernizm, Modernite ve Türkiye’nin Kent Planlama Tarihi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Temizkan, Ö. (2022), Kent Mekânlarının Temsilinde Toplumsal Hafızanın Etkisi: Sivas Örneği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sivas: SCÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Thompson, P. (1999). *Geçmişin Sesi: Sözlü Tarih* (2.Baskı). İstanbul: Tarih Vakfı.

- Thompson, P. (2000). *The Voice Of the Past Oral History* (3.Baskı). Oxford: Oxford University Press.
- Tihrani E. (2001). *Kitab-ı Diyarbekriyye* (3.Baskı). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Turan O. (1980) *Selçuklular ve İslamiyet*. (3.Baskı). İstanbul: Nakışlar Yayınevi.
- Turan O. (2002). *Selçuklular Zamanında Türkiye Siyasi Tarihi* (1.Baskı). Ankara: Ötüken Yayınevi.
- Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük A (1985). *Türkçe Sözlük* (8.Baskı) Ankara: Türk Dil Kurumu Matbaası.
- Tütüncü, G. (2022). *Tarih Araştırmalarında Sözlü Tarih ve Sözlü Tarih Arşivlerinden  rnekler*. DE  Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 2, ss. 135-173.
- Uçar İlbuğa, E. (2021). Eski Sinema Salonları ve İzleyici Deneyimleri  zerine Bir Sözlü Tarih  alışması. *Sinecine*, 12, 293-329.
-  redi, K, şener, T. (2005). şehrin çehresini Değiştiren Teknolojik Gelişmeler, *Hayat Ağacı Dergisi*, (4), 108.
- Yasak, İ. (2008). 1920'lerden Bugüne Sivas'ın Sinema Salonları, *Sultan şehir Kültür Sanat Dergisi*, (6), 60–67.
- Yıldırım Ali ve şimşek Hasan (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Gazeteler

- Esnaş ve San'atkar Sesi Gazetesi,(20 Aralık 1954). Konser ve Temsillerde Terbiye, 1.
- Haber,(1.02.1969). Halk Eğitim Müdürlüğü Cezaevinde Film Gösterecek, 3.
- Haber,(14 Ağustos 1968). şehirdeki Sinemalar Bakımdan Uzak  alışıyor, 1.
- Haber,(16 Mart 1969). Esen Sineması'nın Büfesi Soyuldu. 1.
- Haber,(18 Temmuz 1968). Sinema Değil Rezalet. 3-5.
- İrade-i Milliye, (24 Mart 1920). Sinema Küşadı, 4.

Kızılırmak,(12 Temmuz 1946). Yazlık Sinema, 6.

Kızılırmak,(04 Kanun 1943).Çimento Fabrikası Açılıyor, 4.

Kızılırmak,(10 Nisan 1933). Akın Piyesi Sahnelenecek, 3.

Kızılırmak,(12Temmuz 1946).Halkevimizin Halka Parasız Sineması, 4.

Kızılırmak,(15 Ocak 1946). Sinema İhtiyacı ve Ölen Filmciliğimiz, 1.

Kızılırmak,(26 Eylül 1938). Fabrikanın Mütahiti Nuri Demirağ, 3.

Kızılırmak,(29 Nisan 1935). Halkevinde, 3.

Kızılırmak,(3 Haziran 1940). Sivas Çimento Fabrikası Açılıyor, 4.

Kızılırmak,(30 Mart 1940). Sinema Makinası Geliyor, 4.

Sivas,(20 Ekim 1940). Sayım İşleri, 1.

Sivas,(4 Ekim 1940). Pazar Günü Sinemaya Gittiniz mi ?, 1.

Sivas,(11 Aralık 1941). Sıhhi Filmler Gösteriliyor, 1.

Sivas,(15 Şubat 1936). Kabul ve Tedavi, 4.

Ülke,(06 Nisan 1957).Yeni Halde 90 Dükkân Olacak Ayrıca Üstünde Bin Kişilik Bir Sinema Binası Yapılacak, 2.

Ülke, (26 Şubat 1952). Halkevi Kapanıyor, 3.

Görsel Kaynakçası

- Görsel 1.**Mösyö Doklonil Antuvan'ın Fransız Konsolosluğuna Verdiği Dilekçe (Başbakanlık Arşivi, 10 Aralık 1909)
- Görsel 2.**Mösyö Doklonil Antuvan'ın Fransız Konsolosluğuna Verdiği Dilekçe (devam) (Başbakanlık Arşivi, 10 Aralık 1909)
- Görsel 3.** Lüzumlu Telefonlar Sütunu (Haber, 03 Aralık 1965).
- Görsel 4.** Sinema Reklamları (Anadolu, 22 Ağustos 1976).
- Görsel 5.** Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, Sivas Kent Meydanında Sinema Afişlerinin Asıldığı Panolar, 1967.
- Görsel 6.** Turgay Kural Fotoğraf Koleksiyonu, Sivas Kent Meydanında Turizm Danışma Burosu'nun Yanında Sinema Afişlerinin Sergilendiği Panolar, 1977.

- Görsel 7.** Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, *Tan Sineması* Şehir Merkezinden Görünüşü, 1936.
- Görsel 8.** Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, *Tan Sineması* ve *Tan Sineması'nın* Yazlık Sineması, 1955.
- Görsel 9.** Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, *Tan Sineması'nın*, İnönü Caddesi tarafından Görünüşü, 1955.
- Görsel 10.** Turgay Kural Fotoğraf Koleksiyonu *Tan Sineması*, 1957.
- Görsel 11.** Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, Kale Camii ve *Tan Sineması*, 1962.
- Görsel 12.** Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, a.Hacı Ahmet Tipici b. Mehmet Emin Erdayı.
- Görsel 13.** Uğur Tuztaş Arşivi, *Tan Sineması* Kat Krokileri, 2022.
- Görsel 14.** Recep Karşlı Fotoğraf Albümü, *Tan Sineması* Makine Dairesi, Film Sarma İşlemi, 1960.
- Görsel 15.** Reklam Kupürü (Sivas, 15 Şubat 1936).
- Görsel 16.** Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, Halkevi Binası ve Sivas Kent Meydanı, 1940.
- Görsel 17.** T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, Sivas Halkevi ile C.H.P Genel Sekreterliği Arasındaki Yazışma, 1941.
- Görsel 18.** T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, Tarihli Sivas Halkevi ve C.H.P Genel Sekterliği Yazışması, 1942).
- Görsel 19.** *Ali Sabri Yazlık Sineması'nın* Reklamı (Ülke, 4 Temmuz 1947).
- Görsel 20.** Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, *Sivas Halkevi Yazlık Sineması'nın* Kurulduğu Bahçe, 1944.
- Görsel 21.** T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, Sivas Halkevi ve C.H.P Genel Sekreterliği yazışması, 1944.
- Görsel 22.** T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, Sivas Halkevi ve C.H.P Genel Sekreterliği yazışması, 1945.
- Görsel 23.** *Halk Evi Sineması'nın* Reklamı (Ülke, 21 Aralık 1946).
- Görsel 24.** Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, Sivas Halkevi Binası, 1942.
- Görsel 25.** Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, Atatürk'ün Sivas Gezisi ve Cer Atölyesi İnşaatı İncelemesi, 1937.
- Görsel 26.** Erdoğan Önemli Bıçak Fotoğraf Koleksiyonu, Cer Atölyesi Sineması'nın Faaliyet Gösterdiği Bina, 2015.
- Görsel 27.** TÜDEMSAŞ Bakım, Onarım, Dairesi Başkanlığı Arşivi, *Cer Atölyesi Sineması* Tadilat Projesi, 1968.
- Görsel 28.** Erol Cesur Fotoğraf Koleksiyonu, *Cer Atölyesi Sinema Salonu'nun* Makine Dairesi ve Zeiss Ikon Ernon IV Marka 35 mm Sinema Makinası, 2015.

- Görsel 29.** Mustafa Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, *Cer Atölyesi Sinema Salonu'nun* Günümüzde Görünüşü, 2022.
- Görsel 30.** Mustafa Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, *Cer Atölyesi Sineması'nda* Kullanılmış Sinema Ekipmanları; (a. 35 mm film makinası b. Sinemada kullanılmış koltuklardan örnekler. c . 35 mm film sarma makinası. d. 35 mm film makaraları. e. Sinemanın hoparlörü. f. Sinemada kullanılmış pikap), 2022.
- Görsel 31.** T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, Sivas Cer Atölyesi'nin C.H.P Genel Sekreterliği'nden Film Talebi Belgesi, 1946.
- Görsel 32.** Sirer Doğan Fotoğraf Koleksiyonu, *Cer Atölyesi Sineması* Ana Salon, 1980.
- Görsel 33.** Murat Şekercioğlu Fotoğraf Koleksiyonu, Ali Sabri Şekercioğlu, 1965.
- Görsel 34.** Murat Şekercioğlu Fotoğraf Koleksiyonu, Ali Sabri Şekercioğlu (soldaki) Hasan Zati SUNGUR (sağdaki), 1960.
- Görsel 35.** Sivas Ticaret Sanayi Odası Arşivi, Ali Sabri Şekercioğlu Sivas Ticaret Sanayi Odası Sicil Kaydı, 1947.
- Görsel 36.** Mustafa Aburşu Koleksiyonu, Ali Sabri Gazoz Kapağı, 1946.
- Görsel 37.** Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, Sivas Hava Fotoğrafında *Ali Sabri Sineması'nın* Yeri, 1956.
- Görsel 38.** Mustafa Şekercioğlu Fotoğraf Koleksiyonu, Sivas *Ali Sabri Yazlık Sineması'nın* Makinistliğini Yapan Salih Şekercioğlu.
- Görsel 39.** Murat Şekercioğlu Fotoğraf Koleksiyonu, Ali Sabri Şekercioğlu'nun Tokatta Açtığı *Ali Sabri Sineması*, 1961.
- Görsel 40.** Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, Yılında Sümerbank Çimento Fabrikası Kampüsünün Genel Görünüşü, 1945.
- Görsel 41.** Mustafa Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, *Sümerbank Çimento Fabrikası Sineması* Binası Ön Cephe Görünümü, 2022.
- Görsel 42.** Mustafa Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, Ana Salon ve Balkonun Görünümü, 2022.
- Görsel 43.** Mustafa Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, *Sümerbank Çimento Fabrikası Sineması* Sahnenin Görünümü, 2022.
- Görsel 44.** Mustafa Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, Balkonun Genel Görünümü, 2022.
- Görsel 45.** ODTÜ Toplum ve Bilim Merkezi Sergi Alanı Koleksiyonu, a,b,c, Sümer Sümerbank *Çimento Fabrikası Sineması'nın* Bauer Marka Sinema Makinası Genel Görünümleri. d. Sinema Makinasının Marka Etiket, 2021.
- Görsel 46.** Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, Sivas Hava Fotoğrafi Yalçın *Sineması*, 1956.
- Görsel 47.** Mustafa Kömürlüoğlu Fotoğraf Koleksiyonu, *Yalçın Sineması*, 1964.
- Görsel 48.** Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, *Yalçın Sineması'nın* Genel Görünümü, 1990.

- Görsel 49.** Uğur Tuztaş Arşivi, *Yalçın Sineması* Kat Planı, 2022.
- Görsel 50.** Mustafa Kömürlüoğlu Fotoğraf Koleksiyonu, 1963-1968 Yılları Arasında *Yalçın Sinemasını* İşleten Ortaklar ve Personel. (Sağ başta, Suzi Kömürlüoğlu, ortada Mehmet Afşar, arkada Lutfi Kömürlüoğlu, sol ön Biletçi Hafız sol arka, organizatör Edip Eti), 1963.
- Görsel 51.** Ersin Zaralıoğlu Fotoğraf Koleksiyonu, *Ersin Sineması'nın* Kurucusu Selim Sırrı Zaralıoğlu, Eşi Sudiye Hanım ve Oğulları Ersin Zaralıoğlu, 1951.
- Görsel 53.** Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, *Ersin Sineması'nın* 1953 -1956 Yılları Arasında Hizmet Verdiği Arsa, 1968).
- Görsel 54.** Baytekin Çetinel Fotoğraf Koleksiyonu, *Yazlık Selçuk Sineması'nın* Ana Kapısı, 1961.
- Görsel 55.** Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, Şifahıye Medresesi Bitişğinde, *Yazlık Selçuk Sineması*, 1956.
- Görsel 56.** Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, *Esen Sineması'nın* İstasyon Caddesinden Görünümü, 1976.
- Görsel 57.** Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, *Esen Sineması*, Ön Cephe Görünümü, 1967.
- Görsel 58.** Uğur Tuztaş Koleksiyonu, *Esen Sineması* Dış Cephe Rölyef Çalışması, 2022.
- Görsel 59.** Uğur Tuztaş Koleksiyonu, *Esen Sineması'nın* 2 ve 3. Katlarının Planı, 2022.
- Görsel 60.** Recep Karşlı Fotoğraf Koleksiyonu, *Esen Sineması* Makine Dairesi, Makinist Vahap Koç, 1970.
- Görsel 61.** Mustafa Kömürlüoğlu Fotoğraf Koleksiyonu, (sol) Rüstem İzmirli, (sağ), Mehmet Suzi Kömürlüoğlu, 1965.
- Görsel 62.** Mustafa Kömürlüoğlu Koleksiyonu *Esen Sineması'nın* Seyircilere Dağıttığı Reklamlı Peçete, 1965.
- Görsel 63.** Kadir Tipici Fotoğraf Koleksiyonu, Ali Tipici ve Metin Tipici.
- Görsel 64.** Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, Sivas Hava Fotoğrafı, *Yazlık Güler Sineması'nın* Bulunduğu Arsa, 1962.
- Görsel 65.** Faruk Aburşu Koleksiyonu, İnönü Bulvarında, Soldaki İki Binanın Ortasına İnşa Edilmiş Dört Katlı Güler Apartmanı'nın Arka Bahçesinde *Güler Sineması* Faaliyette Bulunmuştur, 1962.
- Görsel 66.** Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, Sivas Hava Fotoğrafı, *Nur Sineması*, 1962.
- Görsel 67.** Recep Karapolatgil Fotoğraf Koleksiyonu, Ahmet Karapolatgil, Hakkı Karapolat.
- Görsel 68.** Ali Rıza Karapolat Koleksiyonu, Hakkı Karapolat'ın Sivas Belediyesi'nden Aldığı Sinema Ehliyetnamesi.

- Görsel 69.** Recep Karapolat Koleksiyonu, *Yazlık Nur Sineması* Planı, 2021.
- Görsel 70.** Sivas Valiliği Fotoğraf Koleksiyonu, Sivas Yarı Açık Cezaevi Kampüsü ve Sinema Salonu, 2018.
- Görsel 71.** Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, Sivas Hava Fotoğrafı *Yazlık Birlik Sineması*, 1962.
- Görsel 72.** Uğur Tuztaşı Koleksiyonu, *Omay Sineması* Kat Planları, 2022.
- Görsel 73.** Recep Karşlı Fotoğraf Koleksiyonu, *Omay İş Sineması* Giriş Kapısı, 1967.
- Görsel 74.** Recep Karşlı Fotoğraf Koleksiyonu, *Omay İş Sineması* Makine Dairesi, KPD 2, 35 mm Sinema Makinesi, 1965.
- Görsel 75.** Aydoğan Güldağ Fotoğraf Koleksiyonu, *Omay İş Sineması* 18.30 Matinası Öncesi Uranüs Müzik Gurubu'nun Mini Konser Etkinliği. (Davul Tevfik Yücel, Kontrbas Çetin Uslu, Ritim Gitar Oğuz Kitapçı, Solist Cemil Ertürk, Solo Gitar Aydoğan Güldağ, Klavye Zafer Ertürk, 1967.
- Görse 76.** Omay Sineması, Derya Düğün Salonu'nun Genel Görünüşü (Recep Karşlı Fotoğraf Albümü, 1991.
- Görsel 77.** Recep Karşlı Koleksiyonu, Sinema Makinisti Recep Karşlı'nın Sivas Belediyesi'nden Almış Olduğu Sinema Operatörü Ehliyetnamesi.
- Görsel 78.** Recep Karşlı Fotoğraf Koleksiyonu, *Derya Sineması*, Ana Girişi, 1980.
- Görsel 79.** Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, *Konak Sineması'nın* Faaliyet Gösterdiği Bina, 2021.
- Görsel 81.** Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, *Yıldız Sineması'nın* Atatürk Caddesinden Görünüşü, 2015.
- Görsel 82.** Fikri Durak Fotoğraf Koleksiyonu Klas 2 Sineması Bilet Gişesinden Görünüm, 2017.
- Görsel 83.** Fikri Durak Fotoğraf Koleksiyonu Klas 2 Sineması Kantininden Görünüm, 2017.
- Görsel 84.** Sirer Doğan Fotoğraf Koleksiyonu, *Emek Sineması'na* Alparslan Türkeş'in Gelişi, 1972.
- Görsel 86.** Uğur Tuztaşı Koleksiyonu, *Sivas Emek Sineması*, 1972.
- Görsel 87.** Faruk Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, Emek Sineması Genel Görünüm, 1974.
- Görsel 88.** Ahmet Opan Fotoğraf Koleksiyonu, *Sivas Kültür Merkezi Sineması'nın* Hizmet Verdiği Çok Amaçlı Salon, 2014.
- Görsel 89.** Ahmet Opan Fotoğraf Koleksiyonu, *Sivas Kültür Merkezi Sineması'nın* Faaliyet Gösterdiği Çok Amaçlı Salon, 2013.
- Görsel 90.** Mustafa Aburşu Koleksiyonu, *Kültür Merkezi Sineması* Bileti, 1995.
- Görsel 91.** Mustafa Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, *Klas 1 Sineması* Afiş Bilbordu ve Sineması Bilet Gişesi, 2014.

- Görsel 92.** Mustafa Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, *olat Center Sineması'nın Yer Aldığı Polat İş Merkezi*, 2014.
- Görsel 93.** Mustafa Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, *Polat Center Sineması Girişi ve Bilet Gişesi*, 2014.
- Görsel 94.** Mustafa Aburşu Fotoğraf Koleksiyonu, *Sivas İva Park Alışveriş Merkezi'nin Dış Görünümü*, 2018.
- Görsel 95.** Atahan Hangişi Fotoğraf Koleksiyonu, *Sivas İva Park Avşar Sineması Girişi*, 2022.
- Görsel 96.** Atahan Hangişi Fotoğraf Koleksiyonu, *Sivas İva Park Avşar Sineması Bilet Gişesi*, 2022.
- Görsel 97.** Atahan Hangişi Fotoğraf Koleksiyonu, *Sivas İva Park Avşar Sineması Fuaye Alanı ve Büfe Kısmı*, 2022.

